

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

**CUMHURİYET TAŞRASINDA BİR AYDIN
PROFİLİ: HULUSİ YETKİN**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YAKUP AKSOY

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ

GAZİANTEP
OCAK 2024

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

Tezin Başlığı: Cumhuriyet Taşrasında Bir Aydın Profili: Hulusi Yetkin
Adı ve Soyadı: Yakup AKSOY
Tez Savunma Tarihi: 22/01/2024

Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ danışmanlığında hazırlanan bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından oybirliği ile bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri: (Unvanı, Adı ve SOYADI)	İmzası
Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ (Jüri Başkanı)	_____
Dr. Öğr. Üyesi Levent YIKICI	_____
Dr. Öğr. Üyesi İsmail PEHLİVAN	_____

Bu tezin gerekli şartları sağlayarak yukarıda belirtilen jüri tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edildiğini onaylarım.

Prof. Dr. Abdurrahman UZUNASLAN
Enstitü ABD Başkanı

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Mehmet SOĞUKÖMEROĞULLARI
SBE Müdürü

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

İmza:.....

Adı ve Soyadı: Yakup AKSOY

Öğrenci Numarası: 190503111020

Tezin Savunma Tarihi: 22.01.2024

ÖZET

CUMHURİYET TAŞRASINDA BİR AYDIN PROFİLİ:

HULUSİ YETKİN

AKSOY, YAKUP

Yüksek Lisans Tezi

Tarih Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mehmet BİÇİCİ

Ocak 2024, 82 Sayfa

Toplumların kültürel değişimlerinde, politik ve sosyal yönelimlerinde ve ilerlemelerinde aydınlar daima öncü bir rol oynamışlardır. Geçmişten günümüze aydınlar yalnız halkı bilgilendiren birer mütefekkir olmakla kalmamış kimi zaman ise halkın ve devletin problemlerine çözüm bulmak için çaba göstermişlerdir. Tanzimat'tan önce Osmanlı aydını doğulu kaideler üzerinde şekillenen bir vasma sahipken, Tanzimat ile beraber Batılılaşan Osmanlı kurumları içerisinde, aynı dönüşüme eklenerek modern Osmanlı aydını da dönüşümün ilk merhalesi gerçekleştirmiştir. Akabinde yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin oluşumu ile beraber XX. yüzyılı anlamlandırmaya çalışan Osmanlı aydınının da modern bir yapıya dönüşümü tamamlanmıştır. Bu tez çalışması, Cumhuriyet taşrasının bir aydını olan Hulusi Yetkin'in yaşamını ve faaliyetlerini konu edinmektedir. Daha önce hiçbir araştırmaya konu olmamış Hulusi Yetkin'in çalışmaları incelenerek taşradaki aydın profilini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu bağlamda Aydın'ın Türk toplumundaki kökenlerine inerek; öncelikle Osmanlı İmparatorluğu'nda aydının ortaya çıkışı ve konumu irdelenmiş ve ardından Cumhuriyet dönemini aydının özellikleri ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aydın, Gaziantep, Hulusi Yetkin, Gaziantep Kültür Derneği, Gaziantep Kültür Dergisi

ABSTRACT**A PROFILE OF AYDIN IN THE COUNTRYSIDE OF THE REPUBLIC:****HULUSİ YETKİN**

AKSOY Yakup

Master's Thesis.

Department of History

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Mehmet Biçici

January 2024, 82 Pages

Intellectuals have always played a leading role in the cultural changes, political ideologies and societal progress. From past to present they have not only been thinkers who educated the public but have also tried to find solutions to the problems of the people and the whole country itself. Before Tanzimat the Ottoman intellectuals had qualifications based on Eastern principles. While modern Ottoman intellectuals took the first stage of transformation by joining the same alteration within Westernized Ottoman institutions with Tanzimat. Subsequently the formation of the new Republic of Turkey took place in the 20th century. The transformation of the Ottoman intellectuals who analyzed events of the century has been completed into a modern structure. This thesis is about the life and pursuit of knowledge of Hulusi Yetkin, an intellectual of the republican province. The aim is to reveal the profile of intellectuals in the provinces by examining the Works of Hulusi Yetkin who has not been the subject of any research before. In this context I was delving deeply into Aydın's roots in Turkish society. The emergence and position of the intellectuals in the Ottoman Empire was examined first of all, the characteristics of the intellectuals in the Republican period were discussed then.

Keywords: Aydın, Gaziantep, Hulusi Yetkin, Gaziantep Cultural Association, Gaziantep Culture Magazine.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii

GİRİŞ

A. Araştırmanın Konusu.....	2
B. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
C. Araştırmanın Kapsamı.....	3
D. Araştırmanın Yöntemi.....	3

I.BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Aydın Kimdir?.....	5
1.2. Aydının Toplumdaki Rolü.....	5
1.3. Entelektüel Kimdir?.....	6
1.4. Entelektüelin Toplumdaki Yeri.....	6
1.5. Osmanlı Devleti'nde Aydın Kesim.....	7
1.5.1. Tanzimat Beraberinde Osmanlı Aydını'nın Dönüşümü.....	7
1.5.2. Osmanlı Aydını'nın Karakteristik Özellikleri.....	8
1.6. Cumhuriyet Aydını.....	12
1.6.1. Cumhuriyet Aydını'nın Genel Özellikleri.....	12
1.7. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep.....	15

II.BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

2.1.Hulusi Yetkin'in Hayatı.....	21
2.2.Gaziantep Kültür Derneği, Faaliyetleri ve Hulusi Yetkin	23
2.3.Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Dergisindeki Yazıları ve Değerlendirilmesi ..	30

III.BÖLÜM

3.1.Hulusi Yetkin'in Eserleri	44
3.1.1.Gaziantep Halk Bilgisi Derlemeleri(Gaziantep Adetleri)	44
3.1.2.Kurtuluş Destanı Gaziantep'le İlgili Seçme Şiirler	46
3.1.3.Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler	47
3.1.4.Gaziantep Tarihi ve Davaları	48
3.1.5.Gençlere Başarı Yolu Cemil Alevli'nin Hayatı ve Hayat Görüşü	50
3.1.6.Gaziantep İçin Söylenenler	53
3.1.7.Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahin Bey	55
3.1.8.Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları	56
3.1.9.Gaziantep'le İlgili Seçme Manzumeler	57
3.2.Müşterek Eserler	57
3.2.1.Gaziantep Çevre İncelemesi	57
3.2.2.Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler	59
3.2.3.İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar	60
3.2.4.Küçük Hafız ve Mustafa Yavuz	63
3.2.5.Şehit Şahin (Seçme Yazı ve Şiirler)	64
3.2.6.Cumhuriyet'in 50. Yılında Gaziantep	65
3.2.7.Gaziantep İl Yıllığı 1968	66

SONUÇ VE ÖNERİLER

SONUÇ.....	73
KAYNAKLAR.....	75
ÖZGEÇMİŞ.....	82

GİRİŞ

Bu çalışmada Hulusi Yetkin'in hayatı, kişiliği, eserleri ve çeşitli konularda yazdığı yazıları ele alınmıştır. Aydın yönü ile ön plan çıkan Hulusi Yetkin'in hayatı ele alınırken öncelikle aydın ve entelektüelin tanımları yapılmış, toplumdaki konumları ve deruhte ettikleri görevler üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda aydının Türk toplumundaki kökenlerine inilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğu'nda ortaya çıkışı ve yeri irdelenmiştir. Cumhuriyet aydını da hem özgün halde hem de bakiyesi olduğu Osmanlı aydını ile mukayese edilerek tanımları yapılmıştır.

Hulusi Yetkin'in memleketi olan Gaziantep'in Cumhuriyetin ilk yıllarındaki genel durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Milli Mücadele'de ağır tahribata uğrayan şehrin Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim, sağlık, sanayi, ticaret ve ziraat alanında kat ettiği gelişmeler üzerinde durulmuş ve halk evinin Gaziantep'teki konumuna kısaca değinilmiştir.

Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Derneği'nin işleyişi ve icraatlarında üstlendiği görev ve çalışmalarına dair bilgiler verilmiştir. Yetkin'in derneğin gelir kaynaklarını artırmak için izlediği yol, derneğin giderleri ve miktarları, kültürel ve sanatsal çalışmaları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Dernek gelirlerinin ilerleyen yıllarda azalmasının ortaya çıkardığı sorunlar ve buna karşı alınan tedbirler üzerinde durulmuştur. Dernekte yıllarca başkanlık ve başkan yardımcılığı yapan, şahsi gayreti ve kurumlara yaptığı yardım başvuruları ile derneğe parlak dönemler yaşatan Hulusi Yetkin'in rolü dernek faaliyetleri bağlamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu incelemeler yapılırken Hulusi Yetkin'in yazılarının en çok yayınlandığı 158 sayı devam eden Gaziantep Kültür Dergisi'ndeki bilgilerden yararlanılmıştır.

Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Dergisinde yazdığı yazıların istatistiği yapılmış, bunlar konularına göre tasnif edilmiş, tasnif edilen bölümlerden bazı

yazılar seçilmiş ve içerikleri incelenmiştir. İncelenen bu yazılar ile Gaziantep'in merkez ve köylerindeki yaşam koşulları ve mevcut problemler hakkında bilgi verilmiştir.

Hulusi Yetkin'in bizzat yazdığı ve yayına hazırladığı; Gaziantep Halk Bilgisi Derlemeleri (Gaziantep Adetleri), Kurtuluş Destanı Gaziantep'le İlgili Seçme Şiirler, Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler, Gaziantep Tarihi ve Davaları, Gençlere Başarı Yolu Cemil Alevli'nin Hayatı Ve Hayat Görüşü, Gaziantep İçin Söylenenler, Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahin Bey, Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları adlı eserler ile; müşterek yazarlarla birlikte yazdığı ve hazırladığı Gaziantep Çevre İncelemesi, Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler, İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar, Küçük Hafız Ve Mustafa Yavuz, Şehit Şahin (Seçme Yazı ve Şiirler), Cumhuriyet'in 50. Yılında Gaziantep, Gaziantep İl Yıllığı 1968 adlı eserlerin incelemesi yapılmıştır.

A. Araştırmanın Konusu

Hulusi Yetkin'in hayatı, yaşama dair görüş ve düşünceleri, eserleri, Gaziantep Kültür Dergisi'nde kaleme aldığı yazılar ve muhtelif alanlarda yaptığı çalışmalar ile Gaziantep'in kültürüne ve eğitimine yaptığı katkılar çalışmamızın konusunu teşkil etmektedir. Hulusi Yetkin'in özellikle Gaziantep Kültür Derneğindeki görev ve faaliyetleri, Gaziantep Kültür Dergisinin yayınlanmasındaki rolü, yüksek tahsil talebelerinin eğitimlerine yarar sağlamak amacıyla verdiği mücadeleler, yazılarının tetkiki, bireysel ve müşterek olarak yayınlanan eserlerinin kritiği yapılacaktır. Aydın ve entelektüel kavramları açıklanmaya çalışılacak, Osmanlı ve Cumhuriyet aydınının özellikleri üzerinde durulacak, aydın ve entelektüellerin halk içindeki rolleri incelenecektir. Gaziantep'in Cumhuriyetin ilk yıllarındaki genel durumu hakkında bilgi verilecektir. Gaziantep'in eğitim, sağlık, sanayi, ticaret, tarım ve ziraat gibi alanlarda yıllara göre gösterdiği gelişmeler üzerinde durulacaktır.

B. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Hulusi yetkin'in eserlerinin ve yazılarının incelenmesi ve bunların içeriklerine dair bilgi verilmesi ile dönemin Gaziantep'inin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel durumunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma ile Cumhuriyet dönemi taşrasındaki aydınların yaşadıkları topluma yaptıkları kültürel katkılar, toplumun yönlendirilmesindeki etkileri ve öncülük rolleri Hulusi Yetkin'in çalışmaları doğrultusunda tespit edilmek istenmiştir. Hulusi Yetkin özelinde aydın kimliğinin taşrada aldığı şekil, yaşadığı şehrin problemlerine yaklaşımı, bunları dile getiriş biçimi, sorunların aşılması için beyan ettiği fikirlerin hem güncel meselelerin çözümünde örnek hem de Gaziantep'te henüz hiçbir araştırmaya konu olmamış aydınların hayat ve eserlerinin ortaya çıkarılmasına bir sebep olacağı düşünülmektedir.

C. Araştırmanın Kapsamı

Hulusi Yetkinin hayatı, Gaziantep ve Türkiye'ye dair fikirleri, siyasetle olan ilişkisi ve siyasetle ilgili düşünceleri, Gaziantep Kültür Derneğindeki çalışmaları, Gaziantep Kültür Dergisinde kaleme aldığı yazıların tasnif ve tetkik edilmesi, bizzat ve müşterek olarak meydana getirdiği eserlerin kritiği araştırmanın muhtevasını oluşturmaktadır. Aydın ve entelektüel kavramlarının açıklanması, Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi aydınının ortak ve genel özellikleri araştırma kapsamındadır. Ayrıca, Gaziantep'in Cumhuriyetin ilk yıllarındaki durumu, ilerleyen yıllarda Gaziantep'te meydana gelen ekonomik ve kültürel gelişmeler ve bu gelişmelerin sağlık, eğitim, ticaret, tarım ve ziraat gibi alanlardaki yansımaları araştırma kapsamında ele alınmıştır.

D. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada Hulusi Yetkin'in hayatı ile ilgili bilgiler elde edilmeye çalışılmıştır. Bu çerçevede Yetkin'in oğlu Av. Cengiz Yetkin ile röportaj yapılmıştır.

Yetkin'in eserlerine ulaşılmış ve bu eserler detaylı şekilde ele alınmıştır. Hulusi Yetkin'in başkan ve başkan yardımcılığını üstlendiği Gaziantep Kùltür Derneği'nin yapısı ve çalışmaları hakkında incelemeler yapılmış ve Yetkin'in dernekteki hizmetleri anlatılmaya çalışılmıştır. Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kùltür Dergisinde yayınladığı yazılar üzerine ayrıntılı açıklamalar yapılmıştır. Taşradaki aydınların çalışma koşullarının değerlendirilebilmesi için, Gaziantep'in Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki genel durumuna dair bazı bilgilere yer verilmiştir. Aydın ve entelektüel kavramları üzerine yazılmış çeşitli kitap ve makaleler incelenmiştir. Aydın ve entelektüellerin toplumdaki yerleri üzerine değerlendirmeler yapılmıştır. Osmanlı ve Cumhuriyet aydınlarının genel özellikleri konu bütünlüğu içinde açıklanmaya çalışılmıştır.

BÖLÜM I

1.1. Aydın Kimdir?

Sosyologların izledikleri yöntem ve tercih ettikleri bakış açısı aydın tanımı ile ilgili farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aydını tanımlarken neyin ölçü alınacağı önemli bir problemdir¹ Ali Şeriatî'ye göre: "*Sınırlı ve durgun olmayan, donuk düşünmeyen, aydın ve açık düşünen, kendi zaman ve konumlarını, ülkelerinin durumunu ve toplumlarında gündeme gelen meseleleri ayırt eden, analiz edebilen, akıl yürütebilen ve başkasına anlatabilen insanlar aydınlardır*".² Aydın kimse akıllı ve bilgili kimsedir. Bu bilgisi yaşamı boyunca biriktirdiği tecrübe ve gözlemler ile sınırlı değildir. Aydın sürekli öğrenen, inceleyen, araştırmalar ile "bilgi dağarcığını" zenginleştiren³ ve yalnız bilgi üretmenin haricinde, meydana getirdiği bilgiyi başka insanlarla da paylaşan kimsedir.⁴

1.2. Aydının Toplumdaki Rolü

Sabri Ülgener'e göre "*aydın rolü ve fonksiyonları ile geniş bir çeşitlilik gösterir*". Bu roller arasında başlıca; "*Kültür değişimine öncülük etmek; değişeni daha popüler ve yaygın hale getirmek; yeni bir zevkin ve üslubun öncülüğünü sürdürmek; halkın politik, sosyal tercihlerini etkilemek*"⁵ gelir. Ali Şeriatî ise aydının rolünü "*zamanın ve toplumun bünyesinde bulunan uyumsuz gerçeklikleri toplumun duyma, bilgi ve bilincine ulaştırmak*"⁶ şeklinde tarif eder.

¹ Sümeyye Beyzanur Ergün, *Türk Aydınının Din Anlayışı (Sezai Karakoç ve İdris Küçükömer Örneği)*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019), 16.

² Ali Şeriatî, *Aydın* (Ankara: Fecr Yayınları, 2017), 13.

³ Attila İlhan, *Aydınlık Savaşı* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2004), 52.

⁴ Ferhat Kentel "Murat Belge; Özne Aydın", *Doğu Batı Düşünce Dergisi* 16 (Ağustos 2001), 61

⁵ Sabri F. Ülgener, *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler* (İstanbul: Derin Yayınları), 90-91.

⁶ Şeriatî, *Aydın*, 87.

Aydınları toplumların ilerlemesindeki öncülerden biri olarak gören Said Halim Paşa aydınlarının vazifesini, "*toplumu hayra ve hakikate giden yolda ilerletmek*" olarak tespit etmiştir.⁷

1.3. Entelektüel Kimdir?

Entelektüel kelimesi yazarlar açısından farklı şekillerde ifade edilen bir kavramdır. Kelimenin anavatanı Fransa olmakla birlikte günümüzdeki anlamını Dreyfus davası⁸ ile kazanmıştır.⁹ Batı'da aydın yerine kullanılan entelektüel¹⁰ kelimesi ile daha çok düşünen ve düşüncelerini başkalarına öğretmeyi meslek haline getiren kimseler belirtilmektedir.¹¹ Edward Said'e göre entelektüel: "*belli bir kamu için ve o kamu adına bir mesajı, görüşü, tavrı, felsefeyi ya da kanyı temsil etme, cisimleştirme, ifade etme yetisine sahip bireydir.*"¹² Tanımlar çok çeşitli olmakla birlikte doğası gereği entelektüel daima düşüncenin ve hakikatin peşinde olan kimsedir.¹³ Genel bir değerlendirme ile entelektüel, kar peşinde koşmayan, çıkar gözetmeden adalet ve hakikati arayan, zayıfların yanında olan, baskıcı idarelere karşı çıkan, iktidarlara yakın olma gayesi gözetmeyen, felsefe, din, sanat ve tarih gibi alanlarda bilgi sahibi olan kimsedir.¹⁴

1.4. Entelektüelin Toplumdaki Yeri

Her meslek grubunun yaşadıkları toplum içinde bir yeri ve görevi vardır. Entelektüellerin de buldukları cemiyete etkilerinin ve katkılarının olması muhakkaktır. Eskiden rahip, katip ve kahin olarak ortaya çıkan entelektüeller, öteden

⁷ Said Halim Paşa, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, Haz. M. Ertuğrul Düzdağ (İstanbul: İz Yayıncılık, 2020), 209.

⁸ 1894 sonbaharında Paris'teki Alman Askeri Ateşesi'nin çöp kutusunda Fransız ordusuna ait notların çıkması üzerine Yüzbaşı Alfred Dreyfus'un casuslukla itham edilmesine ve 1898'de Şeytan Adası'na gönderilmesine neden olan davadır (Baysan, Gül Tekay, "Dreyfus Davası: Gerçek ve Adalet Savaşçısı Zola", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, C.19, S. 1, ss.181-195, s. 182)

⁹ Cemil Meriç, *Mağaradakiler*, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2015), 15.

¹⁰ Ülgener, *Zihniyet Aydınlar ve İzm'ler*, 88.

¹¹ Jacques LE Goff, *Ortaçağda Entelektüeller*, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020), 3.

¹² Edward Said, *Entelektüel Sürgün Marjinal Yabancı*, Çev. Tuncay Birkan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018), 28.

¹³ Frank Furedi, *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?*, Çev. A. Erkan Koca (Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010), 56.

¹⁴ Latif Tokat, "Entelektüel Kimdir? Türkiye'nin Entelektüel Sorunu", *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 17/3 (Aralık 2017), 14.

beri topluma kılavuzluk etme görevinin kendilerine ait olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁵ Entelektüeller sosyal konumları ile toplumun orta ve üst tabakasında yer almışlardır. Herhangi bir sosyal sınıfa bağlanma ve onlar ile ilişki içinde olmak durumunda değillerdir. Bu açıdan özerk bir pozisyonadılar.¹⁶ Edward Said entelektüelin toplumdaki rolünü, "*krizi evrenselleştirmek, belli bir ırkın ya da ulusun çektiği acıları daha geniş bir insani bağlama oturtup bu deneyimi başkalarının acıları ile ilişkilendirmek*" şeklinde tarif etmiştir.¹⁷ Frank Füredi de entelektüellerin toplumdaki yerleri için "*kendi kültürlerini ve yaşadıkları çağın ruhunu yansıtan*"¹⁸ bir sınıf olarak görmüştür.

1.5.Osmanlı Devleti'nde Aydın Kesim

1.5.1. Tanzimat Beraberinde Osmanlı Aydını'nın Dönüşümü

Günümüzde kullandığımız "aydın" kelimesinin yerine Osmanlı'da "âlim", "hakim" ve "fakih" kelimeler kullanılıyordu. 19. yüzyıl sonlarına doğru Batı etkisi ile "münevver" kelimesi kullanılmaya başlanmıştır.¹⁹ Mehmet Ali Kılıçbay'a göre: *Türk aydınının kökeni, resmi tarihin 'gerileme dönemi' adını verdiği, Osmanlı'nın bizzat kendinin ise nizam-ı âlem'in bozulması olarak, travmatik bir biçimde hissettiği, ekonomik ve siyasal sistemin kökten değişime uğramaya başladığı XVII. yüzyıl başlarına kadar götürmek mümkündür.*²⁰ Osmanlı'da aydınlar XIX. yüzyıla gelinceye değin devlet aygıtının bir parçası olmuş²¹ ve varlıklarını devlet içinde kazanmışlardır.²² Devletin içinde geçinen okumuşlardan bir kısmı, XVII. yüzyıldan sonra bilgilerini "ideal" düzeni yeniden tesis etmek için kullanmışlardır.²³ Lale Devri'nde başlayan çağdaşlaşma sürecinin ilk sonuçları III. Selim döneminde görülmeye başlanmıştır. İlk olarak III. Selim döneminde devletin himaye ettiği ve önceden rastlanmayan bir çeşit, eski ulema

¹⁵ Paul Johnson, Entelektüeller, Çev. Ayşe Polat, (İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2008), 1.

¹⁶ Rabia Zamur, *İktidar ve Ahlaki Sorumluluk Kışkırcısında Entelektüeller: 2014 Cumhurbaşkanlığı Seçim Sürecinde Entelektüel Kimliğiyle Türk Basınındaki Köşe Yazarları Üzerine Bir Söylem Analizi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 45.

¹⁷ Said, Entelektüel, 56.

¹⁸ Füredi, Frank, Nereye Gitti Bu Entelektüeller?, s.43

¹⁹ Taner Timur, Osmanlı Kimliği (Ankara: İmge Kitabevi, 2010), 178.

²⁰ Mehmet Ali Kılıçbay, "Türk Aydınının Dünyasını Anlamak", Sebahattin Şen, Türk Aydını ve Kimlik Sorunu (Ankara: Bağlam Yayınları,1995), 176.

²¹ Şerif Mardin, Türk Modernleşmesi, Der. Mümtaz'er Türköne,Tuncay Önder (İstanbul: İletişim Yayınları, 2018), 62.

²² Ayşe Azman, "Türk Aydınının Kendini Tanımlama Sorunu", Sebahattin Şen (haz.). Türk Aydını ve Kimlik Sorunu (Ankara: Bağlam Yayınları, 1995), 504.

²³ Mehmet Ali Kılıçbay, "Türk Aydınının Dünyasını Anlamak", Sebahattin Şen (haz.). Türk Aydını ve Kimlik Sorunu (Ankara: Bağlam Yayıncılık, 1995), 176.

ocağının yerini alacak olan²⁴ ve son dönem Osmanlı-Türk aydınları diye isimlendirdiğimiz aydın tipinin ilk örneklerinin görülmeye başlandığı devirdir.²⁵ Bununla birlikte bu alandaki yazılanlardan hâkim görüş, Türk aydınının misyon sahibi bir grup olarak Tanzimat ile ortaya çıktığı şeklindedir.²⁶

İleri gelen Osmanlı devlet adamlarının meslek hayatına ilk adım attıkları Tercüme Odası 1833 yılında kurulmuştur. Tercüme Odası yalnızca bir daire olmakla kalmayıp, aynı anda, dönemin diplomatik dili olan Fransızcanın genç memurlara öğreniminin yapıldığı mühim bir eğitim kurumudur.²⁷ Tercüme odası hem Dışişleri Bakanlığı'nın çekirdeğini oluşturmuş hem de medrese ile Darülfünun arasında bağlantı kurmuştur. Tanzimat'ın uygulayıcısı olan aydınların büyük bir kısmı bir şekilde Tercüme Odası'nda eğitim almışlardır. Bu nedenle Tercüme Odası, Türk aydınının doğuşunda en önemli amil olarak görülmüştür.²⁸ Tercüme Odası'nda yetişen kabiliyetli gençler, bir taraftan Batı dillerini diğer taraftan da Avrupa politikası çok iyi öğrenmişlerdir. İşte Tanzimat aydını da Tercüme Odası'nın yetiştirdiği yeni bir aydın tipi idi.²⁹

1.5.1. Osmanlı Aydınının Karakteristik Özellikleri

Türkiye'nin aydını Tanzimat'tan önce ve sonra olarak genel bir ayrıma tabi tutulabilir. Tanzimat'tan önceki aydın, hiçbir zaman belirli bir konumun adamı olmamıştır. Tanzimat öncesi aydını, şahsi intikam ve çıkar hesaplarını mütemadiyen başkalarının himaye ve desteğinde elde etmiştir. Bunu yaparken de çoğu zaman başkalarının iyiliği için çalışıyor görünmüş ancak, gerçekte ise fesad ve tahrik mihrakı olmuştur. Bunlardan bazıları, bir Ayasofya vaizi bazıları, Rumeli Kazaskeri veya Osmanlı Sarayı'nda sözü geçen bir kimse idi. Tanzimat öncesi aydını konuşmayı her zaman yazarlığın önüne geçirmiştir.³⁰ Türk aydınının cediti siyasi

²⁴ Niyazi Berkes, Türkiye'de Çağdaşlaşma (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019), 101.

²⁵ Hüsrev Hatemi, Türk Aydını Dünü- Bugünü (İstanbul: İşaret Yayınları, 1991), 28.

²⁶ Ernur Genç, "Tanzimat, tan Cumhuriyet'e Kimlik Misyon ve Vizyonu Bağlamında Türk Aydını", Akademik İncelemeler Dergisi 2/1 (Eylül 2014), 136.

²⁷ Erik Jan Zürcher, Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, Çev. Yasemin Soner Gönen (İstanbul: İletişim Yayınları, 2004), 70-71.

²⁸ Yalçın Küçük, Aydın Üzerine Tezler- 2 1830-1980 (İstanbul: Tekin Yayınevi, 2003), 245,249.

²⁹ İlber Ortaylı, İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı (İstanbul: Timaş Yayınları, 2015), 273.

³⁰ Sabri F. Ülgener, "Aydınlar Sosyolojisi ve Çağımız Aydını", İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası 35/1-4 (Ocak 2012), 15.

otoritenden bağımsız olamayan ve devletin ekonomik olarak desteklediği bir tabaka olmuştur. Bu nedenle de hayatiyetini devlete hizmetle muhafaza edebilirdi.³¹

Tanzimat ile yeni bir aydın tipi ortaya çıkmıştır.³² "Tanzimat kafası" diye çoğu kere küçümsenen, Batı'ya öykünmesi ile eleştirilen, alafangalığı ile alay edilen³³ Tanzimat aydını Batı'nın edebiyatına, fikriyatına ve müziğine meylederken; Doğu kültürünü de geçmiş asırlardaki Osmanlı'dan daha düzenli ve ciddi olarak ele almakta idi. Bu dönemde Osmanlı aydınının okuma ve yazmada ileri bir düzeyde olduğunu söylemek güçtür. 1822-1842 yılları arasında 250 ye yakın eser basılmış, Tanzimat boyunca ise ancak birkaç bin civarı kitap basılmıştır. Sivil veya asker XIX. asır Osmanlı aydını imparatorluk hudutlarını baştanbaşa gezmiş ve görerek erken kemale ermiştir. Fikir ve hareketleri bakımından düşünülenin aksine esnek ve renkli kimseler olmuşlardır. Siviller ve askerler birbirine benzeyen şeyleri öğrenmiş ve laik bir eğitimden geçmişlerdir. Toplumun kültürel değişimi bir oranda yabancı karşıtlığı yaratmış olsa da XIX. asrın ortalarında Osmanlı aydınları Batı yaşam biçimine daha rahat yaklaşmışlardır.³⁴

Osmanlı aydını, şartlar itibari ile Batı entelektüelinden çok farklı bir ortamda ortaya çıkmıştır. Tanzimat döneminde ortaya çıkan Osmanlı aydını Batı'da aldığı bilgiyi bir ayna gibi içinde bulunduğu topluma yansıtma vazifesini üstlenmiştir. Bu açıdan Batı entelektüeli daima öğrenen bir öğrenci iken Osmanlı aydını, muhtevası ve müfredatı Batı'dan aktarılan bir muallim konumunda olmuştur.³⁵ Osmanlı aydını yalnız bir muallim olmakla kalmamış, devlet ve toplumun problemlerine çözüm üretme çabasında olmuştur. Olayları devletin anlayışı çerçevesinde değerlendiren Osmanlı aydını, devletin iş ve yönetimi ile de iç içe olmuştur.³⁶

Osmanlı aydınları esas itibari ile Tanzimat ve Batılılaşma ile ortaya çıkmış, Batı'yı görmüş ve dolayısıyla Batı ile temas halinde olmuşlardır. Osmanlı aydınları Batı ile temasta olmalarını sağlayan yüksek bir sosyal statüye sahip olmuşlardır.

³¹ İsmet Özel, "Tanzimat'ın Getirdiği Aydın", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (İstanbul: İletişim Yayınları, C.I), 61-62.

³² Küçük, Aydın Üzerine Tezler, 488.

³³ Azra Erhat, Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına (İstanbul: Can Yayınları, 2002), 64.

³⁴ İlber Ortaylı, Batılılaşma Yolunda (İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017), 24.

³⁵ Mehmet Ali Kılıçbay, "Osmanlı Aydını", Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi (İstanbul: İletişim Yayınları, C. 1), 56.

³⁶ Mustafa Kemal Şan, *XIX. Yüzyıl Geçiş Dönemi Osmanlı Aydını*, (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1994), 34.

Batılılaşma sürecinin getirdiği bu aydın, sorunsuz sandığı bir Avrupa modelini sorunlar yumağına dönüşen kendi ülkesine getirmeyi amaçlamıştır. Bu düşüncedeki Osmanlı aydını, araştırmaktan ve ortaya yeni şeyler çıkarmaktan ziyade, Batı'da hazır bulunduğu yenilikleri topluma entegre ederek problemleri gidermek düşüncesinde olmuştur.³⁷

Tanzimat'tan sonra aydın, geçmişinden uzaklaştığı ve Batı'yı temsil ettiği ölçüde kendisini aydın saymıştır.³⁸ Osmanlı aydını, yaşam şekli ve düşünce yapısı ile Batılı olmaya çalışırken güçlü ve içten duygularla bağlı olduğu halkına da uzaklaşmış ve "yabancılaşmıştı". Halktan gelen bu tepkiler aydını daha da yabancılaştırmıştı. Osmanlı aydınının doğru gördüğü fikirleri halka kabul ettirme meylili de o zamanda ortaya çıkmaktadır.³⁹ Gerek reformcu gerekse devrimci hareketlere öncülük eden aydınlar yurtdışında ya da yeni kurulan okullarda yetişmiş bürokratlardan oluşmaktadır. Her ne kadar Avrupa'daki çağdaş akımlardan etkilenmiş olsalar da geneli devlete hizmet etmek gayesi ile askeri ve teknik okullarda eğitim görmüşlerdi. Devleti ıslah etmeyi daima asli amaç olarak görmekteydiler. Bu nedenle fikir kaygıları devleti kurtarma ve ihya etme amacı dışına çıkmamıştır.⁴⁰

XIX. yüzyılda Avrupa, hem Osmanlı Devleti'ni ve İslam dünyasını Avrupa medeniyetinin dışında görmüş hem de varlığını lüzumsuz ve anlamsız bulmuştur. Bununla birlikte Avrupa kendi uygarlığı ve medeniyet dışında saydığı Türkleri, Müslümanları ve Şarklıları terakki edemez görmüştür. Avrupa'yı gören Tanzimat aydınları da bu düşünceden etkilenmişlerdir. Ancak Namık Kemal gibi Tanzimat'a karşı olan bazı aydınlar, değişmez ve gelişemez denilen bu insanların değişeceği ve gelişeceği sonucuna varmışlardır. Sürekli savunula gelen "nizam" kavramının yerine "terakki"yi, "gelenek" kavramının yerine de "akıl" kavramını seçmişlerdir. Batılılardaki "Şark ilerleyemez" kanaatinin aksine, "ilerleyebilir, ilerlemelidir, ilerlemezse yaşayamaz" düşüncesini savunmuşlardır. Bu düşünceleri ile Tanzimat

³⁷ Bilgin, Nuri, "Toplumdan Sosyal Sisteme Entelektüeller", Sebahattin Şen (haz.). Türk Aydın ve Kimlik Sorunu, (Ankara: İletişim Yayınları, 1995), 193-194.

³⁸ Cemil Meriç, Umrandan Uygarlığa (İstanbul: İletişim Yayınları, 2016), 27.

³⁹ Toktamış Ateş, Türk Devrim Tarihi (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004), 51.

⁴⁰ Çağlar Keyder, Türkiye'de Devlet ve Sınıflar (İstanbul: İletişim Yayınları, 2017), 68-69.

aydınları, Müslüman ve Şark toplumlarındaki aydınlardan daha ileri bir konumda olmuşlardır.⁴¹

XIX. yüzyılın sonuna doğru modern okullarda yetişen sınıfın ve farklı etnik kökenli köy eşrafının çocukları, hükümet seçkinleri arasında yer alabilmişlerdir.⁴² 1880'li yıllarda yeni bir Osmanlı toplumu meydana getirme düşüncesi ortaya çıkmıştır. Osmanlılık ile birlikte vilayetlerde pozitif ilimlerin öğretildiği idadiler yaygınlaşmıştır. Bu durum Batıcı aydın bir neslin yetişmesini sağlamıştır.⁴³ 1880'lerin sonunda, toplumsal bir tabaka meydana getiren bu aydınlar, liberalizm ve popülizm ile beraber modernizmi de benimsemişler ve bunu devleti yıkılmaktan kurtaracak ve güçlendirecek bir ideoloji olarak görmüşlerdir. Ayrıca bu aydınlar, medeniyete ulaşma aracı gördükleri devleti, padişah ve kapıkullarınca değil, kendileri gibi idealist ve vatan sevgisi kuvvetli kimselerce yönetilmesi gerektiğine inanmışlardır. Bu aydınlar, padişaha muhalefet etmek, hükümeti ele geçirmek ve devleti yönetmek için terakki, medeniyet ve hürriyet kavramlarını kullanmışlardır.⁴⁴

II. Abdülhamid, dindar kesimin desteğini sağlamak için dini kurumları yeniden tesis etmeye koyulmuştur. Derviş ve tarikat önderlerinden bazılarının padişaha yakın olması, ulema ile kendilerini modernleşmenin temsilcisi addeden bürokrat aydınlar arasındaki fikir uyuşmazlığını daha da belirginleştirmiştir. II. Abdülhamid döneminde toplumun mevcut inancı ile uyumlu görülmeyen bir ekonomik büyüme olmuştur. Bununla birlikte, genel anlamda ideolojik yönü ağır basan bir modernleşme düşüncesi gelişmiştir. Bu durum, Müslüman kesimin çoğu ile bürokrat aydınlar arasında ayrışmaya neden olmuştur. Gelenekçilerin siyasi olarak muhafazakârlık ve mutlakiyetçiliği savunmalarına karşın, aydınlar da "liberalizm ve meşrutiyeti" talep etmişlerdir.⁴⁵

Halkın laiklik ve aydınlanma hareketlerini dini inançlardan uzaklaşma şeklinde kötüye yorumlanması, hilafeti elinde tutan II. Abdülhamid'i güçlendiren bir havanın doğmasına sebep olmuştur. Halkın laiklik ve aydınlanma karşıtı olarak II. Abdülhamid tarafında yer alması, Osmanlı aydınları ile Osmanlı halkı arasında

⁴¹ Niyazi Berkes, Batıcılık Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler (İstanbul: Kaynak Yayınları, 2017), 36-37.

⁴² Kemal H. Karpat, İslam'ın Siyasallaşması, Çev. Şiar Yalçın (İstanbul: Timaş Yayınları, 2013), 547.

⁴³ Halil İnalçık, Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyetiyle Özdeşleşme Süreci (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018), 318.

⁴⁴ Karpat, Rönesans Avrupası, 547.

⁴⁵ Kemal H. Karpat, Osmanlı Modernleşmesi Toplum Kurumsal Değişim ve Nüfus, Çev. Ceren Elitez (İstanbul: Timaş Yayınları, 2014), 104.

önemli ayrışmalara sebebiyet vermiştir. Böylece ekonomik yönden azınlıklar ile yerli sermaye arasındaki maddi ayrımlara kültür ve değer ayrılıkları da eklenmiştir.⁴⁶

İkinci Meşrutiyet, Osmanlı devrinin ve Türkiye'nin yakın tarihinin en mühim hadiselerinden biridir. Jön Türkler Batılı fikirleri doğal sorunları ile ülkeye getirmişlerdir. Bu aydınlar belirli yayın organlarında bir araya gelerek imparatorluğun inkırazına çözüm aramışlardır. Bu durum Osmanlı devrinde ilk siyasi fikir cereyanlarının meydana gelmesine sebep olmuştur. Ellerindeki yayın organları ile sosyal hayata etki etmişler ve toplumun düşüncelerini yönlendirmekte etkili icraatlar yapmışlardır. Bu aydınlardan her biri "bu devlet nasıl kurtulur" sorusunun cevabını bulmaya çalışmışlardır. 1908 hareketiyle Jön Türkler'in Batı etkisindeki düşünceleri ile Osmanlı içindeki ıslahat fikirlerinin birleşmesi Garpcılık cereyanı, İslamcılık cereyanı ve Türkçülük cereyanı gibi fikir akımlarının ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Genellikle Meşrutiyet aydınları bu fikir hareketlerinden birine dahil olmuşlardır. 1908'den 1922 yılına kadar İmparatorluğun fikir hayatı, neredeyse tamamen bu neslin hakimiyetinde olmuştur. Bu nesil 1908- 1922 arasında düşünce ve tezleri ortaya koymuş ve bunu savunmuştur. Hatta Meşrutiyet'in siyasi aydınlarının Türk devriminde, TBMM hükümetinde ve Cumhuriyet idaresinde etkin olduklarını gözlemlemek mümkündür.⁴⁷

1.6. Cumhuriyet Aydını

1.6.1. Cumhuriyet Aydınının Genel Özellikleri

Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri Osmanlı'da çağdaşlaşma emarelerinin görülmeye başladığı II. Mahmut döneminde atılmıştır. Bu açıdan yeni Türk devleti Osmanlı çağdaşlaşmasının doğal seyri sonucunda meydana gelmiştir. Osmanlı çağdaşlaşmasına hizmet için Batı'ya gönderilen ve önemli ölçüde de Batı'nın düşüncesinden etkilenmiş olan aydınlar, Cumhuriyetin altyapısını hazırlamış ve

⁴⁶ Yılmaz Karakoyunlu, "Aydın Geleneğimizin Oluşumu ve Cumhuriyet Aydınları", Sebahattin Şen (haz.). Türk Aydını ve Kimlik Sorunu (Ankara: Bağlam Yayınları, 1995), 110.

⁴⁷ Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010), 66-67.

şekillendirmişlerdir.⁴⁸ Zaten Türkiye'deki aydınlar da diğer tüm kurumlar gibi Osmanlı'dan tevarüs etmiştir. Cumhuriyeti kuran liderler Osmanlı Devleti'nde asker ve memur olarak görev yapmış kişilerdir.⁴⁹ Karşı görüşlerin varlığına rağmen genel kanaat, Osmanlı İmparatorluğu ile Türkiye Cumhuriyeti arasında kopuş değil devamlılık olduğu yönündedir.⁵⁰

*"Türk siyasal yaşamı Osmanlı toplumsal yapısından çok önemli öğeler devralmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, siyasal açıdan Osmanlı İmparatorluğuna tam bir tepki olarak gözüktür. Oysa bu tepki ve zıtlıklar içinde bile İmparatorluktan Cumhuriyete geçen devamlılıklar vardır."*⁵¹ Konu edindiğimiz aydınlar da doğal olarak bu devamlılıkların bir boyutunu oluşturur. Osmanlı ve Cumhuriyet aydınları arasındaki karakter yakınlıkları aynı zamanda Osmanlı aydınlarının Cumhuriyet aydınlarının ataları olduğu düşüncesini doğurmuştur. Kaldı ki Cumhuriyet aydınlarında Osmanlı mirası olan bu karakterin uzun yıllar etkisi görünür olmuştur.⁵²

Cumhuriyet dönemi aydınları da Osmanlı aydınları gibi kimliklerini devlet aygıtına bağlı olmakla koruyabileceklerine inanmışlardır. Bu düşüncede oldukları için, devletin dışında hareket edince meşruiyetlerini de kaybetmişlerdir. Devlet ile meşruiyet bulan Cumhuriyet aydını halka dayanma ve halk içinde olma gereğini de hissetmemiştir. Halkın eksikliği aydın kesimi seçkinciliğe sevk etmiştir.⁵³ Bu yüzden Türk aydını, İkinci Dünya Savaşı'na kadar elit bir zümre olarak devlet kadrolarında yer almıştır. Osmanlı aydını ile Cumhuriyet aydını aralarındaki bazı farklılıklara rağmen nihayetinde devletin güçlenmesi ve ayakta durması fikrinde birleşmiştir.⁵⁴

Lozan Antlaşması ile Cumhuriyetin sınırları içinde çağdaş bir devlet var etme ideali vurgulanmıştır.⁵⁵ Çağdaş donanımına sahip Cumhuriyet aydını da hem sürekli ilerleme halinde olan hem de halkın ilerlemesi için onu eğiten bir konumda

⁴⁸ Himmet Hülür vd. "Seçkincilik, Aydın Kimliği ve Süreklilik", Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1999), 373-374.

⁴⁹ Süleyman Güngör, Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Politikacı-Aydın İlişkisi (Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001), 32.

⁵⁰ Faruk Alpkaya, "Bir 20. Yüzyıl Akımı: "Sol Kemalizm", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 481.

⁵¹ Emre Kongar, Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2017), 318.

⁵² Murat Türkay, *Türkiye'de Modernleşme Sürecinde Aydınların Kimlik Bunalımı*, (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi 2010), 60.

⁵³ Kenan Çağan (ed.), Entelektüel ve İktidar, (Ankara: Hece Yayınları, 2005), 293

⁵⁴ Erol Güngör, Türk Kültürü ve Milliyetçilik (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1999), 205.

⁵⁵ Stanford J., Shaw, Ezel Kural, Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye, Çev. Mehmet Harmanlı (İstanbul: E Yayınları, 2006), 445.

olmuştur.⁵⁶ Cumhuriyet aydınları halk ile seçkinler arasındaki ayrılığı gidermek için halkın eğitilmesini gerekli görmüşlerdir. Bu düşünce, Cumhuriyet aydınlarını halka yönelmeye, halka öncülük etmeye ve halk ile bütünleşmeye sevk etmiştir.⁵⁷ Cumhuriyetin kurucu kadroları, Türk toplumunun Batı toplumlarındaki gibi kendiliğinden meydana gelen bir gelişmeden mahrum olduğuna inanmışlardır. Cumhuriyet aydınları, halkın geri kalmasına dini inançlara bağlılığın sebep olduğunu düşünmüşlerdir. Dolayısıyla bilimin üstünlüğünü kabul eden aydınların halka vasi tayin edilmesini uygun görmüşlerdir. Pozitivist tarih anlayışı ile uyum içinde olan Cumhuriyet aydınları, dini düşüncenin tahakkümü altındaki halkı çağdaş bir hale dönüştürme görevini kendilerinde görmüşlerdir.⁵⁸

Türk toplumunda Cumhuriyetten evvel başlatılmış olan Batılılaşma hareketine aydınlar da devlet idarecileri kadar öncülük etmişlerdir. Aydınların bu öncülüğü Cumhuriyetten sonra da devam etmiştir.⁵⁹ Cumhuriyet aydınları halkı Batılılaştırmayı önemli bir vazife olarak görmüşlerdir.⁶⁰ Aydınlar, halkın Batılılaşması için uygun koşulların sağlanması gerekliliğine inanmışlardır. Batılılaşma akımından uzak kalan yerlerin başında köyler gelmiştir. Aydınlar köylüye rehberlik ederek köylüyü de Batılılaşma düşüncesine dahil etmek istemişlerdir.⁶¹

Cumhuriyet aydınlarının ısrarla vurguladıkları kurtarıcılık söylemi, toplumun birçok kesiminde karşılık bulmuştur. Osmanlı'daki aydının vatan kurtarma vazifesi Cumhuriyet aydınında köylüyü kurtarma şeklinde devam etmiştir. Cumhuriyet döneminin ilk zamanlarındaki köy anlatılarında genellikle, İstanbul'daki aydının fakir Anadolu köylerini dolaşması ve bilgisizliği sebebiyle inanç istismarına maruz kalmış, köy ağasınca hakkı yenmiş ve devlet memurlarından eziyet görmüş köylü ile kucaklaşması konu edilmiştir.⁶²

⁵⁶ Evren Altınkaş, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydınlar: Kurucu İdeolojinin Seçkinleri", Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi, 7/14 (2011), 116.

⁵⁷ Nur Betül Çelik, "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 77.

⁵⁸ Nuray Mert, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 200-202.

⁵⁹ Nazmi Avcı, "Batılılaşma", Osman Horata vd. (ed.). Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi 1920-1938 1 (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2009), 1379.

⁶⁰ Ensar Çetin, "Türk Halkının Aydın Din Alimi Algısı", Toplum Bilim Dergisi 6/11 (Ocak-Haziran 2012), 196.

⁶¹ Baykan Sezer, Türk Sosyolojisinin Ana Sorunları (İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 2006), 85-86.

⁶² Ömer Türkeş, "Güdükl Bir Edebiyat Kanonu", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 445.

Erken dönem Cumhuriyet aydınları, bildikleri şeylerin doğruluğundan emin olmuşlar ve bu doğruların toplum tarafından kabul edilmesini istemişlerdir. Bunu yaparken geleneklerle uzlaşmayı değil, halkı laik eğitimle aydınlatmayı tercih etmişlerdir.⁶³ Böylece, II. Meşrutiyet'teki aydınların halka gitmeleri ve onlara yapmaları gereken şeyleri öğretmeleri şeklinde beliren halkçılık düşüncesi Kemalizm'de devam etmiştir.⁶⁴

1.7. Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep

Birinci Cihan Harbi ve sonrasında gerçekleşen Kurtuluş Savaşı ile Anadolu'nun ekonomik yapısı son derece bozulmuş ve Türkiye Cumhuriyeti ekonomik problemleri çok olan bir mirası devralmak zorunda kalmıştır.⁶⁵ Cumhuriyetin ilk zamanlarında Türkiye harabe bir görüntü teşkil etmiştir. Ülkemizin birçok düşman işgaline maruz kalmıştır.⁶⁶ Özellikle Milli Mücadele esnasında çok fazla zarar gören Antep'te, Fransız işgali sonrasında önemli gelişmeler olmuştur.⁶⁷

Cumhuriyetin ilk yıllarında Gaziantep'i yeniden inşa etmek için önemli atılımlar yapılmıştır. Ticaret Odası'nın teşkili, Ticaret İdadisinin eğitime başlaması ve sanayi kuruluşlarının çalışması bu faaliyetlerden bir kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte borsalar ve ihracatçı birlikleri kurularak bölgenin önemli gelir kaynaklarından olan zirai mahsullerin çağdaş tekniklerle işlenmesi ve pazarlanması amaçlanmıştır. Böylelikle şehir için çok önemli olan tütün ve fıstık gelirlerinin ekonomiye olan getirisi büyütülmeye çalışılmıştır.⁶⁸ Kurumsal ve ekonomik alandaki bu tedbirlerin Antep için kısa sürede önemli sonuçları görülmüş ve Kurtuluş Savaşı

⁶³ Mete Tunçay, "İkna (İnandırma) Yerine Tecebbür (Zorlama)", Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 96.

⁶⁴ Levent Köker, Modernleşme Kemalizm ve Demokrasi (İstanbul: İletişim Yayınları, 2006), 223.

⁶⁵ Zeynel Özlü, "Gaziantep'te Sosyal ve Kültürel Yaşam Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep'te Sosyo- Ekonomik Durum", Tarihte Günümüze Ayıntab-Gaziantep (Ankara: Gazikültür A.Ş., 2018), 1253.

⁶⁶ Nejat Göyünç, "Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Gaziantep", Yusuf Küçükdağ (ed.). Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999), 4.

⁶⁷ Nebahat Turan, *Cumhuriyet Döneminde Gaziantep Ekonomisinin Türkiye ve Ortadoğu Açısından Önemi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 12-13.

⁶⁸ Orhan Kılıç, "Gaziantep'te Yapılan Bazı İdari ve İktisadi Düzenlemeler (1920-1930)", Yusuf Küçükdağ (ed.). Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999), 30.

ile büyük zararlar gören Antep, 1923- 1926 senelerinde hızla gelişme sürecine girmiştir.⁶⁹

Sanayileşmede lider kentlerden biri olma konumunu Cumhuriyet dönemi boyunca koruyan Gaziantep, ticaretle, ziraatta ve tarımsal faaliyetlerde de önemli bir mevkide yer almıştır. Gaziantep'in şehir merkezi tarımsal üretim olanakları bakımından bölgesindeki şehirlere oranla az olmasına karşın bu illerde üretilen malların işlendiği bir merkez mevkiinde olmuştur.⁷⁰ Tabi ki bütün bu sanayi ve ticari faaliyetlere rağmen tarım, Gaziantep'te önemini korumuştur. Cumhuriyetin ilk yirmi yılına kadar tarımda çalışanlar, şehir nüfusunun çoğunluğunu oluşturmaktaydı. Ve tarımsal gelirler uzunca bir süre şehir ekonomisindeki belirleyici yerini korumuştur.⁷¹

Cumhuriyetin ilk yıllarında Gaziantep'teki zirai faaliyetlerin artırılması ve kolaylaştırılması için bazı çalışmalar yapılmıştır. Antep milletvekilleri fıstık, tütün ve üzüm yetiştiricilerinin sorunlarını meclise taşımışlardır. Bununla birlikte, tarım ve hayvancılığının sorunlarını gidermeye yönelik olarak "Fıstık İhracatçılar Birliği" ve "Doğu ve Cenup Vilayetleri Canlı Hayvan İhracatçıları Birliği" kurulmuştur. Antep fıstığını korumak ve ihracatı kolay hale getirmek için gayret sarf edilmiştir. 1939 yılında faaliyete başlayan fıstık istasyonlarında üretilen 43 bin fıstık fidanından 23 bini bedelsiz olarak çiftçilere verilmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nın sürdüğü 1944 yılında bol mahsul alınmasına rağmen sekteye uğrayan ihracat sebebiyle üreticinin ürünleri elde kalmış, Ticaret Bakanlığı'nın devreye girmesi ile Fıstık İhracatçıları Birliği'ne kredi desteğinde bulunulmuştur.

Üzüm, Gaziantep'te üretimi yaygın olarak yapılan ürünlerin başında gelmektedir. 1938 yılında Gaziantep'te bağcılığın yapıldığı alan 41.000 hektara ulaşmıştır. Aynı dönemde İzmir'deki üzüm üretimi sahası Gaziantep'tekinin yarısı kadardır. Ancak modern üretim tekniklerinden mahrum olan Gaziantep'te elde edilen üzüm miktarı İzmir'deki üzüm miktarının gerisinde kalmıştır. Üretilen üzümlerin devlet tarafında piyasa değerinin altında ve sınırlı olarak satın alınması elde edilen mahsulün ziyanına sebep olmuştur. CHP Gaziantep Milletvekili Muzaffer Canbolat 1944 yılında Gaziantep ve Kilis'te şaraphane kurulmasına öncülük etmiştir. Daha

⁶⁹ Celal Pekdoğan, Şehr-i Ayntâb-ı Cihan/Gaziantep (1867-1929) Ayntâb'da Yaşamak (Ankara: Sarıyıldız Ofset, 2015), 304.

⁷⁰ Arif Özsağır, "Cumhuriyet'in 75. Yılında Gaziantep Sanayii", Yusuf Küçükdağ (ed.), Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999), 64.

⁷¹ Meltem Karadağ, "Gaziantep'te Kentsel Mekanın ve Kültürel Coğrafyanın Değişimi", Mehmet Nuri Gültekin (der.). Ta Ezelden Taşkıdır... Antep, (İstanbul: İletişim Yayınları, 2011), 395.

önce hükümetin çeşitli nedenlerle açmayı kabul etmediği ancak halkın öteden beri ısrarla talep ettiği fabrika 7 Eylül 1947'de kurulmuştur.⁷²

Gaziantep'te çiftçiler tarlalarını işlemekte ve yetiştirdikleri ürünleri pazarlamakta çeşitli zorluklarla karşılaşmışlardır. Tarımla uğraşan kesimin yükünü hafifletmek ve onları arzu edilen refaha ulaştırmak gayesi ile hükümet, 1931 yılında Ziraat Bankası şubelerine çiftçilere kredi desteği sağlama emri vermiştir. Fakat bu emir, Ziraat Bankası Gaziantep şubesi müdürünün engeline takılmış ve çiftçilerin mağduriyetleri giderilememiştir. 1934 yılına gelindiğinde ise, Tütün Müstahsilleri Kooperatifi ve Ziraat Bankasının müşterek desteği neticesinde mevcut tütün üretiminde ve gelirinde önemli artışlar olmuştur. Gaziantep halkına yeni bir iş alanı oluşturmak için bir süthane açılmıştır. Amaç, halkın sütü işleyerek yoğurt, peynir ve tereyağı üretmesini sağlamak olmuştur. 1935 yılında Gaziantep'te üretilen pamuğu işlemek için çırçır ve un fabrikasına hızlı buğday tedariki için de buğday yıkama makinesi getirilmiştir. Gaziantep fıstığındaki verimi artırmak için 1938 yılında 200 dönüm üzerinde bir fıstık istasyonu hizmete sokulmuştur.⁷³

Cumhuriyetin henüz kurulduğu yıllarda Halep, Türkiye'ye kaçak yollardan getirilen malların kaynağı konumunda idi. Halep'te toplanan mallar çeşitli kanundışı yollarla Türkiye'ye dağıtılıyordu. Halep tüccarlarının ekonomik üstünlükleri Türkiye'nin güneyinde kaçakçılığı cazip hale getiriyordu. Öyle ki, Gaziantep'teki kaçakçılık faaliyetlerini devletin 1932 yılındaki raporlarında da açık şekilde görmek mümkündü. Gümrük idaresi ve sınır muhafızları arasındaki iletişim eksikliği ve hudut karakollarındaki muhafız yetersizliği kaçakçılığın önlenmesinin önündeki en büyük engellerdi.⁷⁴

Cumhuriyetin ilk yıllarında daha önceki otorite boşluklarının sebep olduğu eşkıyalık, gasp, hırsızlık gibi huzuru bozan olaylar güvenlik kuvvetlerinin marifetiyle büyük oranda engellenmiştir. Cumhuriyetin ilk yirmi senesine gelinceye kadar da bu

⁷² Mehmet Biçici, Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950) (Ankara: İksad Yayınevi, 2020), 16-17.

⁷³ Zeynep Yıldız Özlü, "Gaziantep'in 1923-1938 Yılları Arasında Ekonomik ve Bayındırlık Alanındaki Faaliyetleri", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi 10/51 (Ağustos 2017), 332-334.

⁷⁴ Alev Gözcü vd. "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türkiye'nin Güney Sınırında Gerçekleştirilen Kaçakçılık Faaliyetleri", Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 21/3 (2019), 693-694.

hadiseler çok nadir görülmüştür. Yolların güvenli hale getirilmesi sanayi ve ticaretin canlanmasında önemli bir âmil olmuştur.⁷⁵

Cumhuriyetin ilk yıllarında şehirdeki önemli sorunlardan biri de sağlık sorunudur. Bu yıllarda yurt genelinde tahribi yüksek olan hastalıklardan biri salgın halinde seyreden sıtma olmuştur. Gaziantep, sıtmanın etkisini en çok gösterdiği şehirler arasında yer almıştır. Hava yolu ile bulaşan çiçek hastalığı Gaziantep ve çevresini etkisi altına almıştır. TBMM Suriye üzerinde yayılan bu salgını önlemek için çeşitli tedbirlere başvurmuş ancak istenilen başarı elde edilememiştir. Hastalığın bölgeyi tehdit eder duruma gelmemesi için aşı uygulanmasına başlanmıştır. Bu uygulama doktor ve sağlık memurlarının marifeti ile yürütülmüş ve bölgeye seyyar sağlık memuru takviyesi yapılmıştır.⁷⁶

Trahom hastalığı da Cumhuriyetin ilk yıllarında Gaziantep'te yaygın olarak görülen hastalıklar arasında idi. 1930-1931 yıllarında Gaziantep okullarındaki talebelerin trahomlu ve trahomsuz şeklinde ayrı sınıflarda eğitim görmesi usulüne devam edilmiştir. Bu dönemde şehirde birçok trahom hastası kişi ve talebe vardır. O dönemde trahom hastası talebelere trahom hastası olan öğretmenler tayin edilmiştir. Aynı şekilde hasta olmayan talebelere de sağlıklı öğretmenler tayin edilmiştir. Kanalizasyon ve su işlerinde sağlanan ilerleme ve sağlık kurallarının halk tarafından uygulanması ile trahom salgını da etkisini büyük oranda kaybetmiştir.⁷⁷

Bu yıllarda kasaba ve köylerdeki vatandaşların eğitime olan ilgileri ileri bir durumdadır ancak mevcut okul sayısı ve imkânı bunu karşılamaktan uzaktır.⁷⁸ Bu durum Antep'in eğitim hususunda mesafe kat etmesine engel olmuştur. Fransız işgalinin sebep olduğu yıkımdan okul ve eğitim kurumları da nasibini almıştır. Antepliler bir yandan harbin neden olduğu olumsuzlukları gidermiş bir yandan da eğitim ve öğretim müesseselerini yeniden işler hale getirmek için büyük gayret göstermişlerdir. Bunun için de Antep evleri birer eğitim kurumuna dönüştürülmüş ve

⁷⁵ Hulusi Yetkin, Gaziantep Tarihi ve Davaları (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, 1968), 62.

⁷⁶ Ferit Yücebaş, "Gaziantep'te Salgın Hastalıklar ve Alınan Tedbirler (1923-1933)", Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Salgın Hastalıklar Özel Sayısı (2020), 66-68.

⁷⁷ Şakir Sabri Yener, İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinde Hatıralar, Haz. Hulusi Yetkin (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, Işık Matbaası, 1962), 149.

⁷⁸ Cihan Özgün, "Osmanlı'nın Son Zamanlarından Cumhuriyet Türkiye'si'nin İlk Yıllarına Gaziantep'te Toplum ve Ekonomi Üzerine Tespitler", Tarihten Günümüze Ayıntap-Gaziantep (Ankara: Gazikültür A.Ş., 2018), 1550.

okul hizmeti vermiştir. O zamanda eğitim ve öğretim işleri Antep halkının yardımı ve oluşturulan dernekler aracılığı ile yerine getirilmiştir.⁷⁹

Cumhuriyetin ilk senelerinde Gaziantep'te eğitim-öğretim faaliyetleri son derecede yetersizdir. Şehirde 6 ilkokul ve 1 ortaokul hizmet vermektedir. Gaziantep'te ilk lisenin açılışı ise 1932 yılında olmuştur. 215762 kişilik nüfusa sahip şehirde ancak 9905 kişi okuma yazma bilmektedir. Gaziantep'teki okul mevcudu 1932 yılı itibari ile okul sayısı 80'ni, öğrenci sayısı ise 6200'ü bulmuştur. 1940 yılında Gaziantep merkezde mevcut 13000 çocuktan sadece 3200'ü aktif olarak eğitim öğretime devam etmektedir. Bu dönemde 54 okul hizmet vermektedir. Okul binalarının sağlam malzemeden yapılmamış olması sebebiyle bir zaman sonra bu binalar kullanılamaz hale gelmiş ve bunun sonucunda önceki yıllarda mevcut olan okul ve öğrenci sayısının gerisine düşülmüştür.⁸⁰ İlerleyen yıllarda bakanlığın eğitime yaptığı tahsisat artışları ile birlikte yeni okullar hizmete girmiş ve şehrin eğitiminde ilerlemeler sağlanmıştır.

Gaziantep Halkevi, 24 Haziran 1932'de hizmete girmiştir. Yoğun katılımın olduğu açılış töreni İstiklal Marşının dinlenmesi ve Cumhuriyet değerlerine sadık kalınacağı yemini ile başlamıştır. Katılımcılara radyodan CHP Genel Sekreteri Recep Peker'in hitabı dinletilmiş ve halkevlerinin planı, CHP Gaziantep İl Başkanı Ömer Asım Aksoy'un konuşmasının akabinde açıklanmıştır. Gaziantep Halkevi şubeleri merkezin genel programı ile beraber bir biri ile uyumlu iş bölümü yapmıştır. Halkevi tarafından, çeşitli alanlarda araştırmalar icra edilmiş, bu araştırmaları kitaplaştırmış, toplumun aydınlanması için konferanslar tertip edilmiş ve önemli günlerde anma etkinlikleri yapılmıştır.⁸¹

Kadınların ilk dönemlerde halkevlerine ilgisi az olmuş ancak, ilerleyen yıllarda katılım oranlarında artışlar görülmüştür. Destan, şiir, türkü ve folklor gibi alanlarda halkevleri önemli çalışmalar yapmıştır. Halkı her alanda ileri bir seviyeye taşımak için halkevleri bünyesinde okuma yazma ve yabancı dil öğretimi ile dikiş nakış kursları hizmet vermiştir. Köylerde geçim sıkıntısı yaşayan vatandaş ve öğrenciler maddi olarak desteklenmiş ve toplum arasındaki birliği sağlamak ve

⁷⁹ Metin Kopar, Küllerinden Doğan Bir Şehir Gaziantep, (1923-1950) (Ankara: Gece Kitaplığı, 2019), 127.

⁸⁰ Biçici, Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950), 10-11.

⁸¹ Erhan Alpaslan vd., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep ve Maraş Halkevi Öncülüğünde Dil Bayramı Kutlamaları", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 21/3 (2022), 1703-1704.

pekiştirmek için balolar, spor ve gezi etkinlikleri düzenlenmiştir.⁸² Gaziantep Halkevi'nin şehre yaptığı en önemli katkılardan biri de 19 Şubat 1939'da Başpınar dergisini çıkarmaya başlamasıdır. On yıla yakın yayın hayatına devam eden dergi 108 sayı yayınlamıştır. Bu dergide Gaziantep'in tarihine, ekonomisine, coğrafyasına, arkeolojisine, dergi ve kitap tanıtımlarına dair yazılara yer verilmiş, şehrin önde gelen kişileri tanıtılmış, köy ve köycülük konusu üzerinde durulmuştur.⁸³

Halkevi şehirdeki eğitim-öğretim ve kültür işlerinin yürütülmesinde büyük rol oynamıştır. Türk Ocağı da 1923'ten 1931 yılına kadarki süreçte milli duyguların canlı tutulması ve bunun için çeşitli konferans ve benzeri etkinliklerin düzenlenmesinde öncülük etmiştir. Türk Ocağı aynı zamanda halkın aydınlanması için bir kütüphane kurmuştur. Diğer bir kütüphane de Gaziantep'e bir şube açan Muallimler Birliği tarafından kurulmuştur.⁸⁴ Gaziantep halkının her alanda gelişmesinde Millet Mektepleri ve Halkevlerinin önemli bir rol üstlenmiştir.

⁸² Zeynep Yıldız, *1923-1950 Yılları Arası Gaziantep'in Sosyal Kültürel ve Ekonomik Hayatı* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015), 47-48.

⁸³ Ömer Temiz, "*Gaziantep Halkevi Dergisi Başpınar'da Yayımlanan Ömer Asım Aksoy Yazıları*", *Yakın Dönem Tarih Araştırmaları* 10 (Ekim 2012), 199.

⁸⁴ Özlü, "Gaziantep'te Sosyal ve Kültürel Yaşam", 1256-1257.

BÖLÜM II

2.1. Hulusi Yetkin'in Hayatı

Hulusi Yetkin 10 Kasım 1928'de Gaziantep'te doğdu. Babası bir dönem Ticaret ve Sanayi Odası başkanlığı yapmış olan Mehmet Kamil Yetkin'dir.⁸⁵ İlkokulu 1936-1941 yılları arasında Gaziantep Dayı Ahmet Ağa İlkokulunda okumuştur. Bu dönemde Hulusi Yetkin'in en sık gittiği yer Gaziantep Halkevi olmuştur. Tahsiline 1941-1944 senelerinde Gaziantep Lisesi orta kısmında devam etmiştir. Bu süreçte bir yandan da babasının katıldığı toplantılarda bulunmuştur. Şehrin ileri gelenlerinin katıldığı bu toplantılarda Hulusi Yetkin en çok Gaziantep'in sorunlarıyla ilgili olan konuşmalara ilgi göstermiştir. Bu nedenle lisedeki derslerini aksatmıştır. Hulusi Yetkin, babasının öncülüğü ile İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'ne kaydolmuştur. Bu lisede 2. ve 3. sınıfı 1948-1950 yıllarında yatılı olarak okumuş ve 300 öğrenci içinde birincilik elde edip pekiyi derece liseden mezun olmuştur. Lisans eğitimini 1950-1954 yıllarında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesinde tamamlamıştır. Hulusi Yetkin bu yıllarda kendini geliştirmek gayesiyle bir yandan iktisat fakültesinde bir yandan da edebiyat fakültesinde sosyoloji ve tarih derslerine girmiştir. İlk şahsi kütüphanesini de Gaziantep'in gelişmesine katkısı olacağını düşündüğü eserleri satın alarak burada iken kurmuştur. 1954-1955 arasında Ankara Polatlı Topçu Okulunda pekiyi derece ile mezun olmuştur. Çekilen kura sonucu İstanbul Boğazlar ve Marmara Kor Kumandanlığına yedek subay olarak tayin edilmiştir. Daha sonra Kor Kumandanlığı hareket şubesine geçmiş ve askerlik vazifesini 1956'da tamamlamıştır.⁸⁶

⁸⁵ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 11, S. 125, s. 3, Mayıs 1968

⁸⁶ Balcıoğlu, Nurgün, Gaziantep'in Yüzleri (Gaziantep: Sabah Gazetesi, 2003), 240-241.

Hulusi Yetkin ilk yayınlanan yazısına İktisat ve Hukuk başlığını vermiştir. 24-25 Haziran 1955 tarihinde askerlik vazifesini yaptığı esnada kaleme almış olduğu bu yazı Demokrat Ülkü Gazetesinde yayınlanmıştır. Aynı dönemde kaleme aldığı Ruh Sağlığı Bilgisi başlıklı bir diğer yazısı ise 17.09. 1955 tarihinde yayınlanmıştır.⁸⁷

Hulusi Yetkin 1956-1957 yıllarında Gaziantep'te avukatlık stajını yaparken 08.03.1956 tarihinde çocukluk yıllarından beri yakınlık duyduğu⁸⁸ ve bir ömür boyu kendisine her hususta yardımını esirgemeyecek olan⁸⁹ amcasının kızı Sabiha Yetkin ile evlenmiştir.. Bu evlilikte Selma Aysun, Cengiz ve Deniz Hulusi adlarında üç çocukları dünyaya gelmiştir.⁹⁰

15.09.1957 tarihinde Dayı Ahmet Ağa İlkokulunda Gaziantep Kültür Derneği'nin genel kurul toplantısı yapılmış ve Hulusi Yetkin yönetim kuruluna başkan seçilmiştir. Gaziantep Kültür Derneği'nde 1975 yılına kadar 18 sene boyunca başkan ve başkanvekilliği görevlerinde bulunmuştur.⁹¹ Derneğin tekrar canlanmasında ve Gaziantep'e tanıtılması hususunda büyük gayretler göstermiştir. Gaziantep Valiliğini, Gaziantep Belediyesini, Gaziantep Ticaret Odasını ve Esnaf Derneklerini ziyaret edip Gaziantep kültürüne katkılarını talep etmiştir.⁹²

Hulusi Yetkin 1958 yılında Gaziantep Kültür Derneği adına Anadolu daha sonra Göktürk, Yeşil Fıstık, Ergenekon ve Andımız adları ile yayınlanacak olan Çocuk Sesi, Demokrat Parti adına Yeni Adım, Gaziantep Kültür Derneği Aşırı Akımlarla Mücadele Grubu adına Gençlik Sesi gazetelerini çıkarmıştır. Ozan ve Gaziantep İşçi Sesi gazetelerinde de yayın müdürlüğü yapmıştır.⁹³

Hulusi Yetkin daha sonraki yıllarda "hiçbir zaman siyaset bize göre değil"⁹⁴ diyerek pişmanlığını dile getireceği siyasi hayatına 1958'de Demokrat Partisi'ne kayıt olmakla başlamıştır.⁹⁵ 1968 yılında Gaziantep Belediye Başkanı adayı olmuştur. Adalet Partisi ön seçiminde diğer bir aday olan Abdulkadir Batur'dan daha fazla oy almıştır. Ancak Devlet Bakanı Kamil Ocak'ın isteği üzerine başkan adaylığından çekilmiştir. Sonraki yıllarda da Adalet Partisi'nin bünyesinde

⁸⁷ Ş. Mehmet Sakioğlu, Gaziantep'in Ünlü Simaları (Ankara: Cem Web Ofset), 364.

⁸⁸ Balcıoğlu, Gaziantep'in Yüzleri, 241-242.

⁸⁹ Cengiz Yetkin (Avukat) ile 01.09.2021 Tarihinde Yapılan Röportajdan

⁹⁰ Tuzcu, Aykut, Sabah Gazetesi, 28 Temmuz 2021 Çarşamba, s. 5

⁹¹ Sakioğlu, Gaziantep'in Ünlü Simaları, 366.

⁹² Fevzi Güvenç, Gaziantep'te 100 Türk Büyüğü

⁹³ Uğuroğlu Barlas, Gaziantep Basın Tarihi 100. Yıl (Gaziantep Kültür Derneği Yayınları 60), 34-39.

⁹⁴ Cengiz Yetkin İle Röportaj

⁹⁵ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 11, S. 125, Mayıs 1968, s. 22

çeşitli görevlerde bulunmuştur. 1973 yılında partisinin isteği üzerine tekrar belediye başkanlığına aday gösterilmiş, 1974 yılında ise hem partisinden hem siyasi işlerden ayrılmıştır. Hulusi Yetkin 18 yıl boyunca yaptığı Gaziantep Kültür Derneği yayınlarına 1974 yılında son vermiştir. 1974-1996 yılları arasında Türkiye’de uzun seyahatler yapmış ve birçok şehri gezmiştir. Zamanının bir kısmını Gaziantep’te bir kısmını da İstanbul ve Mersin’de geçirmiştir. Gaziantep’te bulunduğu zamanlarda Gaziantep ve kültürü ile ilgili doktora çalışması yapan öğrencilere yardımcı olmuştur.⁹⁶ Yaşının ilerlemesine rağmen kenara çekilmemiş, öğrenmeye ve öğrenenlere yardımcı olmaya devam etmiştir.⁹⁷

Gaziantep’in kültürüne önemli katkıları olan ve kentin arşivinin oluşmasında ciddi yararlar sağlayan Hulusi Yetkin 03 Mart 2016’da 88 yaşında vefat etmiş ve Gaziantep Asri Mezarlığı’na defnedilmiştir.

2.2. Gaziantep Kültür Derneği, Faaliyetleri ve Hulusi Yetkin

Gaziantep Kültür Derneği resmi olarak 22 Ağustos 1947 de faaliyetlerine başlamıştır. Dernek, şu gayeleri gerçekleştirmek amacı ile kurulmuştur: Gaziantep halkının kültürel gelişmesine katkıda bulunmak, İstanbul ve Ankara’da talebelerin barınacağı yurtlar yapmak ve Gaziantep’li yüksek tahsil talebelerini maddi ve manevi yönden desteklemektir. Dernek siyasi işlerden uzak durmaktadır.

Dernek üyelerinin genelini, üniversite ve yüksek okullardan mezun olan ve halen yüksek tahsiline devam eden Gaziantep’li öğrenciler oluşturmaktadır. Genel kurul derneğin en mühim birimidir. Genel kurul, dernek üyelerinin katılımı ile her yıl bir kez toplanır. Derneği bir yıl yönetecek merkez yönetim kurulu, haysiyet divanı ve denetleme kurulu bu toplantıda seçilir. Derneğin en önemli karar mercii merkez yönetim kuruludur.⁹⁸

Gaziantep Kültür Derneği kurulduğu 1947 yılından 1948 yılına kadarki ders döneminde öğrencilere yaptığı yardım bağış şeklinde olmuştur. 1948-1949 yıllarında yapılan bu yardımın yarısı bağış şeklinde iken diğer yarısının geri ödemesi

⁹⁶ Sakioğlu, Gaziantep’in Ünlü Simaları, 387-389.

⁹⁷ Bezmi Özkan, Gaziantep Basımında 35 yıl (Ankara: Yardımcı Ofset), 202.

⁹⁸ Gaziantep Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 1, s. 2, Kasım 1957

öğrencilerin okullarından mezun olmaları sonrasına bırakılmıştır. Bu şekilde yapılan yardımlardan 49 öğrenci faydalanmış ve yardımlardaki toplam bağış miktarı 1947 ile 1949 senelerinde 6799 lira 25 kuruş olmuştur. Bağış şeklinde yapılan öğrenci yardımlarına 1949-1950 ders yılından itibaren son verilmiştir. Bunun yerine yapılan yardımların tamamı öğrencilerin mezun olmalarından sonra tahsil edilmek üzere verilmiştir.⁹⁹

26 Eylül 1951 tarihinde öğrencilere yardım yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik ile yardımların öğrencilere hangi şartlarda yapılacağı tespit edilmiştir. Yardımların başlangıç ve bitiş tarihleri, yardımların hangi durumlarda kesileceği ve öğrencilere verilen paranın tahsil edilme şekli tüm teferruatı ile bu yönetmelikte yer almıştır.¹⁰⁰

Gaziantep Kültür Derneği, faaliyetlerine başladığı ilk on yıl içinde Gaziantepli muhtaç 85 yüksek tahsil talebesine 81.000 lira yardımda bulunmuştur. Bunun yanında Gaziantep'te kültürel hayata katkı sunmak amacı ile çeşitli toplantı, konferans, gezi ve yayınlar yapmıştır. Derneğin ismi 15 Eylül 1957'de yapılan genel kurul toplantısı ile Gaziantep Yüksek Tahsil Okutma ve Kültür Derneği olarak değiştirilmiştir. Bu toplantıda yönetim kurulu başkanlığına Feridun Erserim seçilirken ikinci başkanlığa da Hulusi Yetkin seçilmiştir. 1957-1958 yıllarında işbaşına gelen bu yönetim kurulu, derneğin çalışmaları ile ilgili olarak önceki yıllardan daha teferruatlı bir program hazırlamıştır. Öğrenci ve yurt konusunu yürütme işini merkez yönetim kurulu üstlenmiştir. Kültürel çalışmalarda bulunmak üzere kültür ve yayın şubesi kurulmuş ve Hulusi Yetkin bu şubeden sorumlu başkan seçilmiştir.

Kültür ve yayın şubesi Gaziantep'e kültürel katkılar yapmak amacı ile çeşitli kollara ayrılmıştır. Konusu Gaziantep olan kitap, gazete, dergi ve vesikaları toplamak ve bunları Gaziantep'le ilgili bilgi edinmek isteyenlerin istifadesine sunmak için kitaplık ve arşiv kolu kurulmuştur. Gaziantep Kültür Dergisini ve Gaziantep ile ilgili yayınlanmış kitapları tanıtmak; gençlere ve çocuklara yararlı olacak gazeteleri yayınlamak için de kitap ve dergi kolu kurulmuştur. Bunlara ek olarak sergi kolu, tiyatro ve musiki kolu da kurulmuştur.¹⁰¹

⁹⁹Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C.1, S. 8, s.3, Haziran 1958

¹⁰⁰ Gaziantep Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C.1, S.1, s.19-20, Kasım 1957

¹⁰¹ Gaziantep Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C.1, S. 1, s. 2, Kasım 1957

Hulusi Yetkin, Gaziantep Kültür Derneği'nde göreve başladığı andan itibaren derneğin Gaziantep'te tanıtılması için uzun uğraşlar vermiştir. Valiyi, belediye başkanını, ticaret odasını ve esnaf dernekleri başkanlarını ziyaret edip, girişmiş oldukları kültür faaliyetlerine katkıda bulunmalarını istemiştir.¹⁰² Bu çabaların ilk sonucu 1958 yılında alınmaya başlanmıştır. Derneğe ilk yardım Gaziantep şehir meclisinden gelmiştir. Şehir meclisinin 20 Şubat 1958 tarihindeki toplantısında Gaziantep Kültür Derneğine 15000 lira yardım yapılması kararlaştırılmıştır. Söz konusu yardımın 5 bin lirası Gaziantepli yüksek tahsil öğrencilerine tahsis edilmiş, 10 bin lirası da kültürel faaliyetler için ayrılmıştır. İl özel idaresi de aynı yıl içinde derneğe 3500 lira yardımda bulunmuştur. Kitap ve dergi yayınları için gerekli olan sermaye bu yardımlar sayesinde temin edilmiştir.¹⁰³

Gaziantep Kültür Derneği, 1958 yılı içinde her pazartesi yayınlanmamasına karar verilen Gençlik Sesi ve Çocuk Sesi adlarında iki gazete çıkarmıştır. 7 Nisan 1958 pazartesi günü bu gazetelerin ilk sayıları yayınlanmıştır.¹⁰⁴ Kuruluşundan beri yıllık ortalama 10 talebe yardım yapabilen dernek, 1958 yılındaki gelir fazlalığından yüksek tahsil talebelerine pay ayırmış ve yardım gören öğrenci sayısını iki katına, 20 kişiye çıkarmıştır.¹⁰⁵ Derneğin Ankara ve İstanbul şubeleri merkezden koştukları ve aktif bir şekilde çalışmadıkları gerekçesi ile kapatılmış ve bu iki şubeden 3149 lira 86 kuruş dernek hesabına aktarılmıştır. Bununla birlikte Ankara'daki Gaziantep'li ve Gaziantep milletvekili Süleyman Kuranel'in çabaları ile tamamı Gaziantep Kültür Derneği tarafından ödenmek üzere 15000 liraya Ankara'da bir yurt arsası alınmıştır.¹⁰⁶

Dernek yardımlarını düzenli bir şekilde yapmak ve dernek alacaklarını tahsil etmek üzere hukukçulardan oluşan bir takip birimi oluşturulmuş ve bu birim aracılığı ile borçlulara uyarı mektupları gönderilmiştir. Bu birim aynı zamanda gerekli ödemelerini yapmayan borçluları da mahkemeye vermiştir. 1958 yılı sonunda dernekten yardım talebinde bulunan öğrencilerin durumu hakkında inceleme yapılmış ve durumları yardım yönetmeliğine uygun olan öğrencilere tahsil süresinde devam edecek yardımların yapılmasına başlanılmıştır. Böylece 1958 yılında aylık

¹⁰² Güvenç, Fevzi, Gaziantepli 100 Türk Büyüğü

¹⁰³ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 5, s. 2, 23, Mart 1958

¹⁰⁴ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C.1, S. 6, s. 23, Nisan 1958

¹⁰⁵ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C.1, S.7, s.2, Mayıs 1958

¹⁰⁶ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 10, s. 3, Ağustos 1958

olarak yardım yapılan öğrenci sayısı 25 kişiye ulaşmış ve bu, derneğin kuruluşundan beri ulaşılan en yüksek rakam olmuştur.¹⁰⁷

Gaziantep Kültür Derneği kitap ve broşür yayınına Ocak 1958'de başlamıştı. İlk 9 aylık süreçte çoğu yazarların yardımı ile olmak üzere 7 kitap ve broşür yayınlanmıştı. Gaziantep Belediyesinden gelen maddi destek ile bir döner sermaye kurulmuş ve bu sayede 1959 Ağustos'una kadarki 10 aylık sürede 18 kitap ve broşür yayınlanabilmiştir. Kısa zamanda derneğin varlıkları da büyük oranda artmış ve 1956- 1957 faaliyet yılında 9664 lira olan dernek geliri 1957-1958 faaliyet yılında 34.821 liraya, Ağustos 1959'da ise 45.112 liraya ulaşmıştır. Derneğin alacak ve mallarının miktarı ise 100. 000 lirayı aşmıştır.¹⁰⁸

1958-1959 ders yılında 25 öğrenciye aylık olarak yapılan 75'er liranın ödenmesine 1959-1960 yılında da devam edilmiştir. Bir önceki yıl mezun olan veya sınıf tekrarına kalan talebelerin yerine tahkikat ile yenileri alınmıştır.¹⁰⁹ Gaziantep özel idaresi 1960 yılında derneğe yaptığı yardımda artırıma gitmiş ve 5000 lira bağışta bulunmuştur. Gaziantep belediyesi ise derneğe 15000 lira tahsisat ayırmış ve bunu parçalar halinde derneğe ödemeye başlamıştır.¹¹⁰ 1960 yılı Mayıs ayından itibaren 75 lira olan yüksek tahsil talebe yardımları 100 liraya çıkarılmış ve derneğin 13 yıllık tarihinde bir ilk olarak yardımların her ayın başında ve düzenli olarak yapılması karara bağlanmıştır.¹¹¹

Derneğin, öğrencilerin eğitimine katkı sunmak için yaptığı güzel çalışmalarından biri de 1960 yılı yaz tatilinde gerçekleştirilmiştir. Bütünlemeye kalmış orta ve lise öğrencilerine tatil için Gaziantep'e gelen yüksek tahsil talebeleri tarafından Dayı Ahmet Ağa ilkokulunda ücretsiz ders verilmiştir. Derneğin maarif müdürlüğü ile yaptığı işbirliği sonucu açılan bu kurs 20 Temmuz - 5 Ağustos 1960 tarihlerinde yapılmış ve bu kurslara 450 öğrenci kayıt yaptırmıştır.¹¹²

1961 yılında derneğe 500 liralık bir katkı da Milli Eğitim Bakanlığı Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü tarafından yapılmıştır. Derneğin 14 yıllık çalışmaları boyunca en büyük hedeflerin biri de Ankara ve İstanbul'da bir öğrenci yurdu yaptırmak olmuş ve bunun için birçok teşebbüslerde bulunmuştur. Yurt yapmak için

¹⁰⁷ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 14, s. 2, Aralık 1958

¹⁰⁸ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 22, s. 10,15, Ağustos 1959

¹⁰⁹ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C.3, S. 25, s.2, Ocak 1960

¹¹⁰ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 3, S. 29, S. 2, Mayıs 1960

¹¹¹ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C.3, S. 31, s. 2, Temmuz 1960

¹¹² Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 3, S. 32, s. 2, Ağustos 1960

Ankara’da bir arsa alınmış ancak, bu yurdun inşası gerçekleştirilememiştir. Bu sebeple dernek öğrencileri burslar ile destekleme yoluna gitmiştir.¹¹³

Gaziantep Belediyesi 1961 yılında derneğe 15000 lira yardımda bulunmuştur.¹¹⁴ Dernek bu paranın ilk ödenen 10000 lirasının büyük bölümünü öğrenci yardımlarına kalan kısmını da Ankara ve İstanbul şubelerine tahsis etmiştir.¹¹⁵ Gaziantep Kültür Derneği yöneticileri yalnız Ankara ve İstanbul’da talebe yurtları kurmak için uğraşmakla kalmamış bir yandan da derneğin kültür dergisinde sıklıkla devletin yurt ve kredi işlerini deruhte etmesinin gerekliliğini işlemişlerdir.¹¹⁶

Gaziantep Özel İdaresi ve Gaziantep Belediyesinin derneğe yaptığı yardımlar devam etmiş ve 1962 yılı Ağustos ayı başına kadar Özel İdare 3000, Gaziantep Belediyesi ise 12.500 lira yardımda bulunmuştur. Bu kurumların bağışları ile hem dernek sermayesinde önemli artışlar olmuş hem de ücretsiz çalışan dernek yöneticilerine farklı hizmet alanları açılmıştır.¹¹⁷ 1957 yılında derneğin varlığı 70.401.611 lira iken dernek yöneticilerin tasarruflarında gösterdikleri titizlikle 1962 yılında bu miktar 140.313.85 lira olmuştur. Önceki yıllara göre yayın sayılarında ve satışlarında önemli ilerlemeler kaydedilmiştir.¹¹⁸

Gaziantep Kültür Derneğinin kuruluşundan beri derneğe daima tahsisat ayıran Gaziantep Belediyesi 1963 yılında da 15000 lira yardım yapmıştır. Bu sayede bir yandan derneğin zorunlu ihtiyaçları giderilmiş bir yandan da fahri üyelerin derleme ve araştırma çalışmalarında daha rahat hareket etmeleri sağlamıştır. Dernek 1963 yılı içinde Gaziantep’te henüz hizmete giren imam hatip okuluna 450, köy ebe okuluna 155 lira nakdi kitap yardımı yapmış ve Kilis Kız Öğretmen Okuluna da dernek yayımlarından 1500 lira tutarında kitap ve dergi bağışlamıştır.¹¹⁹

1964 yılında, Milli Eğitim Bakanlığı Yayın Müdürlüğü, kütüphanelere bağışlanmak için derneğin 1963 ve 1964 yıllarında çıkardığı bazı kitap ve broşürlerden satın alınacağı bilgisini derneğe iletmiştir. Söz konusu kitaplardan

¹¹³ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 38, s. 3, Şubat 1961

¹¹⁴ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 39, s. 2, Mart 1961

¹¹⁵ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 41, s. 2, Mayıs 1961

¹¹⁶ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 48, s. 3, Aralık 1961

¹¹⁷ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 5, S. 56, s. 2, Ağustos 1962

¹¹⁸ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C.5, S. 57, s. 15, Eylül 1962

¹¹⁹ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 6, S. 66, s. 2, Haziran 1963

bazıları şunlardır: Karayılan, Şehit Şahin ve Gençlere Başarı Yolu, Gaziantep Savunmasında Şehit Şahin'in Yeri, Gaziantep Övgü Antolojisi.¹²⁰

1965 yılında Gaziantep Belediyesi derneğe yaptığı yardımlar sebebi ile derneğin faaliyetleri hakkında bilgi istemiştir. Bunun üzerine dernek adına Av. Hulusi Yetkin ve Av. Cemil Cahit Güzelbey tutanaklara dayanarak belediye meclis üyelerine bilgi vermişlerdir. Bundan memnun olan belediye meclis üyeleri ittifakla Kültür derneğini tebrik kararı almışlardır.¹²¹ Gaziantep Kültür Derneği, Gaziantep Belediyesinin 9 Haziran 1965'deki olağanüstü toplantısında Gaziantep tarihini hazırlamayı teklif etmiştir. Bu teklifin kabul edilmesi ile derneğe yapılacak yardım miktarı 9000 liradan 15.000 liraya çıkarılmış¹²² ve bu iş için lüzumlu belge ve bilgilerin dernek vasıtası ile Av. C. Cahit Güzelbey'e toplattırılması uygun görülmüştür. Bu çalışmayı yürütmesi için C. Cahit Güzelbey'e, 1965 yılının ikinci yarısında 6000, 1966, 1967 ve 1968 yıllarında da üç sene boyunca her ay 1000 lira tahsisat ayrılması kararlaştırılmıştır.¹²³

Derneğin kültür dergisine paralel olarak çıkardığı ve Gaziantep'le ilgili bilgi ve düşünceleri ihtiva eden kitap ve broşürlerin sayısı Ocak 1966 tarihi itibari ile 43'e ulaşmıştır.¹²⁴ Gaziantep Milliyetçi Öğretmenler Birliği ve Komünizmle Mücadele Derneğinin ortaklaşa açtıkları ve 8 Haziran 1966 tarihinde hizmete başlayan kültür lokaline Gaziantep Kültür Derneği de katkıda bulunmuştur.¹²⁵ Derneğin gençlik kolu, 1966 yılının Ekim ve Kasım aylarında gençlik koluna üyeliği bulunan 100'ün üzerinde gence yönelik seminerler vermiştir. Yoğun ilginin olduğu bu seminerlerde genellikle Türk milliyetçiliği ve milli birlik konuları işlenmiştir.¹²⁶

Gaziantep Kültür Derneği yönetim kurulu ve derneğin kültür şubelerinin üyeleri, 1968 yılındaki seçimlerde Gaziantep belediye başkan adayı olmaya karar veren Hulusi Yetkin'i destekleme kararı almışlardır. Hulusi Yetkin'e destek olmak için de basın, toplantı, haber edinme ve planlama komiteleri kurulmuştur.¹²⁷

¹²⁰ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 7, S. 75, s. 2, Mart 1964

¹²¹ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 8, S. 87, s. 2, Mart 1965

¹²² Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi, C. 8, S. 90, s. 3, Haziran 1965

¹²³ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi, C. 8, S. 91, s. 3, Temmuz 1965

¹²⁴ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi, C. 9, S. 97, s. 2, Ocak 1966

¹²⁵ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi, C. 9, S. 102, s. 2, Haziran 1966

¹²⁶ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi, C. 9, S. 108, s. 2, Aralık 1966

¹²⁷ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 124, s. 2, Nisan 1968

1968 yılında ilk kez hazırlanan Gaziantep il yıllığının meydana gelmesinde Gaziantep Kültür Derneğinin çok önemli katkıları olmuştur. Özellikle dernek başkanı Hulusi Yetkin ve dernek ikinci başkanı Cemil Cahit Güzelbey yıllığın hazırlanması için oluşturulan üç kişilik hazırlama komitesinde görev almışlardır. Yıllığın yarıdan fazlasını oluşturan bölümlerin yazılmasını da Hulusi Yetkin ve C. Cahit Güzelbey üstlenmişlerdir. Dönemin Gaziantep Valisi Hayrettin Ersöz ile Hulusi Yetkin Ankara'ya gitmiş ve yıllığın matbaa işlerini birlikte yürütmüşlerdir.¹²⁸

Gaziantep Kültür Derneği, 10 Kasım 1957'den 10 Ağustos 1969'a kadar her ayın 10'uncu günü (iki ay hariç) yayınladığı kültür dergisini 141. Sayıdan itibaren üç ayda bir yayınlanacağı kararlaştırılmıştır.¹²⁹ Derginin aylık olarak çıkan son sayısı, 10 Ağustos 1969 tarihinde yayınlanmıştır.

Gaziantep Kültür Derneği, uzun yıllar faaliyet gösterdiği ofisinin yetersiz kalması üzerine, 1971 Mayıs ayında yeni merkezine taşınmıştır. Derneğin yeni hizmet ofisinde çalışma masalarının bulunduğu iki salon yaptırılmış ve bir tanesi kitap ve broşürlere diğeri de kültür dergisine tahsis edilmiştir. Uzun süren çalışmalar sonucu Gaziantep'le ilgili yayınlar sınıflandırılmış ve ilgililerin hizmetine sunulmuştur.¹³⁰

Gaziantep Belediyesi, 1971 yılı itibari ile kültür derneğine yaptığı 23 yıllık yardıma son vermiştir. Derneğe her yıl önemli yardım tahsis eden Gaziantep Özel İdaresi de bu yardımları sonlandırma kararı almıştır. Derneğin yayınlarından alım yapıp kitaplara dağıtarak derneğe yardımda bulunan Milli Eğitim Bakanlığı, 1972 yılında bu iş için ayırdığı satın alma miktarını çok sınırlı tutmuştur. Bu yardımlardan mahrum kalan dernek, yayınlarında ve baskılarında zorunlu olarak azaltmaya gitmiştir. Bu durumda 1957 Kasım'ından beri her ay yayınlanan derneğin kültür dergisi 141. sayıdan itibaren üç ayda bir yayınlanmıştır.¹³¹

¹²⁸ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 12, S. 140, s. 2, 24, Ağustos 1969

¹²⁹ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 12, S. 141, s. 2, Kasım 1969

¹³⁰ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 13, S. 147, s. 2,23, Mayıs 1971

¹³¹ Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 13, S. 152, s. 2,24, Ağustos 1972

2.3. Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Dergisindeki Yazıları ve Değerlendirilmesi

Hulusi Yetkin Gaziantep Kültür Dergisinde en çok yazısı yayınlanan yazarlardan biridir. Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Dergisinin 158 sayısının 131'inde çeşitli yazıları yayınlanmıştır. Kültür Dergisinde yer alan yazılarının bulunduğu sayılar ve adetleri şöyledir: 7, 8, 15, 19, 27, 29, 30, 31, 35, 36, 38, 39, 40, 43, 46, 48, 50, 54, 55, 67, 71, 82, 87, 88, 89, 97, 98, 100, 103, 105, 108, 113, 120, 126, 128, 134, 135, 136, 138, 139, 146, 147, 148 ve 151. sayılarında (1 adet); 1, 9, 13, 16, 20, 22, 25, 26, 28, 32, 47, 51, 57, 58, 59, 64, 65, 83, 86, 99, 110, 117, 118, 119, 121, 122, 131, 133, 141, 149, 150, 152 ve 153. sayılarında (2 adet); 2, 5, 10, 11, 12, 14, 18, 23, 33, 34, 45, 49, 52, 53, 56, 60, 61, 63, 66, 72, 73, 74, 104, 115, 123, 143, 144 ve 154. sayılarında (3 adet); 3, 17, 24, 85, 90, 114, 116, 127, 129, 142 ve 156. sayılarında (4 adet); 62, 80, 95, 125 ve 130. sayılarında (5 adet); 4, 44, 132 ve 155. sayılarında (6 adet); 6 ve 21. sayılarında (7 adet); 94 ve 109. sayılarında (8 adet) ve 124. sayıda (9 adet) yazısı yer almaktadır.

Hulusi Yetkin Gaziantep Kültür Derneğine ve dergisine, Gaziantep'in tarihine, sosyal hayatına, imarına, eğitimine, kültürüne, tarım ve ticaretine, ziraatına ve sanayisine ilişkin çok geniş bir sahada yazılar kaleme almış ve bu yazılarında çeşitli istatistiklere yer vermiştir. Bununla birlikte Türkiye'yi ilgilendiren hususlarda ve Türk tarihi ile ilgili yazıları da Gaziantep Kültür Dergisinde yayınlanmıştır. Gaziantep Kültür Derneğinin tanıtımı, faaliyetleri ve yayınları Hulusi Yetkin'in üzerinde en çok durduğu ve yazdığı alan olmuştur.

"Gaziantep Kültür Derneğinin Kısa Tarihçesi" başlıklı yazısında Hulusi Yetkin, derneğin kuruluşundan, teşekkülünde katkısı olanlardan, dernek yönetim kurulundaki değişmelerden, derneğin yüksek tahsil talebelerine yaptığı yardımlardan ve derneğin muhtelif kollarının ortaya koyduğu icraatlardan bahsetmiştir.¹³² "Gaziantep Kültür Derneği Üyeleri Hakkında İstatistik" başlığı ile yayınladığı yazısında Kültür Derneğine yöneltilen "kültür derneği kültürsüzler derneği olmuş" eleştirisine bir yanıt niteliğinde olmak üzere, derneğe kayıtlı "709" üyenin yaşlarına, mesleklerine, mezun oldukları okullara ve okuma yazma durumlarına dair ayrıntılı bilgiler vermiştir. Son yıllarda gençlerin dernek içindeki sayısal oranlarının artışına

¹³² Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 10, s. 9-11, Ağustos 1958

da dikkat çekmiş ve "biz karşımızda batının körü körüne hayranı; aşağılık duygusu taşıyan, sabit fikirli, kulaktan dolma bilgi ile hareket eden batı yobazı ve hakikatte tipik doğulu gençler görmek istemiyoruz."¹³³ diyerek gençliği nerede görmek istediğini bir nevi ifade etmiştir.

Hulusi Yetkin'in kültür derneğine dair kaleme aldığı ve bizim son olarak bu konuda değerlendireceğimiz yazısı, "Kültür Derneği Yayınlarının Amacı Nedir?" başlığını taşımaktadır. Bu yazısında Hulusi Yetkin, insanın içerisinde yaşadığı sosyal çevrenin kültürel, ekonomik vb. hallerine vakıf olmanın önemi üzerinde örnekler ile durmuş ve kültür derneğinin yaptığı yayınların asli amacının da okuyucuları söz konusu hususlarda bilgi sahibi yapmak olduğunu belirtmiştir. Bu yayınlar sayesinde daha fazla talebe yardımı ulaştırma imkânının doğduğunu da ayrıca izah etmiştir.¹³⁴

Hulusi Yetkin Gaziantep Kültür Dergisinin aylık haberlerini 30 sayı boyunca hazırlamıştır. Bu haberler genellikle birbirine yakın "Ağustos 1961 Ayı Gaziantep Olayları"¹³⁵, "Gaziantep İli Aralık 1962 Ayı Olayları Haberleri"¹³⁶ ana başlıkları kullanılarak okuyucuya sunulmuştur. Birçok alt başlığı barındıran bu haberlere, genellikle derginin son kısmı olan 22, 23 ve 24. sayfalar ayrılmıştır. "Gaziantep İli Temmuz-Ağustos Ayı Olayları Haberleri"nde, Gaziantep'e "Öğretmenler Bankası"nın yeni bir şubesinin açıldığı, Gaziantep'in Fırat Havzası için planlama merkezi haline geldiği, Gaziantep'te işçiler için meskenler inşa edileceği, Gaziantep'in Hacı Baba semtinde sosyal konutların yapılacağı, Gaziantep'e termik santral alınacağı ve "Oleyis" isimli haftalık bir gazetenin yayına başladığı bilgisi paylaşılmıştır.¹³⁷

Gaziantep Kültür Dergisinin ihtiva ettiği temel konular, derginin hazırlanma süreci, derginin kat ettiği ilerleme Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür derneğinin yayın organı olan kültür dergisinin tanıtılmasına yönelik yazdıklarının genel çerçevesini çizmiştir. Derginin ciltlerinden birinin tamamlanması halinde bazen o ciltte yer alan yazıların fihristine cildin son sayısında yer vermiş ve bazen de derginin yeni bir cildi yayınlanırken bunu okuyuculara duyurduğu bir değerlendirme yazısı yazmıştır. Hulusi Yetkin'in kültür dergisinde yazdığı "Önsöz" adlı kısa yazı da

¹³³ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 23, s. 22-23, Eylül 1959

¹³⁴ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 2, S. 13, s. 3, 22, Kasım 1958

¹³⁵ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 45, s. 24, Eylül 1961

¹³⁶ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 6, S. 61, s. 22, Ocak 1963

¹³⁷ Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 7, S. 80, s. 24, Ağustos 1964

derginin yayınlanacağı tarihi ve derginin yayınlanma maksadını duyurmaya yöneliktir.¹³⁸

Hulusi Yetkin'in kültür dergisindeki Gaziantep tarihine dair yazdıkları, genellikle Gaziantep Savunmasını, Gaziantep Türklerinin tarih boyunca üstlendikleri rolü ve Gaziantep'in Cumhuriyet devrindeki durumunu içermektedir. "Cumhuriyet Devrinde Gaziantep İlinde, Toplum Hayatında Meydana Gelen Gelişmeler" adını verdiği yazısında Hulusi Yetkin; XIX. asırda Gaziantep'in ekonomik hayatında söz sahibi olan azınlıkların Gaziantep'ten çıkarılmalarını, Suriye tarafındaki Arap ve Kürt aşiretlerinin yaptıkları saldırıların sonlandırıldığını, Osmanlı Devleti'nin görevlilerinde görülen halka kötü muamele olaylarının Cumhuriyet devrinde kontrol altına alındığını ve sağlık, ticaret, sanayi gibi alanlarda iyileşmeler yaşandığını anlatmıştır.¹³⁹

"Gaziantep Kahramanları İle Baş Başa: Ahmet Apaydın" yazısına Hulusi Yetkin, Gaziantep Savunması esnasında postacılık vazifesini icra eden Ahmet Apaydın ile yaptığı konuşmayı almıştır. Bu yazı ile Gaziantep Savunmasının cereyan ediş şeklini, Türk mahallelerine kimlerin vekil olduklarını ve görev dağılımını, savunmada çok yararlığı görülen ve Hulusi Yetkin'in Gaziantep'lilerce tanınan babası Mehmet Kamil Yetkin'in "Ahmet Apaydın'ın yaptığı işin içyüzünü milletimiz vakıf olsa idi heykelini dikerdi" dediği bir kimsenin dilinde okuyucuya sunar.¹⁴⁰

Gaziantep'in sosyal hayatını etkileyen durumlar üzerine de değerlendirme ve önerilerde bulunan Hulusi Yetkin "Gaziantep'lilere Kötülük Öğreten Okul" yazısında, Gaziantep'te mevcut hapisanenin içinde bulunduğu kötü durumu, mahkumların tevkif edildikleri durumdan daha beteri ile salıverildiğini, son yıllarda görev alan bir başsavcı ile hapisane müdürünün durumu kısmen düzelttiğini yazar ve hapisanelere gösterilmesi gereken özeni şu cümleler ile dile getirir: "*Birçok memleketin aydınları, okullar kadar hapisanelere de önem verirler. Çünkü en çok eğitime ve terbiyeye muhtaç olan kimselerin toplandığı yerlerden birisi de hapisanelerdir.*"¹⁴¹

"Gaziantep'te Adam Öldürme Cürümleri" başlığını verdiği kısa yazısında Hulusi Yetkin, Gaziantep'te meydana gelen cinayet vakalarının sebeplerini,

¹³⁸Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 1, s. 3, Kasım 1957

¹³⁹Gaziantep Kültür, Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C.11, S. 130, s. 5-6, 24, Ekim 1968

¹⁴⁰ Gaziantep Kültür, fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 16, s. 12-16, Şubat 1959

¹⁴¹ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 5, s. 3-4, Mart 1958

sonuçlarını, bu tür olayların önlenmesi için alınması lazım olan tedbirleri anlatmış ve özellikle köylerde katillerin kahraman edası ile karşılandığını üzülerik dile getirmiştir. Okuyucu, yazının kaleme alındığı yıllarda Gaziantep şehrindeki cinayet hadiselerinin toplum tarafından algılanış biçimine ve verilen tepkilere ait kısmen de olsa bir ipucu bulabilir.¹⁴²

Hulusi Yetkin'in Gaziantep şehrinin tanıtımı, imarı, Gaziantep halkının yaşam standardının yükseltilmesi ve Gaziantep'e ucuz ve kaliteli gıda tedariki için yapılması gerekenleri sıraladığı çok sayıda yazısı mevcuttur.

Gaziantep'in tanıtımının gereği gibi yapılamamasının sebeplerini ve çözüm yollarını ele aldığı "Reklamsız Şehir" yazısında Yetkin, şehrin yönetiminde söz sahibi olanların şehri tanımaktan uzak olduklarını, buna da Gaziantep'i tanıtan eserlerin olmamasının neden olduğunu iddia etmiştir. Gaziantep'i tanıtacak yayınların yapılmasının önemini vurgulamış ve kültür derneğinin bu iş için bir yayın kolu kurduğunu duyurmuştur.¹⁴³

Hulusi Yetkin "Gaziantep Şehri İmar Politikasını Değiştirme Zamanı Gelmiş midir?" adı ile 3 sayıda yayınlanan yazı serisine Gaziantep'in kenar mahallelerindeki mesken yetersizliğini ve bunun giderilmesi için son 20 yılda atılan adımları ve Gaziantep nüfusunun yıllar içindeki artış istatistiklerini incelemekle başlamıştır. Yazının devamında Gaziantep'in Mevcut mahallelerini ve bu mahallelerde yaşayan nüfusun miktarını ele almış, arazi sahipleri ile belediye arasındaki problemleri ve bunun halka yansımalarını, 1965-1967 yıllarında Gaziantep Belediyesinin gecekondulaşmaya engel olmak için hayata geçirdiği projenin detaylarını ve Gaziantep'e yaraşır bir imar projesinin gerekliliğini ortaya koymaya çalışmıştır.¹⁴⁴

Hulusi Yetkin'in Gaziantep'i daha yaşanabilir bir şehir kılmak için yazdığı ve incelememize konu olan yazılarından biri de "Gaziantep Parkını Kurma Zamanı Gelmiştir" başlığını verdiği yazıdır. Parkların Ankara ve İstanbul halkına sağladığı yararlarından söz eden Yetkin, Gaziantep'teki parkların isimlerini ve hizmete giriş

¹⁴² Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 12, s. 6, Ekim 1958

¹⁴³ Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 3, s. 9-10, Ocak 1958

¹⁴⁴ Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi, C. 10, S. 115, s. 3-4, 23-24, Temmuz 1967; C. 10, S. 116, s. 11-16, Ağustos 1967; C. 10, S. 117, s. 14-18, Eylül 1967.

senelerini sıra halinde vermiş ve artan şehir nüfusunun ihtiyacını karşılayacak büyük bir parkın acilen kurulmasının uygun olacağını yazmıştır.¹⁴⁵

"Gaziantep Halkı Neden Kaliteli ve Beyaz Ekmek Yiyemiyor" sorusunu sorarak kaleme aldığı yazısında Hulusi Yetkin, ekmeğin Türk milleti için ifade ettiği değere ve kaliteli ekmek üretmeyi başarabilen belediyelerin varlığına dikkati çekmiştir. Kendisinin ve diğer bazı Kültür Derneği çalışanlarının, ekmek üretiminde yetkinleşen belediyeler ile yaptıkları uzun araştırma ve görüşmeyi şöyle ifade etmiştir: *"16 yıldan beri ekmek sorununu halletmiş diğer şehir belediye yöneticileri ile 23 röportaj yapmış bulunuyoruz. Gaziantep Kültür Derneği arşiv deposunda, 322 sayfalık kocaman bir ekmek dosyası meydana gelmiştir."* Bu çalışmalar sonunda elde edilen bilgilerle iyi ekmeğin nasıl yapılacağına bilgisini paylaşan Yetkin, Gaziantep Belediyesi'ndeki yetkililerin konu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını, değirmen ve fırıncılar ile anlaşmazlığa düştüklerini, bunun için de Gaziantep halkının "bayat veya hamur ekmek yemeğe mecbur bırakıldığını" yazmaktadır.¹⁴⁶ Görülüyor ki Hulusi Yetkin, avukat kimliğinin yanında araştırmacı yanı ile de öne çıkıyor.

Gaziantep Kültür Dergisinde Gaziantep'in eğitim ve öğretimini konu edinen yazılar da yayınlayan Hulusi Yetkin, "Yüksek Öğrenim Müesseselerinin Gaziantep'te Öncelikle Kurulmasının Sağlayacağı Faydalar" isimli yazısında, Gaziantep'in coğrafi konumuna ve önemine dikkat çekmiş ve sanayi ve ticaret alanındaki öncülüğünü açıklamaya çalışmıştır. Diğer bazı yazılarında da işlediği Gaziantep Türkçülüğünün bir devamı mahiyetinde gibi görünen, Güneydoğu Anadolu'da konuşulan diller ile ilgili bir istatistiki yazısına almıştır. Türk kültürünün tam anlamıyla yerleştirilebilmesi ve bu bölgede "kültür birliğinin sağlanması" için yüksek öğrenim kurumlarının Gaziantep'te kurulması gerektiği görüşünü ileri sürmüştür.¹⁴⁷

Hulusi Yetkin "Önce Evimizin Önünü Süpürelim" adlı yazısı ile Gaziantep'linin Gaziantep dışındaki yardımlarını takdir etmiş ancak, okul yetersizliği sebebiyle açıkta kalan 6000 talebenin olduğuna ve imkansızlık sebebiyle bir tane dahi Gaziantep talebe yurdunun yapılamadığına değinmiştir. Bu yazı,

¹⁴⁵Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 124, s. 14, Nisan 1968

¹⁴⁶ Gaziantep Kültür Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 13, S. 155, s. 7-8, Mayıs 1973

¹⁴⁷ Gaziantep Kültür Sosyal Araştırma Dergisi, C. 9. S. 103, s. 2, 23-24, Temmuz 1966; C. 9, S. 104, s. 10, Ağustos 1966

Gaziantepli hayırseverlerin yapacağı yardımları memleketlerine yönlendirmelerine çağrı niteliği olan bir maruzat dilekçesidir şeklinde kaleme alınmıştır.¹⁴⁸

1959 Şubat'ında, İstanbul'daki Gaziantep'li Gaziantep'e ilişkin bilgi ve fikirlerini toplamak, derneğin Gaziantep'teki çalışmalarına onları da dahil etmek ve derneğin desteğiyle İstanbul'daki yüksek tahsil öğrencilerinin sıkıntıları gidermek amacıyla yönelik bir müteşebbis heyeti kurulmuştur.¹⁴⁹ Bir önceki yılda olduğu gibi 1959 yılında da Gaziantep belediye meclisi derneğe yardımda bulunmuştur. Belediye meclisi, 10 bin lirası yardım şubesine, 5 bin lirası kültür şubesine ve 5 bin lirası da yurt işlerine harcanmak üzere toplamda derneğe 20 bin lira tahsisat ayırmıştır.¹⁵⁰

Gaziantep kültürünü tanıtmak için yemek tariflerini bazı yazılarında ele alan Hulusi Yetkin, Gaziantep'teki düğün merasimlerine de değinmiştir. "Gaziantep Evlenme Adetlerinden: Gerdekle İlgili Manzumeler" adını verdiği yazısında, Gaziantep'te eski evlenme adetlerinin mevcut nesillerce unutulduğunu ve bunu hatırlatmayı vazife edindiğini yazan Yetkin, düğünün içindeki işleyişi ve bu sırada söylenen manzumeleri aktarır.¹⁵¹

"Filmler Arasında: Şahinler Diyarı" yazısı, 1958 Kasım'ında Gaziantep savunması ile ilgili bir filmin Gaziantep sinemalarının birinde gösterilmesi üzerine Hulusi Yetkin'in yaptığı eleştiriyi içermektedir. Hulusi Yetkin, filmde gösterilenlerin Gaziantep Savunmasında yaşananları yansıtmadığını, savunmada gösterilen kahramanlığın basite indirildiğini ve işgal kuvvetlerinin düzenden yoksun ve zayıf bir yapıya sahip olarak yansıtıldığı tenkidinde bulunmuştur. Tenkidini sürdüren Yetkin, Gaziantep'te yayın işlerine yeteri kadar değer verilmediğini ve bu tür tatsız şeylerin de bu nedenle yaşandığını yazmıştır. Çok geniş bir sahada kalem kullanan Hulusi Yetkin, tiyatro, film ve benzer kültürel etkinliklerde de geri kalınmaması konusunda Gaziantep'li aydınlatmaya çalışmıştır.¹⁵²

Yine bu alanda yazdığı "Tiyatro: Peynir Ekmek" adındaki yazısının ana teması da tiyatro ve diğer sanatsal faaliyetlerin halkta husule getireceği olumlu etkiler üzerinedir. Hulusi Yetkin, Batı ülkelerinde tiyatronun çok önemsendiğini

¹⁴⁸ Gaziantep Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 6, s. 5-6, Nisan 1958

¹⁴⁹ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C.2, S. 16, s. 2, Şubat 1959

¹⁵⁰ Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 17, s. 2, Mart 1959

¹⁵¹ Gaziantep Kültür Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 7, S. 74, s. 9, 10-17, Şubat 1964

¹⁵² Gaziantep Kültür Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 14, s. 5-6, Aralık 1958

hatta temel ihtiyaçlardan biri olarak görüldüğünü iddia etmektedir. Bu iddiasını, savaş sonrası Almanya'sında önce fabrikaların değil tiyatro binalarının işler hale getirildiği tezi ile desteklemektedir.¹⁵³

Kültür Dergisinde, Hulusi Yetkin'in bizzat araştırması ve gözlemleri sonucu olmayan, eserlerden veya kurumların raporlarından doğrudan alıntılacağı ya da özet olarak aldığı yazılar ve istatistikler mevcuttur. Hulusi Yetkin bu gibi durumlarda yazılarının genellikle sonuna alıntı yaptığı eser ve kurum adını not olarak düşmüştür. "Gaziantep'te Ticaret" adı ile yazdığı yazı da bunlardan biridir. Hulusi Yetkin, öncelikle Gaziantep'teki ticaretin canlılığının ve çeşitliliğinin nedenini kısaca açıklamaya çalışmış ve 1966 yılında Gaziantep Ticaret Odasında kaydı bulunan firmaların isimlerini, uğraştıkları iş dallarını ve bunların sayısal dağılımlarını vermiştir.¹⁵⁴

Hulusi Yetkin, Gaziantep'teki ticari hayatın Türkiye için ifade ettiği önemi, "Gaziantep'in Türkiye İç Ticaretinde Rolü" başlıklı yazısı ile ele almıştır. Gaziantep'in coğrafi konumunu ve bu konumunun şehre sağladığı avantajlara değinmekle yazısına başlamış, Gaziantep ve çevre illerde üretilen tarımsal ve hayvansal ürünlerin işleniş ve tüketiliş serencamlarını anlatmıştır. Gaziantep esnaf ve tüccarının kar payını sınırlı tutmasının ve işlerinde iyi örgütlenmelerinin Gaziantep'i büyük bir ticari merkeze dönüştürdüğünü yazan Yetkin yazısını, Gaziantep'in Ortadoğu'daki yerini ve bu yerinin tarih boyunca sağladığı katkıyı dile getirerek sonlandırır.¹⁵⁵

Hulusi Yetkin, Gaziantep'in ve Gaziantep halkının çok çeşitli sorunlarına çözüm arayışı için araştırmalar yapmış ve bunları mümkün oldukça yayınlamıştır. Gaziantep köylüsünü daha müreffeh kılmak için yollarını ele almaya çalıştığı "Gaziantep İli Köylerinin Yol, Su, Üzümlerini Satma Davaları Kısa Zamanda Halledilirse Gaziantep Köylüsü Kendiliğinden Kalkınacaktır" adlı yazısında Hulusi Yetkin, köylülerin en temel sorununun ulaşım olduğunu ve bu problemin giderilmesinin köylerin kalkınmasının temelini teşkil edeceğini köylülerin dilinde aktarmıştır. Su sorununun çözülmesi için yapılan devlet yatırımlarının memnuniyetle karşılandığı ve bu iş için ayrılan tahsisatta artırıma gidilmesinin lüzumunu

¹⁵³ Gaziantep Kültür Sanat ve Fikir Dergisi, C. 1, S. 1, s. 15, Kasım 1957

¹⁵⁴ Gaziantep Kültür Sosyal Araştırma Dergisi, C. 10, S. 109, s. 18-19, Ocak 1967

¹⁵⁵ Gaziantep Kültür Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 129, s. 3-4, Eylül 1968

vurgulamıştır. Gaziantep'in bağıcılıkta Türkiye'de lider olduğunu yazmış ve köylülerin üzümünün işleneceği şarap fabrikalarının kurulması halinde de kırsaldaki kalkınmanın kendiliğinden sağlanacağı fikrini savunmuştur.¹⁵⁶

"Gaziantep Bölgesini Hızla Kalkındırmak İçin Neler Yapmalıyız?" yazısında Hulusi Yetkin, ilmi yöntemlerle iş yapmanın refah getireceğini ve Gaziantep'te bir araştırma enstitüsünün kurulmasının son derece zaruri olduğu fikrini ileri sürmüştür. Kendilerinin de kültür derneği olarak çeşitli araştırmalar yaptıklarını söyleyen Yetkin, Gaziantep'te atıl halde bekleyen tarım arazilerinin meyve ağaçları ile imar edilmesinin köylerde zenginleşmeye sebep olacağını anlatmaktadır.¹⁵⁷

Gaziantep'in sanayisinin ileri durumuna yeri geldikçe dikkat çeken Hulusi Yetkin, "Gaziantep'te Sabunculuk ve Türkiye Sanayiinde Aldığı Yer" yazısı ile dedesinin ve babasının mesleği olan ve bu yüzden de hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu sabunculuğu ele almıştır. İlk olarak Gaziantep'te sabunun ne zaman üretildiğini izaha çalışan Hulusi Yetkin'e göre sabunculuk, 19. Asırda sanayinin neredeyse tüm kollarına hakim olan Ermenilerin Türklerden tek geri olduğu alan idi. Sabunun hangi maddelerden ve nasıl üretildiğini detaylı olarak açıklayan Yetkin, Gaziantep Ticaret Odasının Türkiye'de ve Gaziantep'te sabun üretimi ile ilgili istatistikini vermiştir. Gaziantep'in önde gelen sabun üreticilerinin de ismini zikreden Hulusi Yetkin, meraklı okuyucu ve araştırmacılara, sınırlı imkanlar ile de olsa istenen bilgiye bir şekilde ulaşılacağını yolunu göstermiştir.¹⁵⁸

Hulusi Yetkin, Gaziantep'in tanınan ve önde gelen isimlerinden biyografisini kaleme aldığı kişiler olmuştur. Ömer Asım Aksoy, Kamil Ocak, Bedrettin Mahmut Ayni ve Hasip Durri bunlardan bazılarıdır. Hulusi Yetkin, Gaziantep'in yetiştirdiği dil bilgini Ömer Asım Aksoy'a mektupla sorularını ulaştırmış ve bunlara verilen yanıtı "Ömer Asım Aksoy'un Hayatı" adlı yazısında yayınlamıştır. Hulusi Yetkin'in Ömer Asım Aksoy'a yönelttiği sorular, ailesi, çocukluğu, orta tahsili, Gaziantep Savunması esnasında yaptıkları, harp sonrası Gaziantep'inde icra ettiği vazifeler, evliliği, yüksek tahsili süreci, hukukçu kimliği ile deruhte ettiği görevler, siyasi hayatı, Türk Dil Kurumu'ndaki çalışmaları, eserleri ve yazıları, bildiği diller ve çocukları hakkında olmuştur. Ömer Asım Aksoy'un sorulara

¹⁵⁶ Gaziantep Kültür Aylık Sosyal Araştırma Dergisi, C. 8, S. 94, s. 5, Ekim 1965

¹⁵⁷ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 3, S. 26, s. 2, 23, Şubat 1960

¹⁵⁸ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 21, s. 6-8, Temmuz 1959

verdiği cevaplar ise kendisi hakkında bilgi edinmek isteyenleri aydınlatacak nitelikte olmuştur.¹⁵⁹

Önemli günler ve yıldönümleri münasebeti ile kaleme aldığı yazılarla Hulusi Yetkin, Gaziantep Savunmasının öncü isimlerinden olan Şahinbey'i, Şehit Kamil'i ve Kara Yılan'ı anmış ve okuyucuların tarihi hafızasını tazelemiştir. Gaziantep radyosunda haftanın ansiklopedisi programında yaptığı konuşmalardan biri de bir anma yazısı olarak "Kilis'in Kurtuluşu Münasebetiyle: Kilis," başlığı ile kültür dergisinde yayınlanmıştır. Kilis'in düşman işgalinden kurtuluşu sürecini anlatan Yetkin, Kilis'in Hz. Ömer zamanında fethinden Osmanlı Devleti devrindeki durumunu kısaca incelemiş Kilis'le ilgili bazı bilgiler vermiştir. Yetkin, Kilis'te yetiştirilen tarımsal ürünlere dair malumat vererek yazısını bitirmiştir.¹⁶⁰

Hulusi Yetkin'in Gaziantep'te teşekkül eden çeşitli dernekleri tanıtmak maksadı ile kaleme aldığı birtakım yazıları da kültür dergisinde kendine yer bulmuştur. "Gaziantep Madeni Sanatlar Derneği" yazısında Yetkin, söz konusu derneğin kuruluş amacını, derneğin yönetim kurulunda yer alanları ve derneğe bağlı bulunan kooperatifleri ve bu bünyede faaliyet yürüten dükkanların icraatlarını sıralamıştır.¹⁶¹ "Kilis Kültür Derneği" yazısı da Yetkin'in yine aynı amaçla ele aldığı yazılarından biridir. Yazıda, Kilis Kültür Derneği'nin 1958 yılındaki toplantısında çalışkan ve idealist bir grubun yönetime gelmesinin önemine değinilmiş ve söz konusu dernek hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Hulusi Yetkin, bazen muhtelif kişi, kurum ve makamlara ve bazen de hemşerilerine ithafen maruzat, tebrik ve teşekkür yazılar yazmıştır. "Teşekkür" başlığı ile yayınladığı yazısında Kültür Derneğine çeşitli vesilelerle katkı sunan ve böylece derneğin yeni çalışmalarında yolunun açılmasını sağlayan Gaziantepli hemşehrilerine minnettarlığını ifade etmektedir. Hulusi Yetkin'in minnettarlığını ifade ettiği yazısının birkaç satırını onun üslubunun bilinmesi açısından buraya alıyorum. Şöyle ki:

"Birçok gençlerimiz de şahsi işlerinden ve istirahatlerinden fedakârlık yaparak derneğimiz kollarında fîlen, feragatle çalışmaktadırlar. Bu yurttaşlarımıza sonsuz teşekkürlerimizi sunarız. Gaziantep'in Kültürel kalkınmasında tevazu ile en büyük rolü oynayan bu fedakâr

¹⁵⁹ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 22, s. 5-7, 22, Ağustos 1959

¹⁶⁰ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 8, S. 85, s. 7-8, Ocak 1965

¹⁶¹ Gaziantep Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 4, s. 17-18, Şubat 1958

hemşerilerimizin adlarının unutulmaması için, birçoğunun razı olmamasına rağmen isimlerini neşredeceğiz ve haklarında bilgi vereceğiz."¹⁶²

"Yeni Valimizden Beklediklerimiz" başlığı ile kaleme aldığı maruzat yazısında Hulusi Yetkin, 1966 Şubat'ında Gaziantep valisi olarak göreve başlayan Muzaffer Naci Çerezci'ye başarılar dilemiş ve bazı isteklerde bulunmuştur. Gaziantep sanayiinde, ticaretinde ve nüfusundaki gelişmelere değinen Yetkin, daha çok eski valiler döneminde ivme kazanan ve birçok sahaya yayılan çalışmaların artarak devam ettirilmesini ve toplumun her kesimine eşit şekilde muamele edilmesini istemiştir.¹⁶³

Hulusi Yetkin'in Türk halkına ve özelde Gaziantep'li hemşerilerine tarih bilinci ve vatan sevgisi kazandırmaya yönelik yazılarına Kültür Dergisinde rastlamak mümkündür. "Gaziantep'in Kurtuluşu Yıldönümünde Hemşerilerimizden Bir Dileğimiz" adını verdiği yazısı da hem bunlardan hem de yukarıda sözünü ettiğimiz maruzat yazılarında biridir. Hulusi Yetkin Gaziantep Savunmasının önemini ortaya koyacak nitelikte eserlerin vücuda getirilememiş olmasından ve okullarda yetişen gençlerin "milli terbiye" ile yeteri kadar donatılmadığından yakınmaktadır. Kültür derneğinin Gaziantep Savunmasının bilinmesi yönündeki eksikliği gidermek için giriştiği faaliyeti yazmakta ve savaş hatıralarının toplanması hususunda hemşerilerini duyarlı olmaya çağırmaktadır.¹⁶⁴

Hulusi Yetkin'in Gaziantep Kültür Dergisinde Gaziantep'e dair bilgi ve istatistikler başlığı ile tasnif ettiğimiz yazıları, çoğunlukla belediye ve milletvekili seçim sonuçlarını içermektedir. Bununla birlikte Gaziantep'te yapılan nüfus sayımına, şehirde mevcut araç sayısına ve şehrin ormanlarına ilişkin bilgileri de bulmak mümkündür. "Gaziantep Şehri Belediye Hudutları İçinde 1963, 1965, 1968 Seçim Sonuçları ve Nisbetleri" başlığı ile sözü edilen yıllarda Gaziantep'te mevcut seçmen sayısı, oy kullanan ve oy kullananların genel seçmene oranı ve partilerin aldıkların oyun yüzdeliği tablo şeklinde verilmiş ve herhangi bir yorum ve değerlendirmede bulunulmamıştır.¹⁶⁵

"1950 Genel Nüfus Sayımına Göre Başka İllerde Bulunan Gaziantep Doğumlular" başlığı altında Hulusi Yetkin, Gaziantep'li yerleştikleri şehirlerin ve

¹⁶² Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 3, s. 1,3, Ocak 1958

¹⁶³ Gaziantep Kültür Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 9, S. 98, s. 2, Şubat 1966

¹⁶⁴ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 3, S. 36, s. 3, Aralık 1960

¹⁶⁵ Gaziantep Kültür Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 127, s. 16, Temmuz 1968

bu şehirlere yerleşen Gaziantep'linin cinsiyetlerine göre sayılarının verildiği bir istatistiki yayımlamıştır.¹⁶⁶ Hulusi Yetkin, yine diğer bir nüfus istatistikini "1950 Nüfus Sayımına Göre Gaziantep İlinde Yaşayan Nüfusun Doğum Yerleri" adlı yazısı ile okurlarına sunmuştur. Gaziantep'te yaşayan vatandaşların doğdukları yerleri ve kadın erkek sayısının dağılımını gösteren bir istatistik tablosu yayımlamıştır. Hulusi Yetkin, yayınladığı bilgilerin Devlet İstatistik Enstitüsünün verilerine dayandığını yazmayı da ihmal etmemiştir.¹⁶⁷

Hulusi Yetkin çeşitli araçların Gaziantep'te yıllara göre sayısını ve Gaziantep'in, sözü edilen araçların sayısı bakımından 67 il içindeki sıralamasını gösteren bir istatistik raporunu "Gaziantep İlinde Taşıt Sayısı" başlığını verdiği yazı ile yayınlamıştır. Hulusi Yetkin bu yazıyı, Devlet İstatistik Enstitüsünden ve Gaziantep Trafik Büro Amirliğinin Gaziantep Radyosunda dinleyicilere duyurduğu rakamlardan alıntı yaparak hazırlamıştır.¹⁶⁸ Hulusi Yetkin "Gaziantep İlinde Orman Ürünleri" başlıklı yazısında Gaziantep'te bulunan ormanların merkez ve diğer ilçeler bazındaki miktarları, ormanların barındırdıkları ağaç türleri ve nitelikleri, Gaziantep'te mevcut av hayvanlarının ve orman ürünlerinin işlendiği ve pazarlandığı yerlerin bilgisini bulunmaktadır.¹⁶⁹

Hulusi Yetkin'in kültür dergisinde eser tanıtım yazıları da yayınlanmıştır. Bunların sayısı 24'tür. Bu eserleri tanıtırken genelde "Yeni Bir Eser" ve "Yeni Yayınlar" başlıklarını kullanmış ve ardından eser ismine geçmiştir. "Yeni Yayınlar: Osmanlı Devletinin Son Yıllarında Gaziantep'te Sanat ve Ticaret Dalları" adı ile okuyucuya tanıttığı esere, öncelikle yayınlandığı yer, sayfa sayısı ve fiyat bilgilerini vererek başlamıştır. Eserin müelliflerini ve eserin genel içerik bilgisini veren Yetkin, eseri bölümler halinde ele almıştır. Hulusi Yetkin eserin bazı bölümlerinde ve eserin sonunda bir değerlendirme yapmış, eserin önemi belirtmiş ve müelliflere teşekkür ile tanıtımını tamamlamıştır.¹⁷⁰

Genellikle konusu kısmen veya tamamen Gaziantep olan kitapları tanıtan Hulusi Yetkin'in ele aldığı eserlerden biri de Faruk Sümer'in Oğuzlar Türkmenler adlı kitabıdır. Eserin müellif Faruk Sümer tarafından kültür derneğine gönderilmesi

¹⁶⁶ Gaziantep Kültür Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 6, S. 67, s. 18, Temmuz 1963

¹⁶⁷ Gaziantep Kültür Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 6, S. 66, s. 18, Haziran 1963

¹⁶⁸ Gaziantep Kültür Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi, C. 6, S. 63, s. 15, Mart 1963

¹⁶⁹ Gaziantep Kültür Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 132, s. 18, Aralık 1968

¹⁷⁰ Gaziantep Kültür Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 13, S. 148, s. 3-4, Ağustos 1971

üzerine heyecanla okuduklarını belirten Yetkin, eserin yayın yerini ve yılını verdikten sonra araştırmayı seven okuyucularını eseri okumaya davet etmektedir. Eserin içeriği hakkında kısaca bilgi veren Yetkin, şu değerlendirmelerde bulunarak tanıtımına son vermiştir:

“Eser, vatanını seven her Türk’ü düşünceye sevk edici özellikte. Gelecek yıllarda iskan ve Türk kültürü konusunda neler yapmamız gerektiğini, bu değerli tarih kitabı bize ilham ediyor. Milletimize değerli ve yol gösterici bir eser veren Sayın Profesöre sonsuz hürmetlerimizi sunarız.”¹⁷¹

Hulusi Yetkin’in eser tanıtımlarında inceleyeceğimiz son yazısı “Babamın Öcü İsimli Piyes Hakkında” başlığı ile yayınlanmıştır. Yetkin tanıtıma *“bir Antepli olarak memleketim hakkında söylenen ve yazılan her şeye içten alaka duyarım. Binbir mahrumiyet içerisinde yapılan Gaziantep müdafasının her Türk tarafından bilinmesini arzu ederim”* sözleri ile başlamıştır. Yetkin bu yazısında sadece eseri tanıtmakla kalmamış, eserin sahibi Hayrullah Vuralhan ile eser hakkındaki konuşmasını da yazısına almıştır. Daima Türk kültürünün bilinmesini ve gençlere vatan sevgisinin kazandırılmasını isteyen Hulusi Yetkin’in çabasını bu eserin tanıtımında da görmek mümkündür. *“Kanaatimce Babamın Öcü piyesi Türkiye’nin her okulunda temsil edilmeli, hatta filme alınmalı. Çocuklarımıza gangster ve kovboy filmlerini seyrettireceğimize kahramanlık ve şecaat telkin eden konulara ilgilerini çekmemiz daha faydalı bir sonuç verirdi”* diyen Yetkin tanıtımını kültür derneği adına yazara teşekkür ederek bitirir.¹⁷²

Hulusi Yetkin’in kültür dergisindeki yazıları genellikle Gaziantep ile ilgilidir. Ancak az da olsa bu yazılardan bir kısmı ise Türkiye’nin ve Türk toplumunun genelini ilgilendiren konulara hasredilmiştir. “Batı Kültürü ve Düşüncesi” adını verdiği yazısında Hulusi Yetkin, Doğu ve Batı medeniyetlerini kıyas etmiş ve Osmanlı medeniyetinin akli değil nakli esas aldığını ve bu durumun toplumun terakkisine mani olduğunu; Batı medeniyetinin ise daima araştıran ve bunu teşvik eden bir yapıya sahip olduklarını ileri sürmüştür. Doğu ve Batı medeniyetinin doğaya yaklaşımını da irdeleyen Yetkin, Doğu insanı ile Batı insanının tamamen ayrı zihniyetlerin mensubu olduklarını şu satırlarla iddia eder:

“Doğu zihniyetinin kötü vasıflarından biri de insanların aşırı kiskanç oluşudur. Bu zihniyet her yeni hareketi kötüler, alay eder, ayıplar; ilerleyeni çekemez, yükselenleri kendisi gibi bayağılaştırmak için icap ederse iftira eder, muvaffak olanların en büyük düşmanı olur. Batı zihniyetli insan ise başarı kazananları kiskanmaz, imrenir; petrol kralı, otelciler kralı unvanlar vererek takdirini belirtir, teşvik eder.”

¹⁷¹ Gaziantep Kültür Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 11, S. 122, s. 2, 23, Şubat 1968

¹⁷² Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 22, s. 18-19, Ağustos 1959

İki medeniyetin mukayesesini sürdüren Yetkin yazısını, Türkiye Cumhuriyeti'nin yönünü Batı'ya dönmesini sağlayan inkılapları sayarak sonlandırır.¹⁷³

Hulusi Yetkin dünyada yaşanan teknolojik ilerlemenin ulaştığı son yere, teknik alanda Amerikan ve Sovyet üstünlüğüne, bu üstünlüğün esas amili olan bilginin önemine ve memleketimizin içinde bulunduğu vaziyete değindiği yazısını “Yeni Yeni Dünyalara Doğru” başlığı ile kaleme almıştır. Tüm bu gelişmeler karşısında Türk aydınının hür fikirlilikten mahrum ve kısır tartışmalarla meşgul olduğunu savunan Yetkin, Türkiye'yi parlak bir geleceğe ve güvene ulaştırmanın yolunun ilmi zihniyete itibar edilmekten geçtiği yazmıştır.¹⁷⁴

Hulusi Yetkin'in “Kalkınma Davamız: İlim ve Teknik” başlığı ile kültür dergisinde yayınlanan yazısı bir yukarıda incelediğimiz ve 115 sayı önce yayınlanmış yazısının genel anlamda detaylandırılmış hali gibidir. Yetkin yazısında mevcut teknik gelişmişliğin geçtiği aşamalara işaret etmiş, ilim ve tekniğe önem veren ve yetişmiş insan gücüne malik millet ve devletlerin üstünlüklerini dile getirmiş, geri kalmış milletin tarifini ve geri kalmanın sebeplerini yazmıştır. Türkiye'yi geri bırakan sebeplere de özelde değinen Yetkin Atatürk'ün ilme verdiği önemin dikkate alınmasının lüzumunu hatırlatmıştır. Hulusi Yetkin yazısını “peşin hükümlü” olmanın mahzurlarını açıklayarak bitirmiştir.¹⁷⁵

“Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Faaliyete Geçerken” isimli yazısına Hulusi Yetkin, yıllardan beri hizmete girmesi beklenen bir kurumun teşkilatlanmasından duyduğu mutluluğu dile getirerek ve kısaca söz konusu kurumun görevlerini sayarak başlamıştır. Hulusi Yetkin, Gaziantep Kültür Derneği olarak yıllardan beri yüksek öğrenim talebelerine yardımcı olmaya çalıştıklarını ve devletin yüksek öğrenim öğrencilerini destekleme işine bizzat müdahil olması için de çeşitli girişimlerde bulduklarını yazmıştır. Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun sermaye miktarını, devletin yıllık kuruma aktaracağı asgari meblağı, kuruma gelir getirecek kalemleri ve kurumun hangi şart ve şekilde talebelere burs veya kredi vereceğini yazan Yetkin; kurumun bir an önce işlerlik kazanmasıyla kültür derneğinin de öğrenciler için tahsis ettiği kaynağı kültürel sahaya teksif edeceğini belirterek yazısını sonlandırmıştır.¹⁷⁶

¹⁷³ Gaziantep' Kültür Fikir ve Sanat Dergisi, C. 1, S. 11, s. 16-17, Eylül 1958

¹⁷⁴ Gaziantep Kültür Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 2, S. 24, s. 8, Kasım 1959

¹⁷⁵ Gaziantep Kültür Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi, C. 12, S. 139, s. 15-18, Temmuz 1969

¹⁷⁶ Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi, C. 4, S. 48, s. 3, Aralık 1963

Gaziantep Kültür Dergisindeki bazı yazılarını değerlendirdiğimizde de görüldüğü üzere Hulusi Yetkin, çok çeşitli konular üzerine araştırmalar yapmış, fikir beyan etmiş ve yazılar yazmıştır.

BÖLÜM III

3.1. Hulusi Yetkinin Eserleri

3.1.1. Gaziantep Halk Bilgisi Derlemeleri (Gaziantep Adetleri)¹⁷⁷

İnceleyeceğimiz bu eser, Gaziantep kültürüne ve adetlerine dair Ömer Asım Aksoy, Cemil Cahit Güzelbey ve Şakir Sabri Yener gibi yazarların yazdıkları ve çoğunluğu daha önce Gaziantep gazetelerinde ve Başpınar Dergisinde yayınlanmış (s. 1) olan yazıların Hulusi Yetkin tarafından derlenmesi ile meydana gelmiştir. Esere önsöz yerine "Başlarken" başlıklı bir yazı ile kısaca giriş yapılmış ve bu yazı Hulusi Yetkin tarafından yazılmıştır. Eser, bölümlere ayrılmamış ancak, aynı konularda yazılmış yazılarda bir sıralama takip edilmiştir. Eserdeki yazıların sonuna yazının kimin tarafından ve hangi tarihte yazıldığı bilgisi not düşülmüştür. İçindekiler kısmına eserin sonunda yer verilmiştir. Eserde Ömer Asım Aksoy ve Şakir Sabri Yener'in 5, Nedime Alp ve Leman Ural'ın 2, H. Uğuroğlu Barlas, Cemil Cahit Güzelbey, Cemil Güçyetmez, Ali Nadi Ünler ve Metin Merttyürek'in ise birer adet yazıları yer almaktadır.

Eserde Gaziantep'teki ev işlerine ve bunların yapılma zaman ve sırasına, Gaziantep'te tüketilen gıdaların mevsimlere göre tasnifine, Gaziantep mutfağına, halkın giyim tarzına ve giyilen elbise çeşitlerine, evlilikte izlenen yola ve sahre kültürüne kadar bir dizi âdetin ayrıntılı bilgisini bulmak mümkündür.

---

¹⁷⁷ Hulusi Hulusi, (Haz.), Gaziantep Halk Bilgisi Derlemeleri (Gaziantep Adetleri) (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 24, Gaziyurt Matbaası, 1959)

Gaziantep'in kadim meskenlerinin yalnızca bir odasının tasvir edildiği "Eski Meskenler" başlıklı yazıda, evlerin o zamanki durumlarına dair şu satırlara yer verilmiştir:

"bir odanın dahili manzarası, yaşanan zamanın ihtiyaçlarına tamamı ile uygun tertibatı ihtiva ettiği gibi, birbiriyle tam bir ahenk teşkil eden ve kül halinde dahi güzelliğini muhafaza eyliyen tezyinatı da haizdir. Odanın içi yalnız nacarlatılmış olmakla kalmamıştır. O bir zevk ve sanat meşheridir. Her tahtanın üzerinde rengarenk yağlıboya resimleri vardır. Bu resimler hep saksı içinde türlü hayali çiçekler tasvir eder." (s. 3-4)

Eserde Gaziantep'in kadim kıyafetleri, kullanılan kuşak (bele bağlanan şal ve benzeri şeyler) sarık ve fes çeşitleri, eşraf, esnaf ve köy halkının giyim tarzları tüm teferruatı ile ele alınmıştır.

"Boz abayı, fıstıkçı köyleri ile dere ve yazı köylüleri giyerler. Kırmızı abayı daha ziyade kıraç köyleri giyer. Maraş abası yapıcı ustalar ve ameleleri tarafından giyilir. Kara abayı rençberler giyerler. Hamis abası denen cins çok süslü ve sırma işlemeli olduğundan bunu ekseri zengin ağalar ve eşraf sınıfı giyerler. Hem de bayram elbisesi olmak üzere." (s. 33)

Örnek olması açısından aldığım bu satırlarda görüldüğü gibi bölgelere ve statülere göre değişkenlik gösteren giyinme biçimleri eserde uzunca konu edilmiştir.

Evlenme merasimi ve evliliğin aşamaları eserde en fazla üzerinde durulan konulardan biri olmuştur. Evlenme adetlerinden ve evliliğe ilk adım olan "düğür gezme" ile ilgili girizgah mahiyetinde şu satırlar yer alır eserde:

"Evvvela evlenecek gencin, yani erkeğin annesi, ablası ve bazı kadın akrabaları birleşerek kendilerine layık bir kız bulmak için gelinlik kızı olan evleri birer birer dolaşırlar. Bu temaslar, kız almaya geldiklerini hissettirmeyecek bir şekilde olur. Başka bir bahane ile ziyaret edildiği hissini verir. Fakat kız ve sahipleri bunu anlayarak ona göre tertibat alırlar." (s. 63)

Eser, selamlaşmanın usulüne ve Gaziantep'teki sahra - ki şimdilerde buna Gaziantep'te "sahre" denmektedir- kültürüne değinilen yazılar ile son bulur. Eserde yer alan yazıların 1933 ile 1959 yılları arasında kaleme alındığı düşünülürse yazıların ve eserin yayınlandığı zamanın Gaziantep'i ile şimdiki arasında bazı farklılıklar göze çarpar. Eserin okunmasını, Gaziantep'in kadim kültürüne ve adetlerine ait birçok önemli yazıyı barındırdığı için tavsiye ediyorum.

3.1.2. Kurtuluş Destanı Gaziantep’le İlgili Seçme Şiirler ¹⁷⁸

Hulusi Yetkin tarafından hazırlanan bu broşürü, Gaziantep’te yayınlanan çeşitli dergi, broşür ve gazetelerdeki şiirler oluşturur. Şakir Sabri Yener, Şerif Dai, Hasip Durri, Behçet Kemal Çağlar broşürde şiirleri bulunan bazı şairlerdir. Broşürdeki şiirlerde genellikle Gaziantep Savunması, savunma esnasında halkın çektiği acılar, Gaziantep Savunmasının şehitleri ve simge şahısları konu edilmiştir. Gaziantep harbini bir şiirin mısraları şu şöyle tasvir eder:

*"Zalim felek kara yazılar yazmış
Kurşun yağmur gibi yağar durmazmış
Bir top beş kişiyi ezerse azmış
Karşılıklı ateş pek yaman olmuş" (s. 3)*

Antep harbinin zihinlerde meydana getirdiği matem, "Ağıt" başlıklı şiirde dile getirilmiş ve şu mısralar yazılmıştır:

*"Esmeyin rüzgarlar doğma ey kamer
Bu gece gönlümden her şeyi sildim
Karadır aldığım bütün haberler
Nura ve nağmeye düşman kesildim."(s. 8)*

Broşürde, burada örnekleri verilen şiirlerle birlikte Karacaoğlan’ın Gaziantep’e ithaf ettiği bir şiire ve Karayılan Türküsüne de yer verilmiştir. Broşürün 1960 yılların son derece zor şartlarında ve kısıtlı imkanlarında yayınlanmış olması onu ayrıca değerli kıldığı ve Hulusi Yetkin’in çabasının da takdire şayan olduğu söylenebilir. Kaldı ki bu broşür, Hulusi Yetkin’in ikinci baskının önsözünde de belirttiği üzere Gaziantep Özel İdaresinin ve Gaziantep belediyesinin Gaziantep Kültür Derneğine sağladığı maddi destek sayesinde yayınlanabilmiştir.

¹⁷⁸ Hulusi Yetkin (Haz.), Kurtuluş Destanı Gaziantep’le İlgili Seçme Şiirler (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 16,cKardeşler Matbaası, 1960)

3.1.3. Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler¹⁷⁹

Eser, Gaziantep Kültür Dergisi koleksiyonlarında mevcut olan birçok yazı ve hatıraların bir araya getirilmesi ile oluşturulmuştur. Kitaptaki hatıralardan bir kısmı Şakir Sabri Yener gibi bizzat olayları yaşayanlarca yazılmış bir kısmı da Gaziantep'in kurtuluşunda mücadele eden kimselerin anlattıkları hadiseler çeşitli kimselerce kaleme alınmıştır. Yazar eserin önsözünde kendisini bu kitabı hazırlamaya sevk eden sebepleri yazmakla başlamıştır. Kütüphanelerimizde yeterli yayın bulunmamasından yakınan yazar, Gaziantep ve bölgesi hakkında bilgi derlemenin ve yayınlamanın önemine dikkat çeker. Ve kendisinin de uzun yıllar başkan ve başkan yardımcılığı yaptıği Gaziantep Kültür Derneği ve yayınları hakkında kısa bilgi vermekle bitirir önsözünü.

Eser, Ali Nadi Ünler'in Gaziantep savunmasını özet olarak anlatması ile başlar. Bu kısa yazıda olaylar tarih verilerek anlatılmakla kalmaz şehrin o zamanki umumi ahvalinin tasviri de yapılır. Eserin içinde, Gaziantep halkının işgal kuvvetlerine karşı verdiği amansız mücadelenin birçok hatıraları bulunmaktadır. Gaziantep halkının mücadele esnasında çektiği açlık bir hatıradaki şöyle dile getirilir:

"Yiyecek kalmamıştı. Fıstık kabuğu, acı badem içi, az miktarda da buğday karıştırıp dövülerek ekme yapıyordu. Fakat acı badem içi her ne kadar tatlılaştırılmak isteniyorsa da olmuyor; zehirliliğini kaybetmiyordu." Şiddetli açlığın halkı getirdi hali en iyi izah eden hatıralarından birinde ise şu satırlar yer alır: "kanunu saninin son günlerinde idi. Odun pazarında ölmüş bir at laşesi atılmıştı. Laşenin başına biriken kadınlar bunu paylaşmak için birbirleriyle boğuşmakla beraber beş dakika içinde elleriyle parçalamışlar ve laşeyi bitirmişlerdi."

Eserdeki hatıralarda, özelde Gaziantep halkının genelde ise Türk Milletinin esarete olan tahammülsüzlüğünün ve bunun için katlanacakları sıkıntılarda sınır tanımazlıklarının izlerini görmek mümkündür. Ağaça Sallanan Bacak başlıklı hatıra bunların ilginç ve belki de bu meyanda en kayda değer olanlarından.

Eser, yazar tarafından bölümlere ayrılmamıştır. Ancak eserin son bölümü olarak sayacağımız kısımda Gaziantep ve bölgesinin işgalden önceki durumu, işgal süreci ve kurtuluşu hatıralarla birlikte daha çok kronolojiye uygun olarak anlatılır. Bu kısmın başında, Ermeniler ile Türklerin Osmanlı Devleti zamanındaki ilişkilerini ve Ermenilerin çeşitli alanlarda üstünlüğü nasıl ele geçirdikleri bilgisi yer alır. Bunu İngiliz işgaline ilişkin bir hatıra ve Türk kuvvetlerinin durumunun işlendiği bir yazı

¹⁷⁹ Hulusi Yetkin (Haz.), Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 31, Işık Matbaası, 1962)

takip eder. Şehrin işgalini Fransızların devralması ile Ermenilerin tutumlarının açıkça değiştiğini bu bölümdeki şu satırlar okuyucuya betimler: *"Taşkınlıkları artan Ermeniler, Balıklı kütüphanesinin yerindeki mescitte okunan ezana açıktan açığa küfürler savuruyorlar, dinimize, peygamberimize, Allah'ımıza ağza alınmayacak laflar söylüyorlardı."*

Fransız işgalinin Ermeniler ve Türkler üzerindeki etkisini ve Gaziantep'teki Türk savaş teşkilatının kuruluş ve işleyişini kitabın bu bölümünde görmek mümkündür. İçindekiler kısmı kitabın sonunda verilmiştir. Bu eserin yalnız tarih meraklıları değil, milletimizin diğer fertlerince de okunması yararlı olabilir. Eserdeki hatıralar ve bilgiler, okuyucuya, vatan ve millet için şehit düşmüş ve gazi olmuş kimselere daima minnet duyma bilincini kazandıracak kadar tesirlidirler.

3.1.4. Gaziantep Tarihi Ve Davaları¹⁸⁰

Eser dört bölümden oluşmaktadır. Eserin iç kapağında Mustafa Kemal Atatürk'ün Gaziantep'lilere övgü niteliğinde olan şu sözleri yer alır: *"Türkümlü diyen her şehir, her kasaba ve en küçük Türk köyü Gaziantep'lerini kahramanlık misali olarak alabilirler."*

Yazar eserin önsözünde, olayları meydana gelmeden önce isabetle tespit etmesinin yakınındaki kimselerce şaşkınlıkla karşılandığını belirtir ve kendisinin de bunu Gaziantep'in tarihi, sosyolojisi, folkloru ve ekonomisine dair etraflı okumalar yapmasına borçlu olduğunu dile getirir. Gaziantep tarihini yazacak kimselerin uzun süre ortaya çıkmaması üzerine bu işi deruhte etmek durumunda kaldığını ve bu vazifeyi de amatörce yaptığını izah eder. 1968 yılındaki Gaziantep belediye başkanlığı seçimlerine de değinen yazar, daha sonra kitabın içeriğine dair özet bilgiler sunar.

Birinci bölüm, Gaziantep Bölgesine Türklerin Yerleşmesi başlığını taşır. Bu bölümde Gaziantep'in etnik yapısından, coğrafi sınırlarından, ikliminden, nüfusundan ve Orta Doğu için taşıdığı önemden bahsedilir. İlerleyen sayfalarda Gaziantep bölgesinin Türklerden önceki durumu, Gaziantep'in Müslümanlar tarafından fethi, Gaziantep'e gelen ilk Türk boyları ve bu Türk boylarının Orta Asya'dan Anadolu'ya olan yolculukları ve buradaki serencamları konu edilir. Kısaca

¹⁸⁰ Hulusi Yetkin, Gaziantep Tarihi ve Davaları (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 51, Yeni Matbaa, 1968)

Haçlı Seferlerine, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devletlerine ve Gaziantep Türklerinin o devirlerdeki durumlarına, Gaziantep bölgesi Türklerinin Arap ve Kürt aşiretleri ile yaptığı mücadelelere de değinilmiştir. Birinci bölümün sonunda Osmanlı ordusu ile Mehmet Ali Paşa ordusu arasında cereyan eden Nizip Savaşı ve Gaziantep Türklerinin buradaki rolü ve Osmanlı Devleti'nin Ermenileri tanıdığı bazı ayrıcalıkların Ermenilere sağladığı avantajlar anlatılmakla son bulur.

İkinci bölüm Türkiye Cumhuriyeti Doğarken: Gaziantep Savunması başlığı ile sunulur okuyucuya. Yazar ikinci bölümün başında, Osmanlı Devleti'nin 1911-1919 yıllarındaki durumunu özet olarak anlatılır. Bu bölümde Gaziantep'in İngiliz ve Fransız kuvvetleri tarafında işgali, işgale karşı Gaziantep halkının örgütlenmesi ve mücadelesi, işgal sürecinde hadiseler işlenir ve bölüm Gaziantep'in kurtuluşu ile son bulur.

Yazar üçüncü bölüme Cumhuriyet Devrinde Gaziantep başlığını vermiştir. Bu bölüm Ermenilerin Gaziantep'i terk edişleri, Gaziantep bölgesinde asayişin sağlanması ve Osmanlı devrinde sanat ve ticaret alanında geri kalan Türklerin Gaziantep'te bu alanlara hâkim olmalarının anlatılması ile başlar. Yazar, Gaziantep'teki siyasi grupların birbirleri ile olan mücadelelerini işler ve Gaziantep'e Cumhuriyetin ilk yıllarındaki yetersiz yatırımlardan yakınır. Gaziantep'in nüfusunu artıran etmenleri sayarak nüfus değişimine ait istatistikleri paylaşır. Gaziantep'in kültürel kalkınmasına yardım eden Halkevi ve Gaziantep Kültür Derneğinin çalışmalarından bahseder kısaca. Bundan sonra üçüncü bölümün sonuna kadar 1923 ve 1968 yılları arasında yapılan yerel ve genel seçimler ve bunların Gaziantep'e tesirleri anlatılır.

Yazar dördüncü ve son bölüme de Gaziantep Bölgesi Davaları başlığını vermiştir. Yazar bu bölümde Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirlerinde konuşulan dillere dair istatistikleri paylaşmış ve bazı değerlendirmelerde bulunmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki kalkınmayı engelleyen en önemli amil olarak dil ve kültür birliğinin olmamasını görmüştür. Söz konusu yerlerde dil ve kültür birliğinin sağlanabilmesi için yapılması gerekenleri anlatan yazar bu hususta Gaziantep'e öncelik verilmesinin doğru olacağını savunmuştur. Gaziantep'te yüksek öğrenim okulları kurulmasının önemini anlatan yazar, özellikle tıp okulunun açılmasının sağlayacağı yararları dile getirmiştir. Ayrıca yazar, Gaziantep halkının yaşam standartlarının iyileştirilmesi için atılacak adımları ele alınmıştır. Yazar, bölümün ve

kitabın son kısımlarında, ülkenin ve Gaziantep'in kalkınmasını kolaylaştırmak için belediyelere ve özel idarelere daha fazla kaynak ve yetki verilmesinin önemini, mahalli idarelere Gaziantep sanayisinin gelişmesinde görev vermenin gerekliliğini ve köylerden Gaziantep'e yapılan göçlerin neden olduğu sorunları ele almıştır.

Kitabın yazılmasında yararlanılan kaynaklar bibliyografya kısmında verilmiştir. İçindekiler kısmı bibliyografyadan sonra ve kitabın sonunda gösterilmiştir. Kitabın son iki sayfasında da Gaziantep Kültür Derneği yayınlarından bazıları isimleri ve fiyatları verilmiştir.

Eser, yazarın girişte de belirttiği üzere amatörcüce hazırlanmıştır. Eseri değerlendirirken dönemin şartları ve Gaziantep'in o zamanki durumu göz önünde bulundurulmalıdır. Günümüzde eserde verilen tarihi bilgilere ait sağlam ve çok çeşitli kaynaklara sahibiz. Kitabın kaleme alındığı yıllarda ise haliyle bunlara ulaşmak şimdiki kadar kolay değildi. Amatörcü ve yetersiz de olsa Hulusi Yetkin'in bu çabası takdir edilmelidir.

3.1.5. Gençlere Başarı Yolu Cemil Alevli'nin Hayatı Ve Hayat Görüşü¹⁸¹

Anlatan: Cemil Alevli, Hazırlayan: Hulusi Yetkin. İncelediğimiz bu eser, Hulusi Yetkin'in Gaziantep'in tanınmış işadamlarından Cemil Alevli ile 1962 yılı Kasım'ından 1963 yılı Nisan'ına kadarki süreçte gerçekleştirdiği "kırka yakın" röportajda elde edilen bilgilerin yine Hulusi Yetkin tarafından düzenlenmesi sayesinde ortaya çıkmıştır. Eser önsöz, iki bölüm ve son sözden oluşmaktadır. Bölümler de fasıllara ayrılmıştır. Birinci bölüm on bir, ikinci bölüm ise beş fasıldan müteşekkildir. Ancak birinci bölümün altıncı faslı, eserin içindekiler kısmında yer aldığı halde muhtemelen bir hata sonucu olması gereken sayfada yazılmamış ve o sayı atlanarak yedinci fasıla geçilmiştir. İçindekiler kısmı eserin sonunda verilmiştir. Yazar Hulusi Yetkin eserin önsözünde Gaziantep Kültür Derneğinden ve çalışmalarından kısaca bahsettikten sonra, elimizdeki eserin nasıl ve niçin hazırlandığını izah etmiştir.

¹⁸¹ Alevli, Cemil, Yetkin, Hulusi, (Haz.). Gençlere Başarı Yolu Cemil Alevli'nin Hayatı ve Hayat Görüşü, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve BroÇür Yayınları 36, IÇık Matbaası, 1963.

Eserin ilk bölümünün birinci faslı, Cemil Alevli'nin akrabalarının tanıtımına tahsis edilmiştir. İkinci fasılda, Cemil Alevli'nin çocukluğuna, ilk ve ortaokul yıllarına, bu yıllardaki bazı öğretmenleri ile ilgili hatıralar, ilerleyen yıllarda Cemil Alevli'yi iplik fabrikası kurmaya götüren sürecin talebelik yıllarındaki kökenine ve Gaziantep Savunmasındaki katkılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Üçüncü fasılda, 20. Yüzyılın başlarında Gaziantep'teki ekonomik ve kültürel durum Cemil Alevli'nin gözünden ele alınmış, Türkler ile Ermenilerin ziraat, ticaret ve maarif gibi alanlarda durumları karşılaştırılmış, Gaziantep'teki Ermenilerinin ülke Türklerin ise ilk defa şehir ve ülke dışına öğrenci göndermelerinin sebepleri ve serencamları anlatılmıştır. Bu fasılda, 20. Yüzyıl başlarında Gaziantep'teki Ermeniler ile Türklerin çeşitli sahalardaki durumlarını gösteren bir paragrafta şunlar yazmaktadır:

"Birinci Dünya Harbinden evvel Gaziantep'te bakırcılık, kunduracılık, terzilik, boyacılık, kuyumculuk, madeni sanatlar, mobilyacılık, fotoğrafçılık gibi birçok sanat kolları Ermenilerin elinde idi. Birçok iş kollarına hakim olan Ermeniler, sanat öğrenmesinler diye Türkleri çirak olarak dahi yanlarına kabul etmezlerdi. Türkler, sayısı pek az olan iş kollarında çoğunlukta idiler. Mesela marangozluk Türklerin elinde idi. İnşaat işçileri Türk, usta ve mimarların çoğu Ermeniler'dendi. Antep'te mevcut 7000 el dokuma tezgahında, mekik atan işçileri hepsi Türk; desinatörler, sermayedar ve patronların ezici çoğunluğu Ermeni idi. " (s. 14)

Dördüncü fasılda, Cemil Alevli'nin Almanya'ya gidişi ve yoldaki hatıraları, Almanya'daki okul yılları, diplomaları ve ders notlarının detayları ve Alman halkının yaşam ve çalışma hayatını yansıtan mevzular anlatılmıştır. Cemil Alevli'nin Alman ve Türk halklarının çalışma anlayış ve şekillerini karşılaştırdığı bu fasılda Alman halkına ait bilgilerden birkaç satırı buraya eklemeyi lüzumlu gördüm.

"Her işlerinde gayet ciddidirler. Ciddiyetle çalışıyorlar. Ciddiyetle çalışan bir ecnebi de olsa ona hürmet ediyorlar. Boş oturmakta, tembellikten çok sıkılıyorlar. Hülasa zevki çalışmakta buluyorlar. Teessüfle söyleyebilirim ki bizde zevk denildi mi, su kenarlarında, gazinolarda, kahvelerde boş vakit geçirmek hatıra gelir. " (s 42)

Beşinci fasılda, fabrika kurmak için gerekli sermayeyi elde etme ve çeşitli iş kollarında yapmış olduğu girişimler ile Gaziantep'te ilk kurulan Veliç İplik Fabrikasının öyküsü ele alınmıştır. Fabrikaya alınan işçilerin kurallara alıştırılması ve bu aşamada vuku bulan zorluklar, Veliç isminin ve "alamet-i farikası"nın anlamı, Veliç İplik Fabrikasının kurulmasını lüzumlu kılan nedenler ve bu fabrikanın genişletilmesi sırasında karşılaşılan güçlükler altıncı fasılın konusudur.

Yedinci fasılda, Gaziantep Savunmasında fikir ayrılıkları olan iki kesimin cumhuriyetin ilk yıllarındaki şiddetli mücadeleleri, Cemil Alevli'nin Cumhuriyet

Halk Partisinde Gaziantep il başkanı seçilmesi ve bu dönemde Gaziantep'te yaptığı faaliyetler, milletvekili oluşu, milletvekilliği esnasındaki çalışmalarının dönemin gazetelerine yansımaları ve Cemil Alevli'nin milletvekilliğinden ve siyasetten ayrılışı konu edilmiştir. Gaziantep Savunmasında sonra ortaya çıkan durumu, bu faslın ilgili satırlarındaki bir kısmında şöyle anlatmaktadır Cemil Alevli:

"Antep savaşlarının neticesi, Türkler için feci olmuştu. Pek çok aileden şehitler verilmiş, binlerce bina yıkılmış ve harap olmuş, birçok servetler mahvolmuş, memleketten Ermeniler uzaklaştırılmış, savaştan evvelki hale benzemeyen yepyeni bir durum meydana gelmişti. Savaşın acı hatıraları uzun zaman kalplerden silinemedi. Savaşta Türkler arasında başlayan ayrılıklar, savaşın verdiği acı hatıralarla, savaştan sonra iki hizbin doğmasına sebep olmuştu. " (s. 71)

Sekizinci fasılda, Cemil Alevli'nin 1933 yılında kurduğu fabrikasında büyük emeği olan Alman mühendis Herr Paul Thonfeld ile İkinci Dünya Savaşının akabinde meydana gelen muhaberatın anısı, Veliç İplik Fabrikasının genişletilme çalışmaları işlenmiştir. Dokuzuncu fasılda, Cemil Alevli'nin yaptırdığı, yapımına katkıda bulunduğu okul ve kolejlerin bilgisine ve vazife aldığı kurum ve kuruluşlara dair kısa bilgilere yer verilmiştir.

Onuncu fasılda, Cemil Alevli'nin evliliğine, çocuklarına ve ailesi ile olan münasebetine dair konular işlenmiştir. Cemil Alevli'nin zamanı değerlendirme hususundaki hassasiyeti, giyim kuşamı, alışkanlıklar karşısındaki tutumu, çalışma hayatında sadık kaldığı ilkeler ve insanlarla olan ilişkisi on birinci ve aynı zamanda birinci bölümün son faslının konusu edilmiştir.

Eserin ikinci bölümü yukarıda da anlatıldığı üzere beş fasıla ayrılmıştır. Birinci fasılda, Cemil Alevli'nin inanç dünyası ve inancının hayatındaki evreleri, kendisini inanca yaklaştıran birkaç hadise ve tasavvufa yönelişi ele alınmıştır. İkinci fasılda, Cemil Alevli'nin yaşamını anlamlı kılmak için kendine sorduğu sorular ve bunlara aradığı cevapları bulurken edindiği tecrübeler uzunca anlatılmış ve ölüm sonrası hayata dair fikrini beyan etmiştir Cemil Alevli.

Üçüncü fasılda, Cemil Alevli'nin bilince ve bilinçaltına, insan ruhunun olgunlaşmasına dair fikirlerine yer verilmiş ve İslam- Hıristiyanlık dinleri ile Şark ve Garp milletlerini mukayesesine ve insanın nefsi ile mücadele ederken takındığı tavırların sonucunda karşılaşacağı duruma ilişkin düşünceleri konu edilmiştir. Dördüncü fasılda da yine Cemil Alevli'nin inançla alanında çeşitli sorulara verdiği yanıtlar, neoispiritizmacı Dr. Ruhselman'ın fikirleri ile karşılaştırmalı olarak

verilmiştir. Mesela bu fasılda "Allah var mıdır?" sorusu mukayeseli olarak şöyle cevaplanmış: "neoispiritizmacı Dr. Bedri Ruhselman'a göre:

Allah vardır. Varlığında ve kemalinde mutlaktır. Bana göre: Allah vardır ve tekdir. Varlığında, birliğinde ve kemalinde mutlaktır. Onun mutlak olan kudret ve kanunları, mikrometrik ve makrometrik namütenahiyeyle alevleri ile bilinen ve bilinmeyen namütenahi varlıkların en küçük moleküllerine ve atomlarına varıncaya kadar saridir (s. 139)."

Beşinci ve eserin son faslında, Cemil Alevli'nin hayat tecrübesinde yola çıkarak ve eserin "gençlere başarı yolu" başlığına da uyarak yeni yetişen nesle rehberlik etmek veya bir miktar katkıda bulunma çabası göze çarpmaktadır. Yazar son sözde eserin içinde yer alan konuların kısa bir özetini yapmıştır.

3.1.6. Gaziantep İçin Söylenenler¹⁸²

Eser, önsöz ve dört bölümden oluşmaktadır. Bölüm başlıkları şöyledir: 1) Gaziantep Savunması İçin Söylenenler, 2) Eski Zamanlarda Gaziantep İçin Söylenenler, 3) Gaziantep'in Dünya ve Hayat Görüşleri Konularında Söylenenler, 4) Bugünkü ve Geleceğin Gaziantep'i İçin Söylenenler. Yazar, eserin önsözünde, eseri hazırlama sebebini açıklar ve eserin içeriğine ilişkin kısa bir açıklama yapar.

Eserin ilk bölümü Mustafa Kemal Atatürk'ün ve diğer devlet büyüklerinin Gaziantep'ini takdir eden sözleri ile başlar. Mustafa Kemal Atatürk'ün Gaziantep ve Gaziantep'ini için söylediği ve Gaziantep Kültür Derneği yayınlarının bazılarında da bulunan şu sözleri yer alır: "*Gaziantep ki sadece bir Türk şehridir, her nasılsa yabancı kuvvetlerin eline düşmüş bulunuyordu. Bu tek Türk şehri hiçbir yerden maddi yardım görmeksizin kendi kahramanlığı ile kendini kurtardı ve gazi unvanını bihakkın liyakat kesbetti. Gaziantep'ini, o gün olduğu gibi bugün dahi derin hürmetle takdir ederim.*" Bu bölümde Gaziantep'ini için söylenen sözlerin haricinde Gaziantep savunmasına dair yazılmış ve bazı gazetelerde de yayınlanmış yazılar ve hatıralar bir araya getirilmiştir. Özellikle Gaziantep Savunmasının zihinlerde bıraktığı acının akislerini görmek için Şakir Sabri Yener'in bu bölümde bulunan Acı Zerdali Çekirdeği başlıklı hatırası dikkatle okunmaya değerdir.

¹⁸² Hulusi Yetkin, (Haz.), Gaziantep İçin Söylenenler (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 54,1969)

İkinci bölüm eserdeki en az yeri kaplar. Bu bölümde Gaziantep'in kadim zamanlarda Bedrettin Ayni, Evliya Çelebi ve diğer bazı bilgin ve gezginlerin gözünden nasıl bir yer ve diyar olduğu anlatılmaktadır. Evliya Çelebi'nin "*elhasıl bu şehrin methinde lisan kasırdır*" sözü aynı zamanda bu bölümde anlatılanların özü niteliğindedir.

Üçüncü bölümde Gaziantep Türklüğünün tarihi serencamı, Gaziantep Türklüğünün ve kültürünün nasıl korunduğu, Gaziantep halkının Osmanlı yöneticileri ile olan ilişkileri işlenmiştir. Buradaki asıl vurgu Gaziantep Türklüğüne yapılıdır. Ancak şehir halkının inancına, aralarındaki dayanışma ruhuna, örf ve adetlerine ait önemli bilgileri de bulmak mümkündür. 1885 yılında ve henüz Osmanlı Devleti zamanında iken Gaziantep'e gönderilen ve Türkçe bilmeyen bir Arap hakim değiştirilmesi için şehrin ileri gelen âlim ve şairi Hasırcıoğlu'nun istidasının burada anılmaya değerdir fikrindeyim. Şöyle ki:

"Antep, bütün halkı Türkçe konuşan büyük bir Türk şehridir. Gönderilen hakim Türkçe bilmez bir Arap'tır. Allah Kur'an'ı Kerim'de 'her kavme kendi diliyle konuşan bir peygamber gönderdik' buyurmuştur. Buna uyularak bize de Türkçe konuşabilen bir hakim gönderilmesini, ihtiyarlığım dolayısıyla, bütün ahali adına dilerim."

Dördüncü ve son bölümünde eserin hazırlandığı yıllarda Gaziantep için yazılmış çeşitli tanıtıcı yazılar yer alır. Bu yazılarda, o günün Gaziantep'inin şehir yapısına, sanayisine, ticaretine, ziraatına ve mutfağına kadar birçok alanda bilgiler mevcuttur. Gaziantep'in şehir yapısı şehri ziyaret eden bir kimsenin gözünde şu satırlarla tarif edilmiş: "gözlerimle görmeseydim Gaziantep'in böyle büyük ve modern bir şehir olduğuna inanmazdım. Gaziantep modern ve yeni binalarıyla bir Avrupa şehrini andırıyor. Güneyde bu kadar güzel ve cazip bir ilimizin bulunmasından dolayı bütün Türkiye iftihar etmelidir. Mesela Adana da büyükşehir fakat bu kadar güzel, zarif ve tertipli görünüşü yok."

Bir başka sayfa da ise Gaziantep'in ticari canlılığının ve çeşitliliğinin izleri vardır. "*Antep'in verimi bu kadarlık mı..? Onun ta Karadeniz kıyılarından, Erzurum yaylalarından koşup gelen kervan kervan müşterili sabunları, kilimleri, bakır mamulatu, kürkleri, nalınları, sedef, mercan, yıldız, inci, elmas işlemeli nalınları, dokuma üzerinde göz nurunu nakış nakış dile getiren el işleri var.*"

Eser, Aşağı Fırat Projesi'nin bölgeye ve Türkiye'ye sağlayacağı katkıları anlatan bir makale ile son bulur. İçindekiler kısmı eserin sonunda verilmiştir. Eserin Gaziantep tarihine ilgi duyanlar için faydalı olacağını söyleyebilirim.

3.1.7. Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahin Bey¹⁸³

İnceleyeceğimiz bu eser, Hulusi Yetkin'in de önsözde "*Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahin bey Broşürü, Şahin Beyle ilgili evvelce bastırılan broşürlerle, Gaziantep Tarihi kitabından derlenmiş bir bilgi ve manzume demetidir.*" diyerek belirttiği üzere, okuyucuya derli toplu bilgiler sunmak gayesi ile hazırlanmıştır. Eserin önsözü Hulusi Yetkin tarafından yazılmış ve eser, Hulusi Yetkin'in bazı eserlerinde de rastlanıldığı üzere bölümlere ayrılmamıştır. Bibliyografya ve içindekiler kısmı eserin sonunda yer almaktadır.

Eseri genel olarak üç bölüme ayırdığımızda birinci bölümü, Türklerin ilk olarak Gaziantep bölgesine yerleşmeleri, bölgede bulunan Hıristiyan ve Ermeni krallıkları ile ilişkileri ve mücadeleleri ve Gaziantep Türklerinin Anadolu Selçukluları, Memlûklular ve Dulkadiroğulları Beyliği devrindeki durumları oluşturur. Bu bölümde ilk olarak Gaziantep'in coğrafi ve stratejik konumu ele alınmış ve buradaki Türklerin Anadolu için çok önemli olduğu izah edilmeye çalışılmıştır. Bölümün ilerleyen sayfalarında ve bölümün sonuna kadar işlenen konularda en fazla vurgulanan şey, Gaziantep Türklerinin Türk devletlerine olan bağlılıkları ve yabancı istilalar karşısındaki duruşlarıdır.

İkinci bölümde ise, genel olarak Gaziantep bölgesinin ve Gaziantep halkının Osmanlı İmparatorluğu ile ilişkileri ele alınmıştır. Gaziantep halkının kimi zaman Osmanlı idarecilerine ayaklandığı ve buna da yeniçerilerin zulümlerinin ve Osmanlı Devletinin "kültür siyaseti"nin sebep olduğu ileri sürülmüştür. Söz konusu satırlar eserde şöyle geçmektedir:

"Osmanlı Devleti güvenlik kuvvetlerini temsil eden, kapıkulu adı ile anılan yeniçeriler, Gaziantep Şehrindeki kalede yerleşmişlerdi. Yeniçeriler, halkın can, mal ve ırz güvenliğini sağlamaları gerekirken birçok fırsatlarda aksini yapmışlar, halkın ırzına ve canına acımadan kıymışlar; mallarını yağma etmişlerdir."(27) "Osmanlı Devleti, Arap ve Fars örf ve adetlerine karşı sempati duyarken, Antep bölgesi halkı örf ve adetlerine sıkı sıkıya bağlı kalmıştır. Gaziantepliler kendi örf ve adetlerini benimsemeyen ailelerden kız alıp vermemişler; örf ve adetlerine aykırı hareket edenlere karşı sert davranmışlardır." (30)

Osmanlı ordusu ile Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'nın ordusunun mücadeleleri, bu süreçte Gaziantep Türklerinin çektikleri sıkıntılar ve Mısır kuvvetlerine karşı Osmanlı Devletinin yanında yer alışları ikinci bölümde ele alınan konular arasındadır. Son olarak bu bölümde, Osmanlı Devletinin Ermeniler lehine

¹⁸³ Hulusi Yetkin, (Haz.), Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahinbey (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 56, Yeni Matbaa, 1970)

politikalar güttüğü ve Ermenilerin bu sayede Türklere üstünlük kurdukları öne sürülmüş ve Gaziantep bölgesindeki Ermeniler ile Türklerin ilişkileri ele alınmıştır.

Yazar, eserin üçüncü ve son bölümüne, mütareke döneminde Gaziantep'in umumi vaziyetini, Gaziantep'te İngiliz ve Fransız işgalini ve Türklerin bu işgaller karşısındaki teşkilatlanışlarını irdelemekle başlar. Bundan sonraki sayfalarda esere ismi verilen ve Gaziantep Savunmasının abide şehidi olan Şahinbey'in hayatı, kişiliği, Gaziantep'teki kuvvetlere kumandan tayin edilmesi, şehit oluşu ve işgal kuvvetlerinin şehri terk etmeleri işlenmiştir. Bu bölümde Şahinbey'in hayatı ile ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

"Şehit Şahin'in asıl adı Mehmet Sait'tir. Şahinbey, halk tarafından verilen bir isimdir. 1877 (1293) de Gaziantep'te doğmuştur. Antep nüfusunda bostancı mahallesi 55 hanede kayıtlıdır. Gaziantep'in (Dellakoğulları) isimli yerli bir ailesine mensuptur. Mehmet Sait henüz dört yaşında iken babası Abdullah'ı kaybetmiştir. Öksüz kalan Mehmet Sait'i dayısı İspahaHacikara yanında büyütülmüştür. Şahin'in annesi Ayşe (Ayyuş) henüz genç olduğundan Elbeylioğlu Abdulkadir Ağa ile evlenmişti" (s.72)

Eser, Şahinbey için yazılmış manzumeler ile sona erer. Eser, değerlendirmenin başında da belirtildiği üzere, daha öncesinde başka kitap ve broşürlerde yayınlanmış yazı ve manzumelerden müteşekkildir. Okuyucu Hulusi Yetkin'in diğer eserleri okumuş ve gözden geçirmiş ise, zaten bunu fark edecek ve bu eseri okumayı tekrar addedecektir.

3.1.8. Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları¹⁸⁴

Gaziantep Kültür Derneğince 1960 yılında Gaziantep'teki okullarda Gaziantep Halk Masalları Toplama Yarışması düzenlemiştir. Bu yarışmanın akabinde derlenen 1615 masal Hulusi Yetkin tarafından tetkik edilmiş ve bunlardan 44'ünün yayınlanması uygun görülmüştür. Bu eseri meydana getiren de işte bu 44 masaldır. Hulusi Yetkin bu eserin hazırlanmasının nedenini ve lüzumunu şöyle açıklamaktadır:

"Birçok masalların yanlış telkini ile yetişen gençlerimizden istediğimiz randımanı alamadığımız kanaatindeyim. Çocuk ruhuna en çok tesir eden araçlardan biri olan masallara, eğitimcilerimiz gerekli önemi vermiyorlar. Halk masallarını tespit edip pedagoğ, sosyolog, sanatçı, dilci ve eğitimcilerimizin tetkikine hazır hale getirmek zorundayız. Uzmanlarca geliştirilen ve seçilen masalları bir araya getirerek bol sayıda masal kitapları bastırırsak ve çok ucuza satışa çıkarırsak, en

¹⁸⁴ Hulusi Yetkin, (Haz.), Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 29, Işık Matbaası, 1962)

üçra köylere kadar bu kitapları dağıtırsak; zararlı telkinlerde bulunan masalların tesir sahasını azaltmış oluruz kanaatindeyim."(s. 3)

3.1.9. Gaziantep’le İlgili Seçme Manzumeler¹⁸⁵

Eser, Gaziantep Savunmasını, Gaziantep’in kurtuluşunu, Gaziantep’in tabiat güzelliklerini ve Gaziantep sevgisini konu eden manzumelerden oluşmuştur. Eseri oluşturan manzumeler daha önce Gaziantep Kültür Dergisi’nde yayınlanan ve en çok beğenilen manzumelerinin bir araya getirilmesi ile oluşmuştur. Hulusi Yetkin eserin ön sözünde, ucuz bir fiyata satılabilmesi için şiir kitaplarında olması gereken kurallara bu eserde uyulmadığını belirtmiştir.

3.2. Müşterek Eserler

3.2.1. Gaziantep Çevre İncelemesi¹⁸⁶

Eser, Mehmet Solmaz ve Hulusi Yetkin tarafından hazırlanmıştır. Eserde yer alan yazıların çoğunluğu daha önce Hulusi Yetkin tarafından kaleme alınmış ve Gaziantep Kültür Dergisinde de yayınlanmıştır. Eserin meydana gelmesinde Gaziantep Kültür Dergisinde seçilen bu yazıların payı büyüktür. Eser , coğrafya bölümü, ekonomik bölüm, turizm bölümü, mahalli idareler ve eski Antep’te kültür ve ünlü kişiler başlıklarıyla beş bölüme ayrılmıştır. Ancak incelediğimiz bu eserde dikkat çeken bir farklılık var ki şöyle: herhangi bir konu ile ilgili tüm yazılar peş peşe gelen sayfalarda toplanmak yerine bazen farklı konuların içinde yer verilmiş ve bu sayfalar içindekiler kısmında gösterilmiştir. Okuyucu ilk anda içindekiler kısmında verilen sayfa numaraları ile konuların uyuşmadığını düşünebilir.

Eserin ilk yani coğrafya bölümünde, Gaziantep’in stratejik konumuna, il sınırına, nüfusuna dağlarına, ovalarına, akarsularına ve iklimine kadar birçok konu

¹⁸⁵ Hulusi Yetkin (Haz.), Gaziantep’le İlgili Seçme Manzumeler (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 43, Adalet Matbaası, 1966)

¹⁸⁶ Mehmet Solmaz-Hulusi Yetkin (Haz.), Gaziantep Çevre İncelemesi (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 53, Yeni Matbaa, 1969)

hakkında bilgi verilmiştir. Bu bölümde 1965 yılı genel nüfus sayımına göre Gaziantep'in nüfusu tablolar halinde gösterilmiştir. O dönem Gaziantep'inde nüfus dağılımını kabaca görmek için söz konusu bölümde geçen birkaç satırı buraya alıyorum. *"Gaziantep ili halkının yüzde 51 i yani yarıdan fazlası nüfusu 2000 den fazla olan belediyeler sınırları içinde oturmaktadır. 965 (yani 1965) sayımına göre il nüfusunun beşte biri nüfusu 500 den az olan köylerde oturmaktadır."* (s. 30)

Eserin ikinci ekonomik bölümünde, Türkiye'nin iç ticaretinde Gaziantep'in yeri, Aşağı Fırat Projesinin ne olduğu ve tamamlanması halinde bölge için sağlayacağı faydalar ve Gaziantep'in yakın gelecekte ulaşacağı ticari ve ekonomik gelişmeler ele alınmıştır. Bununla birlikte Gaziantep'in tarımına, ziraatına, hayvancılığına dair bilgiler ve istatistikler verilmiştir. Gaziantep'te çıkarılan madenler ve orman ürünlerinin durumu Sanayi Müdürlüğü'nün ve Orman Bölge Şefliğinin raporlarından alıntılanarak bu bölüme konulmuştur. Gaziantep sanayisine ve bu şehirde imal edilen alet ve makinelerin çeşitleri de bu bölümde açıklanmaya çalışılmıştır.

Eserin üçüncü bölümünde, Gaziantep'in turizmdeki yerine değinilmekte ve Gaziantep'te bulunan kaleler, höyükler, tarihi mabetler, hanlar ve hamamlar tanıtılmaktadır. Gaziantep tarihi camilerinin tanıtıldığı yazıdan birkaç satırı buraya naklediyorum.

"Camilerimizin içinde üzerinde topladığı mistik rivayetler kadar, mimari bakımından da en ilgi çekici olanı Şeyh Fetullah Camiidir. Bu camiın asıl enteresan yönü Ermenilerin Gaziantep'te bulunduğu sırada bu mabedimize ve kurucusuna, yani başındaki hamama karşı olan inanç ve bağlılıklarıdır. Bizim ikinci halife Hazreti Ebubekir evladından keramet sahibi bir veli diye andığımız Şeyh Fetullah'ı Ermeniler (SürpAğya) adını verdikleri bir aziz olarak tasdik ederlerdi. Bizim gibi onlar da hamamının suyundan şifa ararlardı." (s. 116-117)

Eserin dördüncü bölümü mahalli idarelere ayrılmıştır. Bu bölümde, Gaziantep Özel İdaresinin görevi, teşkilat şeması ve bütçesi hakkında bilgi verilmiştir. Gaziantep merkez ve ilçe belediyelerine ait bilgilere de yer verilmiş ve merkez belediyesi ile ilgili bölüm diğerlerine göre daha geniş tutulmuştur. 1870 yılından 1968 yılına kadar Gaziantep Belediyesinde başkanlık edenlerin isimleri ve görevde bulunduğu yıllar bir liste halinde düzenlenmiş ve şehrin ulaşımına, içme suyuna ve mevcut kütüphanelerine dair birçok araştırma kısmında okuyucuya sunulmuştur.

Eserin beşinci ve son bölümü, eski Antep'te kültür ve ünlü kişiler başlığı ile verilmiştir. Bu bölümde, Gaziantep'in önceki asırlarda bir ilim merkezi olduğu çeşitli

delillerle izaha çalışılmış, Osmanlı Devleti döneminde Gaziantep'teki medrese eğitimine değinilmiş ve bu devirlerde yetişmiş meşhur alim, şair ve sanat erbabı kimselerin hayatları hakkında da bilgiler verilmiştir. Gaziantep'e ait ve muhtelif konularda söylenmiş atasözlerinden bazı örneklere de bu bölümde yer verilmiştir.

3.2.2. Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler¹⁸⁷

Eser, Cemil Cahit Güzelbey tarafından, 175 ciltlik Gaziantep şer'i mahkeme sicillerinin 85 cildinde seçilen ve çeşitli olayları ve durumları ihtiva eden belgelerden oluşmaktadır. Cemil Cahit Güzelbey'in sicilleri incelerken tuttuğu notların Hulusi Yetkin tarafından tetkik edilmesi bu eseri meydana getirmiştir. Eser bölümlere ayrılmamıştır ve eserde fihristte bulunmamaktadır. Eserin "Başlarken" başlığı taşıyan ilk yazısını Cemil Cahit Güzelbey, ön sözünü ise Hulusi Yetkin yazmıştır. Eserde yer alan belgeler genellikle Gaziantep ve çevresinde işlenen cinayetlere ve ayaklanmalara, soygunlara, yeniçerilerin taşkınlıklarına, ticari hayatın düzenlenmesine, vakıf kuruluşlarına ve devletin ve valilerin savaş ve eşkıyayı tepelemek için gerekli asker, erzak ve araç temini için talep ettiklerine ait bilgileri içermektedir. Eserde yer alan belgelerin cilt, sayfa numaraları ve tarihleri verilmiş ve Miladi takvimdeki karşılıkları da parantez içinde gösterilmiştir. Eserde belgeler genellikle kronolojik olarak verilmiştir. Ve yine eserdeki belgelere zaman zaman açıklayıcı notlar düşülmüştür.

Ticari hayatın düzenlenmesine ilişkin 24 Ekim 1731 yılında yapılan bir hüccet (senet) metni eserde şöyle yer almıştır:

"Antep'te helvacı esnafından Molla Abdullah ve arkadaşları mahkemeye gelerek, her birimiz dükkanlarımızda işlediğimiz helvalar için gerekli kuru üzümü aramızda taksim etmemiz adettir. Herkes aldığı üzümün bedelini sahibine verir. Bu yıl esnaftan kimileri üzümün tamamını kendileri alıp bizi mağdur etmektedirler diye yakındılar. Karşı tarafın davayı kabul eylemesi üzerine taraflar aralarında uyuşarak eski usül üzere işlem yapılmasına ilişkin bu hüccet düzenlendi. " (s.7)

Gaziantep ve havalisindeki çeşitli mevzulara ilişkin ilginç tarihi belgelerin bir araya getirildiği eserde, meydana gelen sosyal olaylardan biri Ekim 1747 tarihli fermanda şöyle anlatılır:

¹⁸⁷ Cemil Cahit Güzelbey-Hulusi Yetkin (Haz.), Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler (Cilt: 81-141, Miladi 1729-1825) (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 55, Yeni Matbaa, 1970)

"Maraş valisine bağlı kazaların kadılarına, naiplerine, voyvodalarına, serdarlarına. İstanbul'da oturanların işe rahatlıkları, taşra vilayetlerin imarları, vergilerin ödenmesine bağlıdır. Dışarıdan İstanbul'a yapılan göçler bu işi baltalamaktadır. Bu göçlerin menî için birkaç defa emir verilmişti. Buna rağmen göçler devam etmektedir. Göçenler yakalanıp sorguya çekildiklerinde, naiplerden, ayandan, murabahacılarından yakılarak bunların zulumlarından göçtüklerini belirttiler. Göçenler memleketlerine çevrilmişlerdir. Mahalle imamları tarafından denetlenerek göçenlerin zabıtaya haber verilmesi, yakalanmaları, sorguya çekilerek şikayetleri tespit edilmeli, göçe sebep olanlar işinden çıkarılmalı ve cezalandırılmalıdır." (s.50)

Çeşitli nedenlerle merkezi otoritenin taşradaki asayişî sağlamakta zafiyete uğradığının ve ahalinin ağır eşkıya baskısına maruz kaldığının kanıtlarını bu eserde bulmak mümkündür. 17 Eylül 1791 tarihine ait olduğu belirtilen bir belge de bunlardan biridir.

"Halep Valisi Mustafa Paşa'dan halen mahkeme katibi Çekmezade ulemadan Abdullah Efendiye bildirilir ki: kalede isyan eylediğinden yakalanıp idam edilmesine memur edildiğimiz Antepli Battaloğlu adlı şaki kalenin kapusunu yıkarak içine sığınmıştır. Ve bir süredir kadı efendiyi kale içine hapsedmiş olduğundan mahkeme işleri durmuştur. Senden herkes hoşnut olduğundan Allah'ın yardımı ile şaki cezasını bulup kadı kurtuluncaya kadar şer'i işleri yürütmeniz için işbu buyruk yazılıp verildi, gereğince işlem yapılması." (s.98)

"Moskof memleketimize hücum etmiş ve muharebeler başlamış olduğundan Antep'ten 1000 yeniçeri ile eski ocak ağaları ve alemdarların, gönül bayrağı açılarak katılacakların orduya gönderilmeleri." (III) ifadeleri, eserde, 1800 yılı Temmuz'undaki bir fermenda geçtiği gösterilmiştir. Osmanlı Devletinin ve yöneticilerinin Antep halkından ve idarecilerinden isteklerine örnek olması açısından buraya alınan bu fermanlarının benzerlerine bu eserde rastlamak mümkündür.

Eserin, Gaziantep'in ve çevresinin yaklaşık bir asrının kısmen anlaşılmasına veya okuyucunun söz konusu edilen devirlere dair fikir yürütmesine yarayacak seçkin belgelere kaynaklık ediyor olması, eseri ayrıca kıymetli kılmaktadır.

3.2.3. İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar¹⁸⁸

Bu eser, uzun yıllar Gaziantep'te öğretmenlik ve başöğretmenlik yapmış ve aynı zamanda Hulusi Yetkin'in de Dayı Ahmet Ağa İlkokulunda öğretmeni olan Şakir Sabri Yener'in hatıralarından oluşmaktadır. Eserin önsözü Hulusi Yetkin tarafından kaleme alınmıştır. Hulusi Yetkin, hem öğretmeni hem de Gaziantep Kültür Derneğinde çalışma arkadaşı olan Şakir Sabri Yener'i 1962 yılında

¹⁸⁸ Şakir Sabri Yener, (Anl), Hulusi Yetkin (Haz.), İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinde Hatıralar (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 33, Işık Basımevi, 1962)

Ankara'dan Gaziantep'e davet etmiş ve yoğun bir çalışma sonucunda ortaya çıkan hatıraları düzenleyip bu eserin oluşmasına öncülük etmiştir. Eser önsöz ve 16 bölümden oluşmaktadır.

Önsözde Şakir Sabri Yener'in hayatına, eserin hazırlanmasına ve içeriğine dair bazı bilgiler yer alır. Birinci bölümde Şakir Sabri Yener'in doğduğu yere, çevresine ve atalarına ait bilgiler verilmiştir. İkinci bölümde Şakir Sabri Yener'in çocukluğu ve ilk medrese talebeliğine ilişkin bilgi ve hatıralar ile ilk yazdığı manzumelerden örnekler bulunur. Üçüncü bölümde medrese yıllarına ilişkin bilgi ve hatıralar ile birlikte devrin medreselerinin durumu ve medreselerde okutulan derslerin içeriği ile ilgili detaylı izahlar bulunmaktadır. Bu bölümde dönemin medreselerinin ahvali şu satırlar ile tasvir edilmiştir: "*bu son asır medreselerinde tabiat olaylarını ilmin ışığı altında incelemek yoktu. Hepsi hurafelerle, yani batıl inanışlara dayanırdı. Bu medreseler, özellikle ikinci Abdulhamit'in 32 yıl süren saltanatı boyunca birer ilim yuvası olmaktan çıkmış, asker kaçaklarının birer sığınağı olmuştu.*" (s.14-15)

Şakir Sabri Yener'in Antep Öğretmen Okulundaki yılları, Nakşi Tarikatına girişi ve bu süreçlerde kaleme aldığı çeşitli manzumeler dördüncü bölümün konusudur. Beşinci bölümde Şakir Sabri Yener'in bir müddet öğretmenlik yaptığı ve Gaziantep'in Yona köyündeki (yeni adı ile Çaybeyi köyü) hatıralarından oluşur. Köylerin ve öğrencilerin o zamanki durumun öğrenmek bakımından bu bölümde nadide hatıraları bulmak mümkündür. Şöyle ki:

"25 Ekim 1913 tarihinde Yona'ya vardım. Yona, haritada Gaziantep'in 33 km güneydoğusunda, yayan olarak 9 saat mesafede on beş evli bir köylüktü. Köye vardığım zaman okul binasının bir ahır odası, öğrencilerin de Afrika vahşilerinin yavruları gibi olduğunu görünce biraz hayal kırıklığına uğradım ve her ne pahasına olursa olsun Antep'e dönmek istedim. Öğrencilerimi ilk zamanlarda çok geri bir durumda bulmuştum. Hiç unutmam bir gün ilk din dersini vermeye Ben tekrar sordum: ya peygamberiniz kim? Yine cevap verdiler: Ömer Efendi. (Ömer Efendi, Dayı Ahmet Ağanın köyünde vekilharcıydı. Harputluydu.) Çocuklar haklıydılar. Allah, en büyük kuvvettir. Peygamber de onun elçisidir. Bunlar olsa olsa köyün ağası ile ağanın vekili olabilir. İşte ben bu iptidailikleri kökünde yıkan, çocuklara insanlıklarını ve Allah'larını öğreten bir şahıs oldum."(s. 67)

Altıncı bölümde Şakir Sabri Yener'in evlenme serencamı ve Antep'in o dönemde içinde bulunduğu vaziyet kısaca anlatılmıştır. Gaziantep'in 1920'li yıllardaki halini betimleyen bir pasaj buraya alıyorum:

"Şehirde kanalizasyon tertibatı yoktu. Masrafları sokak ortasındaki bir arığa dökülür, yeryüzünde açıktan akar giderdi. Bu sebepten çeşitli sinekler bütün evleri istila eder, sık sık salgın hastalıklar olurdu. Antep çibanını insandan insana bulaştıran bir nevi sineklerin üreme ve yaşama yerleri de sokaklardaki bu arıklardı." (s. 92)

Yedinci bölümde Antep'te şehir içi savaşlarının başlaması, zorlaşan şartlar sebebiyle Maraş'a göçleri ve geri dönüş hikâyeleri konu edilmiştir. Sekizinci bölüm Şakir Sabri Yener'in 1921-1929 yılları arasındaki öğretmenlik hatıralarından ve çeşitli vesileler ile yazdığı manzume, şiir ve yazılarından oluşur. Dokuzuncu bölümde Şakir Sabri Yener'in araştırma faaliyetlerine nasıl ve ne zaman başladığının ve Gaziantep Halkevindeki çalışmalarının bilgisi ile muhtelif manzume ve şiirlerine yer verilmiştir.

Onuncu bölümde Şakir Sabri Yener'in sürekli başöğretmenlikte bulunduğu 1931-1951 yıllarındaki hatıralarına yer verilmiştir. On birinci bölümde Başpınar Dergisinin çıkarılışı, amacı, içeriği ele alınmış ve Şakir Sabri Yener'in Başpınar Dergisinde yayınlanan yazılarının listesi verilmiştir. On ikinci bölümde İkinci Dünya Savaşı sebebiyle meydana gelen gıda sıkıntısının Gaziantep'teki yansımaları anlatılmıştır. Bu zorlu yılların hatıraları eserin ilgili bölümünde şu satırlar ile dile getirilmiştir:

"Sene 1943. Harp Avrupa'da bütün şiddeti ile devam ediyor, mahsul idrak edildi. Köylere tahmin memurları yazılıyor. Ben de gittim yazıldım. Muntakam dahilindeki ilk köyüm olan Ceğde'ye vardığım gece köylüyü muhtarın odasına bir konuşuk yapmak üzere toplattım. Etrafıma bir sürü canlı cenaze halkalandı. Hepsi kadid hepsi iskelet. Çünkü bütün kış ot yemişler ve ölmek için böyle yaşamışlar. İçim sızladı." (s. 171)

On üçüncü bölümde Şakir Sabri Yener'in emeklilik yılları ve bu yıllarda yaptığı bazı seyahatler, sağlık sorunları ve Türk Dil Kurumu için yaptığı çalışmaları içermektedir. On dördüncü bölümde Şakir Sabri Yener'in çeşitli gazetelerde yayınlanmış yazılarının listesi bulunmaktadır. On beşinci bölümde Şakir Sabri Yener'in Gaziantep Kültür Derneğindeki çalışmaları, kültür derneği tarafından yayınlanan kitaplarından bazılarının yayınlanma öyküsü ve Gaziantep Kültür Dergisinde yayınlanan yazılarının bilgisi yer alır. On altıncı ve son bölümde Şakir Sabri Yener'in ailesine, şahsiyetine, çalışma prensibine ve hayat görüşüne ait detaylı bilgileri bulmak mümkündür. İçindekiler kısmı eserin sonunda verilmiştir. Eser, bir başöğretmenin gözünde devrin Gaziantep'indeki yaşamı etraflıca yansıtması bakımında son derece değerlidir. Yalnız tarih meraklılarının değil, tüm Gaziantep'li okuması gerektiği düşüncesindeyim.

3.2.4. Küçük Hafız Ve Mustafa Yavuz¹⁸⁹

Bu eser, Hulusi Yetkin ve Mehmet solmaz tarafından hazırlanmıştır. Eser, iki bölümden oluşmaktadır. Eserin yazılmasında yararlanılan kaynaklar girişten önce verilmiştir. İçindekiler kısmı ise eserin sonundadır. Gaziantep halkının, 1832-1840 yıllarında Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın ordusuna karşı mücadelesi sırasında kahramanlığı ile tanınan Küçük Hafızı ve onun soyundan olup, Gaziantep Savunmasındaki şehitlerin en bilineni olan Mustafa Yavuz'u konu edinmektedir. Eserin girişinde Gaziantep'in 19. ve 20. Yüzyılda uğradığı iki saldırıdan ve bu iki saldırı sırasında mücadeleleri ile şehir halkı tarafından en çok tanınan Küçük Hafız (Mustafa Efendi) ve Mustafa Yavuz ile ilgili kısa bir bilgi verilmiştir.

Girişten sonra ise tafsilata girilmeden Osmanlı Devleti, İngiltere, Fransa, Rusya ve Prusya'nın 19.yüzyıldaki genel durumları ve bu devletlerin Osmanlı Devleti ile olan ilişkileri anlatılmıştır. Mehmet Ali Paşa'nın Mısır valiliğini elde etmesi, Osmanlı Devleti ile yaptığı savaşlar, Gaziantep halkının bu savaşlardaki rolü ve uğradıkları eziyetler eserin birinci bölümünü oluşturur.

Esere göre "*Antepliler, bütün tarihleri boyunca bölgelerine gelen Türkçe konuşmayan bütün orduları silahla karşılaşmışlar, Türkçe konuşan ordulara ise kapılarını ardına kadar açmışlardı.*" (s.14) Yine esere göre Antep halkının çoğunluğu, 1832 yılında Gaziantep bölgesinde görülen ve geneli Arapça konuşan Mısır ordusuna karşı, Osmanlı ordusundan yana olmayı lüzumlu görmüşlerdir. Küçük Hafız ismi ile tanınan Mustafa Efendi'yi Antepliler arasında saygın bir yere getiren hadise de eserin birinci bölümünde anlatılmaktadır. Bu bölümün sonunda ise Küçük Hafız'ın hayatı ve soyuna ait bilgiler yer alır.

Eserin ikinci bölümünde Mustafa Yavuz'un hayatı, çevresi, Birinci Dünya Savaşı'nda ve Gaziantep Savunmasında gösterdiği kahramanlıklar ve şehit düşmesi anlatılır. Gaziantep'te Yavuzlar mahallesinde hala ismi yaşatılan Mustafa Yavuz'un hayat hikâyesi bu bölümün temelini oluşturur. Bununla birlikte bu bölümde Gaziantep'in 1840 ile 1919 yıllarındaki etnik, ekonomik ve sosyal durumuna ve Gaziantep Savunmasına dair önemli bilgiler bulunur.

¹⁸⁹ Hulusi Yetkin-Mehmet Solmaz (Haz.), Küçük Hafız ve Mustafa Yavuz (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 42, Yeni Matbaa, 1969)

3.2.5. Şehit Şahin (Seçme Yazı ve Şiirler)¹⁹⁰

Hulusi Yetkin'in Mehmet Solmaz ile birlikte hazırladıkları bu broşür, Gaziantep Savunmasının abide şehitlerinden Şahinbey'in hayatını anlatmaktadır. Gaziantep'te çıkan bazı dergi ve kitaplarda Şahinbey'le ilgili yayınlanmış yazı ve şiirlerin derlenmesi bu broşürü meydana getirmiştir. Broşürün hazırlanmasına ilişkin bilgiler broşürün girişinde bulunan birinci ve ikinci baskının önsözünde verilmiştir. Broşürde Hulusi Yetkin ve Mehmet Solmaz'ın yazıları ile birlikte Ali Nadi Ünler, Şakir Sabri Yener, Sahir Üzel, Ömer Asım Aksoy ve Zeki Savcı gibi yazarların yazı ve şiirleri bulunmaktadır.

Broşür, Şahinbey'in ailesini, askere alınışını, Yemen, Trablusgarp, Balkan ve Çanakkale cephelerinde yaptığı vazifeleri, teğmenliğe terfi edilmesini ve Antep'e dönüşünü anlatmakla başlar. 1920 Ocakında Gaziantep'in durumuna kısaca değinildikten sonra Şahinbey'in Fransız işgal kuvvetlerinin ikmalini engellemek için yaptığı harekate ve Şahinbey'in kişiliğine dair bilgi verilir. Şahinbey'in Antep Savunması esnasında gösterdiği övgüye layık davranışı broşürde şöyle anlatılır:

"Şahin çok dürüst, yüksek ahlak ve fazilet sahibi bir insandı. Kendini, çetelerini köylere yük etmemek için büyük bir dikkat sarf ediyordu. Gaz köyünün şimalindeki çadırında çok zaman karnını doyuracak yemek bulamadığı ve ekseriye helva ekmek yediği ve sade kahve ile vakit geçirdiği halde köylerden hazırlanıp gelen yemekleri reddederdi. Vatan ve millet hizmetinden başka her türlü arzuyu istihkar eden bu harekati çetelerini aynı yolu tutmaya mecbur bırakmıştı." (s.9)

1920 Martında vuku bulan savaşlar ve Şahinbey'in şehit oluşu ele alındıktan sonra Şahinbey'le ilgili çeşitli yazarların kısa yazı ve şiirlerine yer verilir. Bu yazı ve şiirler, Şahinbey'in şehit edilmesinin Antep halkının savaşma azmine yaptığı katkıyı, Şahinbey'in vatanına duyduğu derin muhabbeti ve Anteplilerin zihninde yer eden Şahinbey'in güzide yerini belirtmeye yöneliktir. Şahinbey'e ithaf edilen bir şiirin mısraları ve onun altına düşülen not şu şekilde geçer broşürde:

*"Şahani sorarsan otuz yaşında
Süngüyle delindi köprü başında
Çeteler oturmuş ağlar başında
Uyan Şahan uyan gör neler oldu*

Şahin bütün Anteplilerin ve o civar halkının gönlünde efsaneleşmiş ilahi bir kahraman olarak yaşamaktadır. Zaman onun kutsal adına zerre kadar toz kondurmuyor, bilakis kendisine karşı beslenen taşkın duyguyu kat kat artırıyor." (s.21)

¹⁹⁰ Mehmet Solmaz, Hulusi Yetkin (Haz.), Şehit Şahin (Seçme Yazı ve Şiirler) (Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 17, Uğur Matbaası, 1960

Şahinbey hakkında yazılan ve çeşitli yerlerde dağınık halde bulunan yazı ve şiirleri bu broşürde bir araya getiren Hulusi Yetkin, kitapçığın yayınlandığı yıllarda farklı kaynaklara ulaşma imkanı pek bulunmayan hemşerilerine Şahinbey hakkında toplu bir malumat vermiş ve Gaziantep Savunmasının seçkin simalarının sonraki nesiller tarafından bilinmesine de katkı sunmuştur.

3.2.6. Cumhuriyet'in 50. Yılında Gaziantep¹⁹¹

1973 Gaziantep İl Yıllığı, dönemin Gaziantep Valisi Mustafa Yörükoğlu'nun öncülük ettiği bir ekibin çalışmaları nihayetinde meydana getirilmiştir. Yıllık 13 bölümden oluşmaktadır. Buna ek olarak yıllığın son kısmında bir sayfalık bibliyografya ve reklamlar yer almaktadır. Yıllığın önsözü Gaziantep Valisi Mustafa Yörükoğlu tarafından yazılmıştır. Yıllığın hazırlanmasında emeği geçenlerin isimleri eserin giriş kısmında verilmiş ancak kimlerin hangi bölümün hazırlanmasını deruhte ettiğine dair bir bilgi verilmemiştir. Hulusi Yetkin'in Sakioğlu ile yaptığı röportajda¹⁹² yer alan beyanına göre, yıllığın yüzde altmışından fazlasını kendisi hazırlamıştır. Gaziantep Valisi Yörükoğlu'nun isteği üzere üstlendiği yıllık hazırlama görevini yerine getirebilmek için 4 ay 3 hafta geceleri çalışmış ve hiçbir ücret de almamıştır. Ekonomi, tarih, folklor, nüfus ve coğrafya bölümlerinde doğrudan Hulusi Yetkin'in yazılarından yararlanılmıştır. Söz konusu röportajda Yetkin, soy isminin yanlış yazıldığını ifade etmiştir ki, emektarlar listesinde Yetkin soyadı "Tetkin" olarak yazılmıştır.

Hulusi Yetkin eserdeki tarihi bölümünü üç kısma ayırmış, birinci kısımda Antep'in kadim zamanlardaki ve Osmanlı devrindeki durumuna değinmiş, ikinci kısımda Gaziantep'in Milli Mücadele'deki durumunu genel hatları ile ele almış, üçüncü kısımda ise Gaziantep'in Cumhuriyet'in ilk elli senesinde elde ettiği kazanımlara dikkat çekmeye çalışmıştır.

Yıllığın coğrafya bölümünde Hulusi Yetkin, Gaziantep'in coğrafi konumu, dağları, ovaları, akarsuları ve iklimi hakkındaki bilgilere yer vermiştir. Nüfus bölümünde de Gaziantep nüfusunun yıllar içindeki değişimiyle ilgili bilgiler vermiş

¹⁹¹ Cumhuriyetin 50. Yılında Gaziantep, Nur Ofset, 1973

¹⁹² Sakioğlu, Ş. Mehmet, Gaziantep'in Ünlü Simaları, Ankara, Cem Web Ofset, s.375

ve muhtelif başlıklar altında yapılan istatistikleri ve bunlara ait açıklamaları konu edinmiştir.

Yıllığın en uzun bölümü ve dolayısıyla 271 sayfalık eserin 80 sayfası ekonomi kısmına ayrılmıştır. Hulusi yetkin, eserin en uzun bölümü olan ekonomiyi birçok ana ve alt başlık ile ele almış ve bunlarla ilgili önemli bilgiler vermiştir. Gaziantep'in ticari hayatı, endüstrisi, enerji durumu, imalat sanayi ve kolları, inşaat sektörünün durumu, tarımı, hayvancılığı, ormanları, Gaziantep'teki kamu gelirleri ve Gaziantep'e yapılan yatırımlar bu bölümün ana başlıkları olarak seçilmiş ve her konu uzunca işlenmiştir.

Kültür bölümünde Gaziantep'teki kadim eserleri ve Gaziantep'in yetiştirdiği seçkin kişiler tanıtılmış, şehirdeki el işleri üzerinde durulmuş, şehrin türkülerine, destanlarına, giyim kuşamına, mutfağına, hikayelerine, evlenme adetlerine ve basınına dair bilgiler verilmiştir.

Eserin sonunda kısa bir bibliyografya verilmiş olsa da günümüzde kullanılan dipnota benzer bir bilgilendirmede bulunulmamıştır. Bu durum Hulusi Yetkin'in hazırladığı bölümler için de geçerlidir. Ve muhtemelen eserde kullanılan bilgilerin alıntılandığı kaynak sayısı bibliyografyada gösterilen eserlerden daha fazladır. Herhangi bir ücret talep etmeden ve uzun bir uğraş ve emek ile esere katkı yapan Yetkin'in eserin okuyucuları tarafından hatırlanması yerinde olacaktır.

3.2.7. Gaziantep İl Yıllığı 1968¹⁹³

1968 yılında yayınlanan Gaziantep İl Yıllığı 11 bölümden oluşmaktadır. İl yıllığı, dönemin Gaziantep Valisi Hayrettin Ersöz'ün öncülüğünde oluşturulan bir komisyon tarafından hazırlanmıştır. Eserin hazırlanmasında emeği geçenlerin başında Hulusi Yetkin gelmektedir. Hulusi Yetkin, Ş. Mehmet Sakioğlu ile yaptığı röportajda ¹⁹⁴ eserin 5 bölümünü kendisinin hazırladığını ifade etmiş ancak bu bölümlerden nüfus, coğrafya, ekonomi ve mahalli idareler bölümlerini belirtirken beşinci bölümün hangisi olduğu bilgisini belirtmemiş veya müellif bu bilgiyi eserine eksik almıştır. İl Yıllığında ise hangi bölümün kim tarafında hazırlandığına dair

¹⁹³ Gaziantep İl Yıllığı, Ankara, Ayyıldız Matbaası,1969

¹⁹⁴ Sakioğlu, Ş. Mehmet, Gaziantep'in Ünlü Simaları, Ankara, Cem Web Ofset, s.374

detaylı bilgi bulunmamaktadır. Hulusi Yetkin'in nüfus bölümünü yazdığına dair yegane bilgi de ilgili bölümün sonunda bir not ile belirtilmiştir (s. 76).

Hulusi Yetkin eserin nüfus bölümünde, Gaziantep nüfusunun 1872 yılından 1965 yılına kadar olan değişiminin istatistiklerini vermiş, Gaziantep nüfusunun hızlı artış nedenlerini belirtmiş ve Gaziantep'e en çok göç veren illeri ve Gaziantep'in göç verdiği illerin hangileri olduğunu yazmıştır. Bu bölümün diğer kısımlarında da Gaziantep'in ve ilçelerinin nüfusları ve nüfus yoğunlukları ile ilgili sayısal bilgiler ele alınmıştır.

Coğrafya bölümünde Gaziantep'in konumuna, sınırlarına, merkez ve ilçelerinin yüz ölçümlerine ait kısa bilgiler veren Yetkin, Gaziantep'in dağlarına, ovalarına, vadilerine ve akarsularına dair daha detaylı bilgileri içeren bir anlatımı tercih etmiştir. Şehre hakim olan iklim ve bitki örtüsü de bu bölümün sonunda ele alınmış ve konu, Gaziantep'le ilgili söylenen söz ve şiirler ile kapatılmıştır.

Gaziantep İli Ekonomisi başlığını taşıyan bölüm sayfa sayısı bakımından eserin en uzun kısımlarından birini teşkil etmektedir. Bu bölümde Hulusi Yetkin, Gaziantep'in ticaretine, sanayisine, ziraatına, tarımına ve hayvancılığına ilişkin teferruatlı bilgiler vermiştir. Gaziantep'te faaliyet gösteren bankalar, üretim yapan işyerleri ve sayıları, 1967 yılında Gaziantep'te elde edilen sebze, meyve ve hububat miktarları vb. bilgi ve istatistikleri bu bölümde bulmak mümkündür.

Mahalli idareler bölümüne ilk olarak Gaziantep Özel İdaresinin teşkilat şemasına, faaliyetlerine, gelir ve giderlerine ilişkin bilgiler verilerek başlanmıştır. 1870-1968 yıllarında Gaziantep belediye başkanlığı yapan isimleri ve görev sürelerini gösteren bir cetvel ile birlikte Gaziantep'in mahallelerine ve Gaziantep belediyesinin yürüttüğü bazı hizmetlere yer verilmiştir. Hem mahalli idareler bölümü hem de eser Gaziantep'in köylerinde bulunan kamu binalarını gösteren ayrıntılı bir çizelge ile sona ermektedir.

Büyük bir ekibin işbirliğinde ve uzun bir çalışmanın sonucunda meydana gelen ve gerek hazırlandığı yıllarda gerek ise günümüzde Gaziantep için önemli bir kaynak olan eserde Hulusi Yetkin'in çok değerli katkıları vardır. Ele alınan konuların fotoğraflarla desteklenmesi eseri daha okunur hale getirmiştir. Gaziantep'li olan veya Gaziantep'te yaşayan ve bu şehrin yakın geçmişi hakkında bilgi edinmek isteyenlerin başvurması lazım gelen bir kaynak olduğu düşüncesindeyim.

Hulusi Yetkin'in Oğlu Avukat Cengiz Yetkin İle Yapılan Röportaj

1) Bir baba olarak merhum Hulusi Yetkin Beyefendi'yi anlatır mısınız?

Bir baba olarak babam bize çok saygılı idi. Çok da sevdiğini hissettim. Bir gün bize fiske vurduğunu bile hatırlamıyorum. Hiçbir zaman vurmadı. Kstğ zaman başını çevirirdi. Onları hatırlıyorum. Yani hiçbir zaman zmedik. Yani her zaman yol gösterici oldu. Onun için bizde hep iyi anıları var. Aklıma gelen bunlar.

2) evresine karşı nasıldı?

Babam öncelikle adil olmayı esas tutardı. Her şeyi adaletli olsun diye elinden geleni yapardı. Bir de şöyle derdi: *"Siz alıştuka zaten para kazanırsınız. nemli olan insanlara yardımcı olmak"*. O nedenle mesela birçok kişiye sigortalattırma içinde nc olmuştur. Ondan sonra bana da avukat olduğumda *"Sakın haksız davalar alma! Haklı insanların davalarını al!"* demiştir. Ve ben de öyle yapınca rahat ettim. Bugüne kadar ben de 39 yıldır avukatlık yapıyorum. Gece yatarken rahat yatıyorum. Kendisi de yleydi. Hiçbir sıkıntı çekmedi. Ha bir de *"Her insan kadar dünya vardır"* derdi. *"Herkeseye saygılı ol. Herkesin kendi dünyası var, yargıları var. Kimseyi yargılama! Herkes kendi ailesinde yetişti. Ortamı değişik olabilir onun için herkese saygılı olun. Kimseye hakaret etmeyin."* derdi. Daha ben babamdan sövme lafı görmedim. *"Kötü adam", "Ahlaksız adam"* derdi. Söylediği en büyük küfür odur. Onun kfr bize ğretmemesi çok faydalı oldu.

3) evresinde nasıl tanınırdı?

Tanıyan insanların hepsi sevgiyle bahseder. Babamdan şikayet eden olduğunu hatırlamıyorum. Çünkü herkese yardım etmek istemiştir. Babam gerçekten çok sakindi. Kızdığı çok nadirdir. Çünkü; *"Oğlum dünya o kadar büyük ki, bir tek ölümden kork! lme are yok. Geri kalan her şeye are var."* Derdi. Hatta biz kardeşlerimiz ile babamı polyannaya benzetiriz. Her şeyin iyi taraflarını alırdı. Ben daha karamsarlığa düştüğünü hatırlamam. O nedenle insanlara olumsuz bir ehreniz olmayınca etrafa da olumsuz bir yansımanız olmuyor. O zaman insanlar sizin yanınıza geliyorlar. İletişim kuruyorlar. Ben olumsuz bir tavrımı görmedim. Onun için sevilirdi.

4) Babanızın bir gününü anlatır mısınız?

Babam biraz kiloluydu. Yemeyi içmeyi de çok severdi. Daha doğrusu biz ailece öyleyiz. Sabahleyin mutlaka kahvaltısız bir gününün geçtiğini hatırlamıyorum. Sabah kalkar bizle beraber oturur hep beraber. Yalnız kahvaltı yaptığımızı hatırlamıyorum. Birlikte oturur yemek yerdik. Kendisi her gün düzenli olarak iş yerine giderdi. Ama öğle araları da gelirdi. Kilolu olması nedeniyle bir de esasında avukatlık mesleği biraz yıpratıcı bir meslek. Babamın esasında kendisi için seçilmesi gereken bir meslek değil. Biraz gergin bir meslek. Babam çünkü çok iyi niyetli idi. Öyle dövüş davayı seven birisi de değildi. Bizde bir mücadele var. Babam öyle çok mücadele etmek yıpranmak isteyen bir tip değildi. O nedenle biraz yıpranırdı. Ben öyle görüyorum babamı. Öğlenleri gelir dinlenir, öğleden sonra yine çalışmaya gider, ama devlet memuru gibi saat beş olunca babam evine dönerdi. Anneme karşı iyi bir eş idi. Gerçi annem de babama çok iyi baktı. Zaten bugün babam 87 yaşında vefat etti ise annemin bunda çok büyük etkisi var. Birincisi yaşlandığı sürece onun diyetine çok dikkat etti. Korudu. O nedenle çok faydasının olduğunu düşünüyorum. Bizlere karşı da sınırlar koymadı. *"İstediğinizi yapın, edin"* dedi. Öyle dogmalara da çok inanmazdı. Bizlere "Oğlum siz okuyun, dinleyin, her şeyden şüphelenin, eleştirileri de okuyun, karşı tarafın fikirlerini de okuyun" derdi. Mesela babamın kitaplığında Hitler'in kitabı da vardı tam tersine olan insanların da kitapları vardı. Türkeş'in de vardı Ecevit'in de vardı. Hepsini okurdu. Hatta bir şey anlatayım size 12 Eylül Darbesi olduğunda biz büroya geldik. O sırada babam merak etti, *"Git oğlum gazeteleri al da gel"* dedi. Ben de o zaman Cumhuriyet gazetesi aldım. Tercüman gazetesi aldım, geldim. O sırada polisler geziyordu. Baktılar ki bizde Cumhuriyet gazetesi var *"Biz kapatacağız burayı"* dediler. Niye kapatacaksınız? Falan iki tarafın gazetesini de okuyoruz dedim. O zaten bizim büroda okunan son gazete oldu. Şimdi bizim büromuzda babamdan bu yana 39 senedir ne bir gazete bulabilirsiniz ne bir dergi. Çünkü buraya herkes geliyor. O uç bir örnek diye anlattım. O nedenle her fikre açıktı. Bir de babam *"Düşünceler de değişebilir, bugünkü bir düşünce on yıl sonra başka bir düşünceye dönüşebilir o yüzde kafanızı bir şeye takmayın"* derdi. Akşamları getirip yazılarını yazması olabilirdi. O zaman icraya verme işleri vardı. Onlar iki kağıt arasına karbon kağıdı konur, yazılırdı. Onlar da yapardı. O zaman yazlık sinemalar vardı. Yaz olunca hemen hemen haftanın birçok günü ya sinemaya giderdik ya da açık

lokantalar vardı oturma yerleri vardı. Oralara giderdik. Hiç çocukluğumda sıkıldığımı hatırlamıyorum.

5) Babanızın size ve talebelere tavsiyeleri nelerdi?

Babam Gaziantep Lisesine başlamış fakat sonra bakmış ki daha iyi okullar var o da Kabataş Erkek Lisesine gitmiş. O zaman babam oraya gidince ben de Kabataş Erkek Lisesine gittim. Gitmemin de sebebi; tam benim liseye gittiğim dönemde Gaziantep'te böyle sağ-sol çatışmaları oluyordu. Eğitim çok azalmıştı. Bir gün fen lisesi imtihanı oldu. Benim de puanım çok iyiydi, girdim fen lisesinin sınavının birincisini bile kazanamadım. O zaman ben anladım ki, ben hayal içindeyim. Benim de gitmem lazım dedim. Beraber baba beni götürür müsün? Dedim. Dememe kalmadı ertesi sabah babam Seç otobüsünden bilet aldı, İstanbul'a yola düştük. Gittik kaydımı yaptırdı oraya. Yani okumanın önemine inanan bir insandı. Devamlı "öğrenin önünüzde hiç engel kalmasın" derdi. O yönden çok şanslıyız. Bize hep yardımcı oldu. Rahmetli Cemil Alevli vardı. Veliç iplik fabrikalarının sahibi idi. Ben çocuktum hatırlıyorum. Onun yanına gidip, gelmişti. Cemil Alevli de devletin yardımıyla yanılmıyorsam Almanya gidiyor. Orada tekstil işini öğreniyor. Şimdi bunu öğrenince Cemil Alevli başarılı olmuş bir kişi nasıl başarılı olmuş diye gitti, onu araştırdı. Onu araştırırken de o eseri meydana getirdi. Gerçekten o insan da o zaman için Gaziantep'te sayılı zenginlerden birisiydi. O da güzel şeyler göstermiştir. O kitap da zaten birçok yere önerildi.

6) Babanız yoğun siyasi ve cemiyetçilik hayatı içerisinde size nasıl vakit ayırırdı? Bu vakitlerde neler yapardınız?

Ben 1961 doğumluyum. Hatırlayabildiğim şey 68 seçimleri idi. Adalet Partisi ile yoğun işi olurdu. Adalet Partisinin binası da Çınarlı camisinin karşısındaydı. Bizim evimiz oraya çok yakındı. Birkaç toplantıya ben gittim. Adalet Partisinin toplantısına. Babam siyasi çalışmasını 1974 te sonlandırdı diye hatırlıyorum. Fakat sonradan babam bize mesela dedi ki; "*Oğlum hiçbir zaman siyaset bize göre değil. Biz iki yüzlü davranamayız.*" Eleştirdi. Kendinin yaptıklarının da boşa gitmediğini söyledi. "*O nedenle siz siyaset yapmayın. Kendi kendinize yeten insanlar olun. Kimseye yük olmayın. Kendi ayaklarınız üzerinde durun. Vatana millete hayırlı olduktan sonra zaten*

siz kendi görevinizi yapmış olursunuz." dedi. Bir de babam hızlı cevap verme hızlı konuşma yeteneği yoktu. Şimdi bazı insanlar çok akıcı ve hızlı konuşurlar. Babam onu yapamıyor. Yaratılış icabı bazı insanlar çok güzel konuşuyorlar. Hitabet yeteneği çok fazla ama bize dedi ki; sakın siyasete girmeyin! Siyasete girerseniz birincisi, bizde şöyle bir durum var: şimdi o kadar değil de o zaman daha iyiydi. Mesela sağcıysanız solcular size dava getirmiyor. Hala bugün olmuş benim babamın yüzünde mesela babam sağcı bir insandır. Sol taraftan dava getiren müvekkil sayısı çok az. Çok enteresan ama. O zaman sağcıların kahvesi ayrıydı. Solcuların kahvesi ayrıydı. Sağdan sola kız vermede bile düşünürlerdi insanlar. İnşallah bu ayrımlar kalkar. Bundan sonra insanlar birbirlerine ortak insani değerler için birbirleri ile alışveriş yaparlar. Fikir alışverişi, konuşması hepsi diyalog ile olacak şeyler. Türkiye çok acı günler yaşadı. Devletin bana bir gençlik borcu var derim. Gençliğimizde biz korkarak yaşadık. Sokağa çıkamadık. Öldürülür müyüz diye korktuk. Böyle bir yaşam sürdük ve o üniversitede 78 de girdim ben üniversiteye. 80 ihtilali olana kadar çekmediğimiz çile kalamadı. Tuvaletler bile ayrı ayrıydı. Böyle bir sıkıntılı durumdu. Allah o günleri bir daha yaşatmasın.

7) Hulusi beyin siyaset arenasındaki rolünü nasıl görüyorsunuz?

Babam aslında pişman oldu siyaset yaptığına. Ve bize de yemin ettirdi benim erkek kardeşim de var *"siz siyasetle uğraşmayacaksınız"* dedi. Siyasetle uğramak çok zor. Hukuk fakültesinde gördüm *"siyasi parti menfaat birliğidir"* diyor. E bizim öyle bir menfaat birliği içine girip de çıkacak bir durumumuz yok. İnsan olarak görevimizi yapalım.

8) Cemiyetçilik faaliyetlerini nasıl değerlendirirsiniz? O dönemin deyimini ile "Gaziantep költürcülüğüne katkısı nedir?

Babam költür derneği başkanlığı yaptı. Onu iyi hatırlıyorum. O zaman şöyle bir sıkıntı vardı: geriye dönüp bakarsak o zaman belgeler ve bilgiler dağınıktı. Böyle basılı değildi. O nedenle mesela babamgil ödev vermişler. Demişler ki, okullar ile birlikte çalışmışlar. Siz evlerde büyüklere danışın demişler öğrencilere. Büyüklerden masallar, örf adetler, yemekler nasıl yapılır diye bunları toplamışlar. Cemil Cahit Güzelbey gibi kişilerle birlikte çalıştılar. Şimdi annem bize her zaman der ki;

"babanızın hiç kendisinden daha genç arkadaşı olmadı." Hep birlikte çalıştığı insanlar kendisinden yaşça büyük kişilerdi. Onlarda büyük haz duyardı. Mesela Tüfekçi Yusuf denilen kişi onlarla konuşurlarmış. Ve bu işte büyük bir zevk alırdı. Yani babamın yaptığı iş o grupla beraber tek başına yapılacak bir iş değil. O grupla birlikte çalışması, belge toplaması, bilgi toplaması. O zaman o kadar zordu ki, mesela dergiler kaç kere kontrole giderdi. Çünkü harfler teker teker kurşun tablalardan alınır, her harf böyle düzülür ondan sonra o da tersten dizeceksiniz. Ne kadar zor onu dizmek. Böyle cımbız ile kurşunlar alınıp çubuğun üzerine dizilir tersten, sonra da basılırdı. Sonra ona tashih derdi. Şurayı çıkartın şurayı yapın. Onlar çıkartılır yeni yeni iş kaç defa gidilip gelinirdi. Ben Gaziyurt matbaasına gider, gelirdim. Götürürdüm mesela formaları ondan sonra çok vakti giderdi babamın. Bu arada vakti gidince kendini işine de ayıramadı. Particiliğin de o zararı oldu. Babam parti ile ilgilenince birçok kez büro boş kalıyor. Avukatlık mesleğinde şöyle bir kural var: büroda olamazsanız müşteri gelip sizi bulamazsa ömründe zaten ya bir işi olur ya iki işi olur bir adamın. Çeker gider. Babam yani ondan dolayı çok dava kaçırmış. Bunlar çok vaktini almış. Ama adam seviyor yapacak bir şey yok. Fakat bu bilgiler toplanmasaydı bugünkü araştırmacıların önü açılmazdı. Fakat sonradan dedim ki; mesela babam 75-80 yaşlarına geldiğinde babam dedim yeniden kitap yazsana. O zaman şimdi üniversitede hoca olan Halil Bey ile görüşmüşler falan Oğlum *"internet çağına girdikten sonra ben bu işi yapamam. Bu iş artık ilim adamlarının işine geçmiş. Biz amatör olarak bilgi topladık. Tarihçilik tamamen artık bilim olmuş."* dedi.

Şimdi kağıt ucuz, o zaman kağıt çok pahalı idi. Sarı teksir kağıdı falan bulabiliyorsunuz. Şimdi her şey uygun. Bir yazıyı yazıp derlemek, toplamak kolay değil. Babam *"biz yaptık ama tarih bir bilim onu çok iyi öğrenmek lazım. Bu iş artık bilim adamlarının üniversitelerin işi."* derdi.

Baba ölmekten korkmuyor musun? Dediğimde yok ben ölmeyeceğim ki dedi. Nasıl? Dedim benim kitaplarım eserlerim her yerde var dedi. İnanın bir gün Fransa'daki (Paris) bir kütüphanede gördük ki babamın kitapları orada da duruyor. O zaman çok mutlu oldu.

SONUÇ

Aydınların içinde buldukları toplumun meseleleri ile yakından ilgilendiği, onlarla bilgilerini paylaşarak toplumsal ilerlemenin öncüleri oldukları tespit edilmiştir. Osmanlı aydınlarının halkı bilgilendirme ve onların sorunlarına çözüm üretme yolunu izledikleri görülmüştür. Cumhuriyet aydınlarının da Osmanlı aydınlarından tevarüs eden bu miras ile halka gitmeyi ve onlara önderlik etmeyi lüzumlu gördükleri anlaşılmıştır. Cumhuriyet taşrasındaki aydınların halk ile olan ilişkileri, öncülük rolleri ve halkı bilinçlendirmek için verdikleri çabalar Hulusi Yetkin özelinde bu tezin araştırma konusu olmuştur.

Yapılan bu çalışma ile Hulusi Yetkin'in Gaziantep'in çok çeşitli problemleri ile ilgilendiği ve bunları bir aydın sorumluluğunda kaleme aldığı görülmüştür. Yetkin'in Gaziantep köylüsünün ürünlerini pazarlama sorunundan, yüksek tahsil talebelerinin burs ihtiyaçlarına kadar geniş bir yelpazede yazılar yazmakla kalmadığı, problemlere çözüm üretmek hususunda da öncülük ettiği tespit edilmiştir. Gaziantep Kültür Derneğinin gelirlerini artırma yönünde gayretleri olduğu, yüksek tahsil talebelerine burs sağlama çalışmaları yaptığı ve çeşitli dergiler çıkararak Gaziantep'e kültürel katkılar yaptığı anlaşılmıştır.

Hulusi Yetkin, 10 Kasım 1957'den 10 Şubat 1974 yılına kadar 158 sayı devam eden Gaziantep Kültür Dergisinin 130 sayısında yazıları yayınlanmıştır. Yetkin, Mehmet Sakioğlu ile yaptığı bir dizi röportajda Gaziantep Kültür Dergisinde 508 yazısının olduğunu ifade etmiştir. Bu çalışma ile tespit edilen yazı adedi 326 dır.

Hulusi Yetkin'in yaşamını ve faaliyetlerini konu edinen bu çalışma, Yetkin'in eserlerinin ve Gaziantep Kültür Dergisindeki yazılarının değerlendirilmesi

ile yapılmıştır. Hulusi Yetkin Yeni Adım, Gençlik Sesi ve çeşitli isimler altında yayımlanan Çocuk Sesi gazetelerini bizzat çıkarmış; Gaziantep İşçi Sesi ve Ozan gazetelerinde de yayın müdürlüğü görevini yürütmüştür. Hulusi Yetkin ile ilgili yapılacak ileriki bir çalışmada söz konusu gazetelerdeki yazılarının incelenmesi yapılabilir ve Hulusi Yetkin ve çalışmaları konusunda daha detaylı bilgilere ulaşılabilir.

KAYNAKÇA

- Azman, Ayşe. "Türk Aydınının Kendini Tanımlama Sorunu", Sebahattin Şen (haz.), *Türk Aydın ve Kimlik Sorunu*, Ankara, Bağlam Yayınları 1995, 501-506.
- Ateş, Toktamış, *Türk Devrim Tarihi*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2004.
- Alpkaya, Faruk, "Bir 20. Yüzyıl Akımı: Sol Kemalizm", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul, İletişim Yayınları, 2006.
- Alpaslan, Erhan vd. "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep ve Maraş Halkevi Öncülüğünde Dil Bayramı Kutlamalar". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 21/3 (Temmuz 2022)*, 1699-1719.
- Altınkaş, Evren, "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Aydınlar: Kurucu İdeolojinin Seçkinleri", *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi 14/7 (2011)*, 114-132.
- Alevli, Cemil, Yetkin, Hulusi, (Haz.). *Gençlere Başarı Yolu Cemil Alevli'nin Hayatı ve Hayat Görüşü*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 36, Işık Matbaası, 1963.
- Avcı, Nazmi, "Batılılaşma", Horata, Osman, Başkan, Seyfi, Boztemur, Recep (ed.). *Cumhuriyet Dönemi Türk Kültürü Atatürk Dönemi 1920-1938*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, C. 1, 2009.
- Balcıoğlu, Nurgün, *Gaziantep'in Yüzleri Gaziantep'i Dünyaya Dünyayı Gaziantep'e Tanıtanlar*, Sabah Gazetesi/Gaziantep, İstanbul 2003.
- Baykan, Sezer, *Türk Sosyolojisini Ana Sorunları*, İstanbul: Kızılelma Yayıncılık, 2006.
- Benda, Julien, *Aydınların İhaneti*, çev. Cem Soydemir, Doğu Batı Yayınları, 2006.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2019.
- Berkes, Niyazi, *Baticılık, Ulusçuluk ve Toplumsal Devrimler*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 2017.
- Biçici, Mehmet, *Gaziantep'te Siyasal Yaşam (1923-1950)*, Ankara: İksad Yayınevi, 2020.
- Bilgin, Nuri, "Toplumdan Sosyal Sisteme Entelektüeller", *Türk Aydın ve Kimlik Sorunu*, Sebahattin Şen (haz.). 189-204. Ankara: Bağlam Yayınları, 1995.
- Cumhuriyet'in 50. Yılında Gaziantep*, Nur Ofset, 1973.
- Çağan, Kenan (ed.), *Entelektüel ve İktidar*, Ankara: Hece Yayınları, 2005.

- Çelik, Nur Betül, "Kemalizm: Hegemonik Bir Söylem", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Çetin, Ensar, "Türk Halkını Aydın Din Alimi Algısı", *Toplum Bilim Dergisi*, 6/11, (Ocak-Haziran 2012), 189-204.
- İnan, Mesut vd. (Ed.). *Bir Din Aydını Profili M. Şemsettin Günaltay*, İstanbul: Rağbet Yayınları, 2016.
- Erhat, Azra, *Osmanlı Münevverinden Türk Aydınına*, İstanbul: Can Yayınları, 2002.
- Furedi, Frank, *Nereye Gitti Bu Entelektüeller?*, çev. A. Erkan Koca. Ankara: Birleşik Yayınevi, 2010.
- Genç, Ernur, "Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Kimlik, Misyon ve Vizyon Bağlamında Türk Aydını". *Akademik İncelemeler Dergisi* 2/1, (Eylül 2014), 133-174
- Güngör, Süleyman, *Türkiye Cumhuriyeti'nin İlk Yıllarında Politikacı-Aydın İlişkisi*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 2001.
- Güngör, Erol, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1999.
- Güzelbey, Cemil Cahit, Yetkin, Hulusi (Haz.). *Gaziantep Şer'i Mahkeme Sicillerinden Örnekler (Cilt: 81-141/Miladi 1729-1825)*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 55, Yeni Matbaa, 1970.
- Göyünç, Nejat, "Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Gaziantep", Küçükdağ, Yusuf (ed.). *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999.
- Gözcü, Alev vd., "Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türkiye'nin Güney Sınırında Gerçekleştirilen Kaçakçılık Faaliyetleri". *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 31/3 (Eylül 2019), 683-714.
- Özlu, Yıldız Zeynep. "Gaziantep'in 1923-1938 Yılları Arasında Ekonomik ve Bayındırlık Faaliyetleri". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10/51, (Ağustos 2017), 330-342.
- Halim Paşa, Sait, *Buhranlarımız ve Son Eserleri*, Düzdağ, M. Ertuğrul (Haz.). İstanbul: İz Yayıncılık, 2020.
- Hatemi, H. Hüsrev, *Türk Aydını Dünü-Bugünü*, İstanbul: İşaret Yayınları, 1991.
- Hülür, Himmet vd. "Seçkincilik, Aydın kimliği ve Süreklilik". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 9, (1999), 367-389.
- İlhan, Attila, *Aydınlar Savaşı*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2004.
- İnalçık, Halil, *Rönesans Avrupası Türkiye'nin Batı Medeniyeti İle Özdeşleşme Süreci*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018.
- Johnson, Paul, *Entelektüeller*, çev. Ayşe Polat, İstanbul: Paradigma Yayıncılık, 2008.
- Karadağ, Meltem, "Gaziantep'te Kentsel Mekanın ve Kültürel Coğrafyanın Değişimi", Gültekin, Mehmet Nuri (Der.). *Ta Ezelden Taşkıdır Antep*. İstanbul: İletişim Yayınları, 2011, 393-412
- Karakoyunlu, Yılmaz, "Aydın Geleneğimizin Oluşumu ve Cumhuriyet Aydınları.", *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Sebahattin Şen (haz.). Bağlam Yayınları, Ankara: (1995), 103-122.

- Karpat, Kemal H. "Aydınlar ve Kimlik: Tarihsel Bir Bakış". *Doğu Batı Düşünce Dergisi* 35 (Şubat 2006), 61-84.
- Karpat, Kemal H., *İslam'ın Siyasallaşması*, çev. Şiar Yalçın, İstanbul: Timaş Yayınları, 2013.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Modernleşmesi Toplum, Kurumsal Değişim ve Nüfus*, çev. Ceren Elitez, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014.
- Kentel, Ferhat. "Murat Belge; Özne Aydın". *Doğu Batı Düşünce Dergisi* 16 (Ağustos 2001), 57-79.
- Keyder, Çağlar, *Türkiye 'de Devlet ve Sınıflar*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2017.
- Kılıçbay, Mehmet Ali, "Osmanlı Aydını", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları, 55-60.
- Kılıçbay, Mehmet Ali, "Türk Aydınının Dünyasını Anlamak", Sebahattin Şen, *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Bağlam Yayınları, Ankara: (1995), 175-179.
- Kılıç, Orhan, "Gaziantep'te Yapılan Bazı İdari ve İktisadi Düzenlemeler (1920-1930)", Küçükdağ, Yusuf (ed.). *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999.
- Kongar, Emre, *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1999.
- Kopar, Metin, *Küllerinden Doğan Bir Şehir Gaziantep (1923-1950)*, Ankara: Gece Kitaplığı, 2019.
- Köker, Levent, *Modernleşme, Kemalizm ve Demokrasi*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Küçük, Yalçın, *Aydın Üzerine Tezler-2 1830-1980*, İstanbul: Tekin Yayınevi, 2003.
- Le Goff, Jacques, *Ortaçağda Entelektüeller*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2020.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, Der. Mümtaz'er Türköne, Tuncay Önder, İletişim Yayınları, İstanbul 2018.
- Meriç, Cemil, *Mağaradakiler*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2015.
- Meriç, Cemil, *Umrandan Uygarlığa*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2016.
- Mert, Nuray, "Cumhuriyet Türkiye'sinde Laiklik ve Karşı Laikliğin Düşünsel Boyutu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006.
- Ortaylı, İlber, *Batılılaşma Yolu*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 2017.
- Ortaylı, İlber, *İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2015.
- Özsağır, Arif, "Cumhuriyet'in 75. Yılında Gaziantep Sanayii", Küçükdağ, Yusuf (ed.). *Cumhuriyetin 75. Yılına Armağan Gaziantep*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, 1999.
- Özkan, Bezmi, *Gaziantep Basınında 35 Yıl*, Ankara: Yardımcı Ofset.
- Özgün, Cihan, "Osmanlı'nı Son Zamanlarından Cumhuriyet Türkiye'sinin İlk Yıllarına Gaziantep'te Toplum ve Ekonomi Üzerine Tespitler", *Tarihten Günümüze Ayıntab-Gaziantep*, Ankara: Gazikültür A.Ş., 2018.

- Özel, İsmet, "Tanzimatın Getirdiği Aydın", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 1, İstanbul: İletişim Yayınları
- Özlu, Zeynel, "Gaziantep'te Sosyal ve Kültürel Yaşam Cumhuriyetin İlk Yıllarında Gaziantep'te Sosyo-Ekonomik Durum", *Tarihte Günümüze Ayıntab-Gaziantep*, Ankara: Gazikültür A.Ş, 2018.
- Pekdoğan, Celal, Şehr-i Ayntâb-ı Cihan/Gaziantep (1867-1929) *Ayntâb'da Yaşamak*, Ankara: Sarıyıldız Ofset, 2015.
- Said, Edward, *Entelektüel, Sürgün, Marjinal, Yabancı*, çev. Tuncay Birkan, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2018.
- Sakioğlu, Ş.Mehmet, *Gaziantep'in Ünlü Simaları*, Ankara: Cem Web Ofset, Ankara.
- Shaw, Stanford J., Shaw, Ezel Kural, *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye*, Çev. Mehmet Harmancı, İstanbul: E Yayınları, 2006.
- Solmaz, Mehmet, Yetkin, Hulusi, (Haz.). *Gaziantep Çevre İncelemesi*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 53, Yeni Matbaa, 1969.
- Şan, Mustafa Kemal, *XIX. Yüzyıl Geçiş Dönemi Osmanlı Aydını*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Yüksek Lisans Tezi, 1994.
- Şeriatı, Ali, *Aydın*, Ankara: Fecr Yayınları, 2017.
- Temiz, Ömer. "Gaziantep Halkevi Dergisi Başpınar'da Yayımlanan Ömer Asım Aksoy Yazıları". *Yakın Dönem Tarih Araştırmaları* 10 (Ekim 2012), 197-212.
- Timur, Taner, *Osmanlı Kimliği*, Ankara: İmge Kitabevi, 2010.
- Tunçay, Mete, "İkna (İnandırma) Yerine Tecebbür (Zorlama)", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 92-96.
- Turan, Nebahat. *Cumhuriyet Döneminde Gaziantep Ekonomisinin Türkiye ve Ortadoğu Açısından Önemi*, İstanbul: Marmara Üniversitesi, Ortadoğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Tunaya, Tarık Zafer, *Türkiye'nin Siyasi Hayatında Batılılaşma Hareketleri*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2010.
- Türkay, Murat, *Türkiye'de Modernleşme Sürecinde Aydınların Kimlik Bunalımı*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Türkeş, Ömer, "Güdükl Bir Edebiyat Kanonu", *Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce: Kemalizm*, İstanbul: İletişim Yayınları, 2006, 425-448.
- Ülgener, Sabri. "Aydınlar Sosyolojisi ve Çağımız Aydını", *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası* 35/1-4, (Ocak 2012).
- Ülgener, Sabri, *Zihniyet, Aydınlar ve İzm'ler*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Yener, Şakir Sabri, *İncilipınar Gaziantep'in Yakın Geçmişinden Hatıralar*, Haz. Hulusi Yetkin, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, Işık Matbaası, 1962.
- Yetkin, Hulusi, *Gaziantep Tarihi ve Davaları*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları, 1968.
- Yıldız, Yavuz G., "Türk Aydını ve İktidar Sorunu", İç. *Türk Aydını ve Kimlik Sorunu*, Sebahattin Şen, Bağlam Yayınları, Ankara 1995, 355-378.

- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep Halk Bilgisi (Gaziantep Adetleri)*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 24, Gaziyurt Matbaası, 1959.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Kurtuluş Destanı Gaziantep'le İlgili Seçme Şiirler*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 16, Kardeşler Matbaası, 1960.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep Savaşı Hatıralarından Derlemeler*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 51, Işık Matbaası, 1962.
- Yetkin, Hulusi, *Gaziantep Tarihi ve Davaları*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 51, Yeni Matbaa, 1968.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep İçin Söylenenler*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 54, 1969.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep Türkçülüğünün Bayrak Şehidi Şahinbey*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 56, Yeni Matbaa, 1970.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep'te Derlenen Halk Masalları*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 29, Işık Matbaası, 1962.
- Yetkin, Hulusi, (Haz.), *Gaziantep'le İlgili Seçme Manzumeler*, Gaziantep: Gaziantep Kültür Derneği Kitap ve Broşür Yayınları 43, Adalet Matbaası, 1966.
- Yıldız, Zeynep, *1923-1950 Yılları Arası Gaziantep'in Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Hayatı*, Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2015.
- Yücebaşı, Ferit. "Gaziantep'te Salgın Hastalıklar ve Alınan Tedbirler (1923-1933)". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Salgın Hastalıklar Özel Sayısı* (Temmuz 2020), 57-76.
- Zürcher, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, çev, Yasemin Soner Gönen, İstanbul: İletişim Yayınları, 2004.

Tuzcu, Aykut, Sabah Gazetesi, 28 Temmuz 2021 Çarşamba

Güvenç, Fevzi, Gaziantep'te 100 Türk Büyüğü

Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/1 (Kasım 1957)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/8 (Haziran 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/5 (Mart 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/6 (Nisan 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 1/7 (Mayıs 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 1/10 (Ağustos 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 2/14 (Aralık 1958)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 2/16 (Şubat 1959)

Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 2/17 (Mart 1959)

- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 2/22 (Ağustos 1959)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 3/25 (Ocak 1960)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 3/29 (Mayıs 1960)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 3/31 (Temmuz 1960)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 3/32 (Ağustos 1960)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 4/38 (Şubat 1961)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 4/39 (Mart 1961)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 4/41 (Mayıs 1961)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 4/46 (Aralık 1961)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 5/56 (Ağustos 1962)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 5/57 (Eylül 1962)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 6/66 (Haziran 1963)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 7/75 (Mart 1964)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Bilgi Dergisi 8/87 (Mart 1965)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi 8/90 (Haziran 1965)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi 8/91 (Temmuz 1965)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi 9/97 (Ocak 1966)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi 9/102 (Haziran 1966)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Araştırma Dergisi 9/108 (Aralık 1966)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 11/124 (Nisan 1968)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 12/140 (Ağustos 1969)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 12/141 (Kasım 1969)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 13/147 (Mayıs 1971)
- Gaziantep Kültür Derneği Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 13/152 (Ağustos 1972)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/10 (Ağustos 1958)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 2/23 (Eylül 1959)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 2/13 (Kasım 1958)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 4/45 (Eylül 1961)
- Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi 6/61 (Ocak 1963)
- Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi 7/80 (Ağustos 1964)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 11/130 (Ekim 1968)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/12 (Ekim 1958)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/3 (Ocak 1958)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 10/115 (Temmuz 1967)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 10/116 (Ağustos 1967)

- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 10/117 (Eylül 1967)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 11/124 (Nisan 1968)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 13/155 (Mayıs 1973)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Araştırma Dergisi 9/103 (Temmuz 1966)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Araştırma Dergisi 9/104 (Ağustos 1966)
- Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi 7/74 (Şubat 1964)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Araştırma Dergisi 10/109 (Ocak 1967)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 1/129 (Eylül 1968)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Araştırma Dergisi 8/94 (Ekim 1965)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 3/26 (Şubat 1960)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 2/21 (Temmuz 1959)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 8/85 (Ocak 1965)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/4 (Şubat 1958)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 9/98 (Şubat 1966)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 3/36 (Aralık 1960)
- Gaziantep Kültür, Bilgi ve Fikir Dergisi 11/125 (Mayıs 1968)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 11/127 (Temmuz 1968)
- Gaziantep Kültür, Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi 6/67 (Temmuz 1963)
- Gaziantep Kültür, Aylık Bilgi ve Fikir Dergisi 6/63 (Mart 1963)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 11/132 (Aralık 1968)
- Gaziantep Kültür, Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 13/148 (Ağustos 1971)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 11/122 (Şubat 1968)
- Gaziantep Kültür, Fikir ve Sanat Dergisi 1/11 (Eylül 1958)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 2/24 (Kasım 1959)
- Gaziantep Kültür, Aylık Sosyal Bilgileri Araştırma Dergisi 12/139 (Temmuz 1969)
- Gaziantep Kültür, Aylık Fikir ve Bilgi Dergisi 4/48 (Aralık 1963)